

Treball de Fi de Grau

Títol

La sexualitat no té cara de dona

Autoria

Èlia Borràs Güibes

Professorat tutor

Catalina Gayà

Grau

Comunicació Audiovisual	
Periodisme	x
Publicitat i Relacions Públiques	

Tipus de TFG

Projecte	x
Recerca	

Data

03/06/2019

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	La sexualitat no té cara de dona		
Castellà:	La sexualidad no tiene rostro de mujer		
Anglès:	The unwomanly face of sexuality		
Autoria:			
Professorat tutor:			
Curs:	2018/19	Grau:	Comunicació Audiovisual
			Periodisme
			Publicitat i Relacions Públiques

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Sexualitat, vellesa, gènere, memòria, cos, pecat, hàbits, periodisme
Castellà:	Sexualidad, vejez, género, memoria, cuerpo, pecado, hábitos, periodismo
Anglès:	Sexuality, old age, gender, memory, body, sin, custom, journalism

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Aquest treball és un relat coral sobre la sexualitat femenina des dels ulls de les dones que van néixer acabada la Guerra Civil espanyola. Un recull de vivències que per primer cop s'expliquen amb veu alta i descriuen la sexualitat a l'etapa de la vellesa. És un text que es vincula tant amb la forma com amb la narrativa al treball de la Premi Nobel Svetlana Aleksíevitx.
Castellà:	Este trabajo es un relato colectivo sobre la sexualidad femenina vista desde los ojos de las mujeres que nacieron finalizada la Guerra Civil española. Se trata de una recopilación de vivencias que, por primera vez, se explican en voz alta y describen la sexualidad durante la vejez. El texto se vincula tanto en la forma como en la narrativa al trabajo de la Premio Nobel Svetlana Aleksíevich.
Anglès:	A collective narrative about sexuality from the perspective of women who were born after the Spanish Civil War. A collection of experiences that are first spoken out loud and describe the sexuality in the mature stage. It is a paper which meets either the form either the narrative to the work Nobel Awards winner Svetlana Alexievich.

LA SEXUALITAT NO TÉ CARA DE DONA

*Construeixo temples amb els nostres sentiments...Els nostres desitjos i desencisos.
Els nostres anhels. Amb allò que existia, però que es pot esmunyir.*

La guerra no té cara de dona, de Svetlana Aleksiévitx

La sexualitat no té cara de dona

A la iaia Dolors i a la iaia Elisa.

AGRAÏMENTS

Gràcies al Casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample per obrir-me les portes a la saviesa i la descoberta. Unes gràcies molt sentides a les quatre dones, en aquest treball anònimes, que han dedicat temps a recordar en veu alta. També a les nou dones que es van afegir per explorar la sexualitat des de la vellesa al grup de debat i a la Cristina, per la implicació, gestió i organització de la meva tasca dins de l'espai.

Una menció especial a la Catalina, per la comprensió, la intel·ligència i la confiança amb les meves idees i ser una guia d'aprenentatge constant de periodisme.

A la Mireia i la Carla per les hores d'escolta que m'han dedicat.

Als meus pares per l'esforç perquè jo pugui estudiar.

ÍNDEX

PART I	5
INTRODUCCIÓ	6
1. Vergonya	14
2. La veu amb el tabú	16
CAPÍTOL B: PECAT	19
1. Verge fins el matrimoni	19
2. La veu amb el pecat	22
CAPÍTOL C: PLAER	26
1. Filla del senyor mestre	26
2. La veu del plaer	30
CAPÍTOL D: LA SEXUALITAT NO TÉ CARA DE DONA	32
1. Orgasmes?	32
2. La veu de la sexualitat	35
CAPÍTOL E: VELLESA	41
1. Un altre cos	41
2. La veu del cos	43
CAPÍTOL F: FINS QUE L'AMOR EM SEPARI DE MI	46
1. Et desitjo o t'estimo?	46
2. La veu amb el cor	50
PART II	54
MEMÒRIA DEL PROJECTE	55
1. IDEES GENERALS	55
2. BIBLIOGRAFIA	59
ANNEXOS 1:	62
ANNEXOS 2:	112

PART I

INTRODUCCIÓ

- *I a tu a la universitat ja et deixen fer això?*
 - *Què vols dir iaia?*
 - *Doncs parlar de sexe...*
- *Sí, i per què no hauria de poder fer-ho?*

La meva àvia entén la universitat com un lloc llunyà i dissociat de la realitat. Un espai on ella no hi té cabuda, perquè no ha estudiat, no sap llegir i escriu tal com sonen les paraules. La meva àvia no entén que es pugui parlar de sexe a la universitat perquè és una paraula bruta i allà, no s'hi parla d'aquestes coses. Per què les persones i els sentiments no poden ser el centre d'un treball acadèmic? Què hauria de ser sinó, una facultat de periodisme, el reflex de la realitat en la qual vivim?

Jo no vull explicar grans gestes, vull explicar, com diu Svetlana Aleksíevitx (Ucraïna, 1948), a *La guerra no té cara de dona*, "la realitat que tenim dins nostre". La periodista Premi Nobel explica a la introducció del mateix llibre que per a les seves investigacions no pregunta què va passar històricament, sinó què li va passar a aquella persona i defineix el seu treball periodístic i literari com un enregistrament de l'ànima de les persones i jo m'atreviria a dir d'un context històric concret.

En tot cas, Aleksíevitx construeix una novel·la a partir de les dones que van combatre a les files de l'Exèrcit Roig durant la Segona Guerra Mundial. Una novel·la coral que descriu la guerra vista des dels ulls de les dones.

La sexualitat no té cara de dona és un intent de vincular tant la perspectiva com la forma narrativa al treball que ha fet Aleksíevitx.

La narrativa del treball s'emmiralla amb l'escriptura de Svetlana Aleksíevitx. Aquesta opció respon a la necessitat de trobar un mètode que s'aproximés a la meua manera

d'escriure i respectés al màxim els testimonis que conformen aquest treball, -una coral de veus-. Sent conscient que aquest treball és només una aproximació i un experiment narratiu i d'escriptura, per a mi és el canal més honest per respectar la intimitat i les històries personals de les dones que s'han obert a explicar com han viscut la seva sexualitat a la vegada que m'explicaven els detalls que han marcat el rumb de les seves biografies. És per això que els testimonis que apareixen a continuació no són inventats, són reals i amb les seves divagacions, records, i confusions construeixen una única veu que és la sexualitat des dels ulls de les dones.

El primer pas per aproximar-me a aquesta realitat va ser anar al casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample a presentar la proposta del treball.

A primera instància, la dinamitzadora de l'espai, la Cristina, va valorar molt positivament la idea del treball. A més, la mateixa dinamitzadora va animar-me a fer-lo en aquell espai concret ja que volien fer tallers sobre feminisme per a les dones i li va semblar molt ajustat a la seva idea.

No obstant, el procediment va ser més lent. La idea es va haver de convertir en un projecte ja que va haver de passar la validació de la tècnica de Gent Gran de l'Ajuntament de Barcelona, Montserrat Freixa.

En un inici, però, la mateixa tècnica va denegar que desenvolupés el Treball de Fi de Grau en aquell espai perquè ja hi havia una persona que ja ho havia sol·licitat. Finalment, però, i gràcies a la baixa de l'altre treball, vaig poder accedir a "estudiar" l'espai de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample, situat al carrer Rosselló 77-78.

El primer que vaig fer, al gener del 2019, va ser conèixer com estava distribuït l'espai i l'organització interna del Casal. Sorprenentment es tracta d'un model d'autogestió en què tothom qui vol participa d'una comissió que s'encarrega d'un tema en concret. Per exemple, hi ha la comissió d'informàtica, la comissió d'activitats o la comissió de gestió dels socis i sòcies.

En segon lloc vam establir, juntament amb la dinamitzadora, els dies que aniria a treballar des del local per tal d'observar què hi passava a l'interior i quines relacions s'establien entre les persones.

Per altra banda, i complementari a aquest moment, també vaig parlar amb les meves àvies sobre què els hi semblava el tema i què me'n podien explicar. Encara que no les vaig voler entrevistar, em van orientar sobre el que em podia trobar un cop fes les entrevistes.

Arrel de l'observació a l'espai he pogut escriure les cròniques i també aproximar-me a les paraules, les situacions i el dia a dia de les persones grans.

Paral·lelament la Cristina va buscar les dones que podrien participar del treball. En aquest cas, ella mateixa els hi va presentar la idea i elles van decidir accedir o no. També se'ls hi va comentar que hi hauria la possibilitat, més endavant, de participar d'un grup de debat sobre sexualitat juntament amb més dones.

Les converses individuals amb les dones es van fer entre finals de febrer d'aquest any i principis de març dins del mateix espai. L'entrevista ha sigut l'eina per aproximar-me a les històries que es desenvolupen en aquest treball. Tot i que el qüestionari i el model d'entrevista era el mateix, el resultat ha sigut molt diferent en cada cas, ja que les vivències són úniques i íntimes. L'únic factor en comú que han tingut ha sigut la novetat de ser la primera vegada que parlaven sobre sexualitat. Si bé en una entrevista esperes la resposta amb paraules me n'he adonat que els moments on apareixia la veritat eren durant els silencis. M'explico: es percep un canvi quan les dones parlen en primera persona o en tercera. Quan parlen d'elles mateixes, des de la seva pròpia experiència, hi ha molts silencis. També la veu trencada, perquè estan recordant detalls, olors, sensacions d'un altre temps. És doncs, en aquests instants de records, en primera persona, on es fan els silencis i el rostre de la persona reacciona a aquest pensament. En tots els casos s'han emocionat, però no parlant de males vivències, sinó recordant com vivien la seva joventut, o com han viscut. Un exercici de posar paraules a la intimitat de cada persona.

Dins el plantejament inicial del treball hi havia la idea de fer un grup de debat per parlar sobre sexualitat. Hi van participar nou dones, de les quals, només dues, també havien estat a les entrevistes individuals. La dinamitzadora de l'espai, la Cristina, també hi va participar però únicament com a observadora. Les preguntes van ser les mateixes que a les entrevistes individuals, l'únic que només en vaig poder fer tres ja que les respostes es van convertir en una conversa col·lectiva.

Encara que el grup de debat es va quedar en dues hores i després no he tingut més contacte amb les participants, en el cas de les dones de les entrevistes individuals he seguit en contacte al llarg de tot el treball per tal de preguntar-los aspectes de la seva vida que no m'havien quedat clars o adreces de llocs que volia anar a visitar per escriure les cròniques.

Les veus

Però, com es pot explicar i definir un món amagat durant tota una vida? Si bé cada història té unes sensacions i vivències concretes que es diferencien de les altres, és la primera vegada que aquestes dones expliquen amb veu alta la seva història sexual. El relat, doncs, és un espai de trobada i conversa fins ara inexistent. Per això, no només ha sigut un treball per a mi, sinó que ha servit perquè elles poguessin definir amb paraules una realitat que s'ha mantingut difusa i candent. A l'hora d'explicar, però, no era amb la paraula sinó amb el gest on podia reconèixer el pes d'aquella emoció. Per què, com es pot parlar de la sexualitat femenina si mai ningú n'ha après? La sexualitat fins ara no ha tingut cara de dona, ni rostre... més aviat s'ha aproximat a un imaginari potenciat per la pornografia i el món masculí, el que es diria en llenguatge acadèmic: androcèntric, -l'home al centre del món-.

A qui ha servit aquest silenci? Què ha passat dins les cambres, entre els llençols, amb les persianes baixades, la llum apagada, la porta tancada i la boca emmordassada mentre dos cossos mantenien sexe? Què ha passat durant tants anys que no se n'hagi parlat?

Jo no he desentrellat la resposta, però si puc afirmar, tot i no ser un treball representatiu de la població, que el total de dones amb qui he parlat no s'han limitat a descriure l'experiència sexual, sinó a detallar les intimitats de la seva vida. En molts casos m'han dit "això no ho he explicat a ningú" o "el meu marit no ho sap".

I és que és això el que ha passat dins les cambres, amb les persianes abaixades i la llum apagada, mentre els llençols nets s'embrutien de vida i d'història.

Aquests relats de persones normals amb vides corrents no s'allunyen tant de la resta. Si més no, és la primera vegada que aquestes veus s'escenifiquen en conjunt i tot i que són complementàries mantenen un mateix to: flux, amagat, en silenci i delicat.

Què fem, periodistes?

El primer dia que entres a la facultat de Ciències de la Comunicació et diuen que una notícia, a part de ser sintètica, ha de contenir un aspecte de notorietat i d'interès públic. Però, qui crea aquest interès?

El periodisme s'hauria d'escoltar i escoltar a les persones. Ser orelles, mirar i entendre el significat de les paraules i els gestos. De fet, el periodisme hauria de ser l'escriptura de la memòria de les persones i explicar les històries que s'esmunyen amb el pas del temps perquè no restin en l'oblit. Segurament, aprendre a escoltar és un ofici artesanal de dedicació, paciència i temps. Tot una amalgama de desitjos (meus) que no s'adeqüen al periodisme d'actualitat i de les xarxes socials.

El periodisme és una història tremolosa perquè la veu és tremolosa quan s'hi afegeix la veritat. Una història de pauses i silencis copiosos, com els menjars d'una taula ben parada.

Per això m'agradaria fer un treball que fos parlat, per tal de recollir els testimonis orals i construir una veu amb moltes cares. Tot, des dels ulls de la dona tal i com Aleksiévitx va fer amb la Segona Guerra Mundial a la Unió Soviètica.

Penso que la universitat hauria de ser lluminosa. Hauria de ser capaç d'ensenyar a il·luminar aquells aspectes de la vida que afectin i representin les persones, més enllà d'enquestes electorals. No parlo de *breaking news*, ni d'assassinats, ni de grans revolucions. Parlo dels aspectes quotidians i diaris, aquells que estan incrustats en la manera de fer de les persones.

L'acadèmia, que és el pensament raonat, hauria de posar el focus a les zones evidents per alertar de què hi passa. I el periodisme, en tant que narrador de l'actualitat més present ha de fer aquesta tasca d'enfocar, precisar i encendre el llum de les costums i conductes que s'apropen més a l'hàbit que no a la sorpresa del dia.

Per què no s'ha de parlar de sentiments, emocions i menys de sexualitat? Si la meua àvia no n'ha pogut parlar, si és un espai íntim i fins i tot pornogràfic, brut, banal fastigós i oblidat, perquè no visibilitzar-ho?

Mentrestant, ella, recull la catifa del terra per escombrar les engrunes del dinar i em mira com la néta estudiosa.

L'estructura

El relat narratiu s'estructura a través de sis capítols que contenen una crònica, un diàleg (extret del grup de debat) i fragments de les entrevistes individuals.

Cada capítol, però, s'estructura en dues parts. La primera conté la crònica i els diàlegs del grup de debat, i la segona, les veus de les entrevistades, anomenades segons l'ofici que han desenvolupat.

La crònica té la funció de contextualitzar tot el capítol. No obstant, són independents unes de les altres i presenten diferents plantejaments. Si bé la crònica “Verge fins el matrimoni” és la descripció d’una missa, la crònica del capítol D és un plantejament teòric i històric en torn el gènere, la vellesa i la sexualitat.

En qualsevol cas les cròniques dels capítols A, B, C, i E, estan escrites amb primera persona en una aproximació subjectiva de situacions que he viscut al Casal de Gent Gran de l’Esquerra de l’Eixample. Per contra, les cròniques D i F contenen una perspectiva acadèmica que complementa i dona perspectiva al treball. La voluntat és contextualitzar a nivell teòric les històries que s’expliquen. Les línies de pensament que més m’han influenciat a l’hora d’estructurar el treball són les que segueixen el constructivisme social. Com per exemple, *La construcción social de la sexualidad* de Mari Luz Esteban. A més a més, he entrevistat a dues expertes: la sociòloga Aina Lliteras i l’associació d’educació sexual i afectiva Mandràgores. Tot i que no són l’eix del treball em semblen importants perquè remarquen el fet que aquests testimonis no són aliens al context polític, històric, social i de gènere en que han viscut.

Respecte el fragment del grup de debat, és un text en forma de diàleg. Com que aquest “taller” es va convertir en una conversa així ho he volgut plasmar. El text no és literal perquè entre intervencions hi havia molts moments de silenci o en què es tallaven entre elles mentre parlaven. Conseqüentment, el mètode més efectiu i coherent que he trobat és el de enumerar les intervencions en el model de: “Dona i el número que l’identifica”. En alguns casos es repeteix el número. Això significa que és la mateixa persona qui parla.

L’última part del capítol, i també la més extensa, és la transcripció de les veus, fruit de les entrevistes individuals. El meu objectiu era mantenir el to, les paraules, el ritme i els silencis de les seves veus. Per això, apareixen paraules amb cursiva que, tot i ser incorrectes, comporten un significat i un to propi de qui les diu. A més a més, forma part de la manera de parlar i expressar-se. Els signes de puntuació també estan alterats. He seguit el model que utilitza Aleksiévitx. Quan una frase té silencis he optat per incloure tres punts i seguits, un espai i seguir la següent frase amb minúscula.

Quan he volgut mantenir els silencis, però la següent frase tractava una idea nova, si que l'he començada amb majúscula. Per exemple:

“Recordo quan mirava un noi... aquell desig... Fins que no n'he après he sigut molt *tonta*.”

Els textos amb cursiva i entre claudàtors expressen una acció concreta que ajuda a entendre el relat de la persona que parla. Aquest és un tret propi de l'escriptura dramàtica que contextualitza el diàleg.

A l'hora de fer les entrevistes vaig utilitzar uns cartells (adjuntats als annexos 2) que feien de suport per tal de que les dones poguessin triar el ritme de les preguntes i en quin ordre preferien respondre-les. A més, no només hi havia preguntes, sinó també algunes frases i dades estadístiques.

Les protagonistes

Nascudes a Barcelona entre el 1940 i el 1947, les onze testimonis que apareixen al treball –dues d'elles van estar tant a l'entrevistes individual com en el grup de debat-, són persones que habitualment participen al Casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample i formen part de les comissions que dinamitzen i gestionen l'espai.

A petició de les participants no apareixen els seus noms, però sí el seu ofici per tal d'identificar qui parla en cada moment.

Es tracta d'un treball coral que parteix de la meva aproximació a un espai concret i que pretén ser una radiografia de l'ànima d'una generació de dones. En definitiva, “la crònica d'una època”, tal i com ho resumeix una de les testimonis, la mestra (73 anys).

- *Sí, iaia, vull parlar de la sexualitat. / M'interessa saber com ho heu viscut les dones velles. / Entendre la vellesa i les dones des d'aquesta mirada.*
- *Doncs em sembla molt bé. / Nosaltres hem patit molt. / Mai et casis, Èlia.*

CAPÍTOL A: Tabú

1. Vergonya

Quan entro al Casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample em fa mal caminar. En aquest espai sóc l'estranyesa. M'amago i fujo de les mirades, sobretot de la dels homes. Em fa por que em descobreixin. Sóc jo qui està preguntant allà dins i en canvi tinc la sensació que tothom em pregunta què hi faig jo, allà!

“Avui seus al meu lloc, i no t'he dit res, que sigui l'últim dia”, em diu en Josep Maria mentre s'aixeca d'una butaca blava recolzat al bastó. Recullo l'ordinador, la llibreta i els bolígrafs i em disculpo.

Busco l'encontre d'ulls. No hi són. Un espai neutral esmicola la serenitat de les arrugues, el bastó i la saviesa de l'experiència. Tot fa mal allà dins. Els ossos, la pell i fins i tot la mirada. A mi també me'n fa una mica més de mal, tot. Asseure's es fa difícil, però és que aixecar-se es converteix en una odissea com la que ara mateix està vivint en Josep Maria mentre rondina perquè li han tret el SEU lloc.

Les dones llegeixen les revistes del cor assegurades a les butaques blaves. Queden enclotades entre els reposa-braços de les butaques que mai seran el lloc d'en Josep Maria. Ell s'asseu, per ordre, a la cadira de rodes que hi ha just davant d'un antic mostrador per atendre els pacients que anaven al Centre d'Atenció Primària de l'Eixample. Ara, és la taula privilegiada del Casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample, però avui hi sóc jo i no li ha agradat.

En Josep Maria tanca el diari a poc a poc perquè no es desgavellin les pàgines. Segurament avui desenes d'homes llegiran La Vanguardia asseguts a les cadires de fusta i ell a la de rodes, per ser la diferent, la còmoda i única. En canvi, elles, quan es

cansin de llegir les revistes del cor aixecaran la mirada i confiades tancaran les pàgines sense fixar-s'hi. El paper de l'HOLA és setinat i té grapes. No es desgavella.

A la part esquerra hi ha els homes. La Vanguardia, l'ARA, El País, El Mundo Deportivo i l'Sport. En Josep Maria va acompanyat d'una dona, llatinoamericana. Cada dia ella es fa un cafè de màquina que val 40 cèntims. També un per a ell. En total 80 cèntims diaris.

Intento passar desapercebuda, no alterar l'ordre rutinari i quotidià de l'espai. Si bé ningú pregunta, jo només espero el moment per a preguntar.

- I tu, has gaudit de la sexualitat al llarg de la teva vida?

Grup de debat: "Som poques i grans, no tenim res a dir".

[Les nou dones, en rotllana, xiuxiuegen entre elles. Se n'adonen que tot i ser de la mateixa generació hi ha dones molt "fresques" i "d'altres molt antigues", tal i com es titllen entre elles.]

- **Dona 1:** Per què estem aquí? És pel dia de la dona? D'acord, si ho entenc, però què vols aconseguir de nosaltres? Sí, tu. Diguem *algo*, un concret. Sembla que sigui una teràpia això.
- **Dona 2:** Escolta però jo sóc viuda! Què vols que t'expliqui
- **Dona 3:** Jo també.
- **Dona 4:** Jo no vull parlar de sexualitat, pensava que miraríem una pel·lícula.
- **Dona 5:** ...a veure, però és que nosaltres ja som grans i estem a un nivell... som grans, totes tenim la nostra pròpia sexualitat, però estem a un nivell que ja ho hem passat. No tenim res a dir. No és un futur el que tenim, sinó al revés,

què he d'explicar jo sobre la meua sexualitat? Sobretot si ens fixem en el grup de dones que som: poques i grans.

- **Dona 6:** Abans era una cosa secreta, però ara que ens coneixem podríem fer un grup d'amigues per parlar-ne. Les dones ens movem en un altre tipus de sensacions... Potser si tinguéssim converses entre nosaltres descobriríem altres punts que *alomillor* a tu se t'acut i a l'altre no. Seria beneficiós compartir experiències.
- **Dona 7:** Ara, avui en dia, les dones com vosaltres (referint-se a mi que ho estava dinamitzant) aneu amb molts nois però nosaltres sempre teníem el mateix, i t'havies "d'apanyar".

[Nou dones de més de 70 anys parlen, per primer cop, sobre sexualitat en un grup de debat.]

2. La veu amb el tabú

[Un dimecres 27 de febrer quedo amb la segona entrevistada a l'Espai de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample. Ens reunim a la sala on després hi fan un taller d'informàtica. Estic nerviosa perquè no sé com anirà i fins a quin punt he de preguntar. Ella havia treballat d'administrativa. Encara que sigui la primera vegada que parla de sexualitat amb algú, m'acull amb la paraula i s'explica sense que jo li preguntí. De cop em converteixo en una orella molt gran que intenta llegir la veu de la persona que tinc al davant.]

Què vull sentir? Què espero d'ella? Perquè sóc allà? Què cerques, Èlia?

- *El tabú, em dic.*

Els següents paràgrafs són fragments de tres entrevistes: la de l'oficinista, la mestra i l'administrativa.]

Administrativa, 79 anys: Per què vam fer això? Per què vam arribar verges al matrimoni? Jo el vaig conèixer amb disset anys i ell en tenia dinou. El tabú era total. Les dones d'abans, com la meva mare, vivien en un puritanisme total, era de l'època de les llums apagades. Ara ho penso, per què, per què vam fer això. Jo tenia la mentalitat de la meva mare. Només s'acceptaven els tocaments, ja està.

Administrativa – 79 anys

Mestra, 73 anys: Jo vaig descobrir la sexualitat tard. Vivia en un món tancat. De fet, en el meu cas, el sexe era una cosa molt confusa. No sabies el que et passava! Tampoc ho podies parlar amb ningú. Senties una cosa per dins però no sabies ben bé el que era. Ho he descobert amb la parella, hem anat aprenents junts i buscant altres coses. I és que era una cosa molt difuminada no sabies ben bé què era aquest desig. Recordo quan mirava un noi... aquell desig... Fins que no n'he après he sigut molt *tonta*. Crec que no sóc l'única dona a qui li ha passat.

[Ai filla...repeteix una vegada rere l'altra...]

Les noies de la meva època hem sigut molt tardanes. I mira, que jo sóc una persona fogosa, sensual i sexual, però no tinc cap explicació, no sé com explicar-te el que va passar. Venia d'una família molt repressora, a tots nivells. Em sentia molt lligada, havies de ser bona nena, *ai filla*, tantes obligacions. Sitges, *allavorens* era un poble i el meu pare tenia una escola. Jo volia anar a jugar al carrer, sortir de casa. Però no podia, perquè jo era la filla del senyor mestre. I la filla del senyor mestre no es pot barallar amb una altra nena. *Ai filla...*

Mestra – 73 anys

Oficinista, 72 anys: Quan tanques la porta de casa teva ets lliure de fer el que vulguis i amb qui vulguis. Ningú n'ha de fer res, a ningú li interessa. Si la gent de la meva edat amb tema mòbils i Internet s'ha actualitzat, per què no pot evolucionar amb el que

decideixin fer les altres persones? Em sorprèn que tothom estigui tan actualitzat, però segons amb quines coses se segueixi amb la mentalitat d'abans.

[Atentament em quedo mirant el seu cos petit. Ulls blavosos resseguits d'un negre intens. M'allarga la mà i la col·loca sobre el braç. L'estreny emotiva i diu: "Gràcies per obrir aquestes finestres que teníem tancades. Aquest treball és molt gratificant per a nosaltres". Abans, però, m'explica que...]

La sexualitat és un tema intocable entre les senyores de la meua edat. Avui és el primer dia que en parlo obertament amb algú. No, no ho parlo amb les meves amigues, si tens problemes i frustracions has de buscar ajuda professional... Però per fer això es necessita molt de valor...

Em sorprèn, realment em sorprèn que tothom estigui tan actualitzat amb segons què, però segons quins temes no es poden tocar. Ara que ho penso, però, no m'hauria agradat parlar-ho amb cap amiga...

Però és que la sexualitat forma part de la vida íntima, no l'has d'anar proclamant ni demostrar res... A ningú li interessa el que facis a porta tancada.

A mi, si ningú em treu el tema, jo tampoc el trauré. Queda lleig dir: " Escolta, i a tu, com et va el tema sexual?".

Oficinista – 72 anys

CAPÍTOL B: Pecat

1. Verge fins el matrimoni

Arribo mitja hora abans de la missa que es celebra cada dijous i divendres a les vuit del vespre a la parròquia de l'església romànica d'Hostafrancs, El Àngel Custodio. Com que hi ha moltes portes per entrar-hi i totes estan tancades, pregunto al Celler Hostafrancs "vins, licors, caves, vermouth", que queda just per davant del temple si l'església es pot visitar. Em diuen que no, només s'hi pot entrar els caps de setmana. I per anar a la missa?, torno a preguntar. L'home em diu que per fer això sí i que he d'entrar per la porta del costat. La missa comença a les vuit del vespre. No sé quan dura, imagino que fins a les nou, el mateix suposat propietari del celler m'ho confirma, la missa és d'una hora.

Faig temps, al banc del davant. Les campanes sonen tres quarts. No hi veig ningú. Què faig? M'espero. Ningú s'apropa a la porta per entrar. Penso si seré l'única persona que avui vol anar a missa. Sonen les campanes de les vuit i encara no ha arribat ningú. Segur, sóc l'única persona, i penso si hi he d'anar, em fa vergonya i no se què he de fer.

Veig una porta més petita, "Santa Parròquia" llegeixo en un cartell de fusta amb lletres blanques propi d'una casa de colònies. I se m'acut que potser és per allà que s'entra a la cerimònia. M'apropo a la porta i em planto sota el cartell de fusta. Sento unes veus que ressonen "Al·leluia". Em lamento, no puc enregistrar el so amb paraules; i és que tenen vida pròpia. Empenyo una porta que no té maneta i entro a dins. "El sentit de la humanitat és la resurrecció de Jesucrist", la veu del mossèn ressona a les parets.

Decideixo asseure'm a un dels bancs que hi ha als laterals. En concret a la segona fila a la dreta de l'altar. Duc una caixa de maduixes i no m'hi cap dins la bossa. Ho deixo al meu costat tot i que noto que no està del tot bé.

De cop i volta em ve un pensament: el mòbil, està amb so, i si em truquen? Remeno dins la bossa i no el trobo. Els fulls i tots els papers que hi tinc a dins fan molt de soroll i tinc la sensació que trenco l'harmonia de la cerimònia. Aconsegueixo treure'l. Em sorprèn perquè encara ningú m'ha mirat. Són sis dones que reciten un Pare nostre.

No aconsegueixo veure la cara del capellà. No perquè estigui lluny, sinó perquè està encorbat. La barbeta s'ajunta amb el pit i li sobresurt la gepa. Du unes ulleres molt fines platejades. Parla un català molt correcte i s'explica com un mestre. Entenc perfectament cada paraula mentre llegeix un fragment de la Bíblia on hi diu: "La història de veritat, no és la dels fets, de les guerres, és la de Jesucrist".

Després d'un "amén" es donen la pau amb la mà i una doneta, petita, em mira i sense moure's dels bancs centrals em mira i em dona la pau. Jo només li puc dir gràcies, què he de fer, donar-li la mà?

A partir d'ara quan elles s'aixequin jo també ho faré. La missa prossegueix. Darrera meu entra una noia jove, potser de la meua edat (estudiant, 23 anys) i du una bossa de la marca Bimba y Lola. S'asseu amb les altres dones als bancs centrals i diu "amén" com totes i quan toca. No m'ho esperava. Mentrestant una dona s'aixeca i destapa dues ampolles de vidre petites on hi ha la sang de Crist. El mossèn ho vessa dins del calze. I desplega amb molta calma un mocador que queda llis sobre l'altar, al costat de la Bíblia i amb dues espelmes blanques que cremen al costat. Al damunt del mocador, hi reposa un calze que sembla de ceràmica i el cos de Crist en un platet platejat. Conseqüentment, la mateixa dona que sembla que l'ajuda amb el procediment de la cerimònia, agafa el platet platejat i reparteix el cos de Crist entre les assistents que amb fila i ordenades s'acosten fins a buscar-lo.

Tot seguit, el capellà amb el seu vestit blanc i impecable marxa per una porta que dona pas a un espai reservat. Dues dones l'acompanyen tot darrera seu. Abans, una d'elles bufa les dues espelmes i fins que s'apaguen les flames.

Les assistents van marxant. Abans, però s'agenollen i es senyen davant de la pintura de Jesucrist que vesteix la part anterior de l'altar.

Només quedem la noia de la bossa de Bimba y Lola i jo. Les llums es van tancant, però s'hi està bé allà dins. Ella reposa el cap sobre les mans i jo estic entre la bossa plena de papers i les maduixes. Penso que les dues busquem altres paraules, no les que s'han dit a la missa. Jo he vingut a buscar les paraules per entendre el relat de l'administrativa i la relació que va tenir amb aquesta església. Ella, no ho sé.

Debatent del: “aquí te cojo, aquí te pillo”.

[El grup de discussió arriba en un moment de consens després de dues hores de debat.]

- **Dona 1:** A la meua època clar que t'agradava tenir relacions sexuals, i el que feies era respectar el teu marit, ara no és així, abans els homes anaven de putes i ara no els hi fa falta, perquè surten al carrer i ja està.
- **Dona 2:** Ells sempre tenen plaer amb el *aquí te cojo aquí te pillo*, en canvi, elles no, ho poso molt en dubte, perquè a les dones no els hi dona temps”.
- **Dona 3:** Exacte, a més, s'ha perdut aquell romanticisme!
- **Dona 4:** O sigui, això, té uns resultats positius per l'home, perquè és més espontani, però la dona, realment sent plaer? Hi ha una satisfacció per aquesta noia, o és per què als nois els hi agrada?.
- **Dona 5:** Mireu, jo l'únic que tinc clar és que avui per tenir sexualitat no fa falta que sigui el teu *nòvio*, i abans havies d'arribar verge al matrimoni, jo fins que no em vaig casar amb 30 anys, no havia fet res, i què, què me'n queda de tot això? Res, perdre el temps, perdre la joventut.

- **Dona 6:** Jo et podria explicar la sagrada família...però tot serien coses molt antigues. A la nostra època la sexualitat era un pecat. Havies d'anar a missa i t'havies de confessar, explicar el que havies fet als capellans.

[Entre totes recollim les taules i les cadires de la sala. Endrecem els fulls que hi havia sobre la taula i els retoladors. S'acaba el grup de debat i ens diguem adéu-si-au. Una dona amb rínxols de color perla em ve a buscar per parlar a soles. Durant la conversa no ha intervingut gaire i s'ha mantingut separada del grup. Ara, vol parlar a soles...]

- **Dona 7:** Escolta, crec que serà interessant que t'expliqui això, jo fins als trenta anys vaig ser verge, perquè m'havia d'esperar fins a casar-me, què en penses?

2. La veu amb el pecat

[En aquest fragment només apareixen dues entrevistes, en les quals es manté el relat literal de cada dona. Tant l'administrativa com la mestra expliquen com van trencar amb uns mandats socials imposats. En el cas de l'administrativa per l'Església, i en el cas de la mestra per la família. Les dues històries s'han escrit després de les respectives entrevistes i s'han verificat a través d'una trucada de telèfon degut a la complexitat de dates i ocurrències.]

Administrativa, 74 anys: Una setmana abans de casar-me el capellà em va dir: "I el teu *nòvio*, quants tocaments t'ha fet i a on t'ha tocat?". Després d'això vaig deixar d'anar a confessar i combregar a l'església de El Ángel Custodio d'Hostafrancs. Em va fer sentir molt violentada. Tu creus, que un capellà li ha de dir això a una *xavala* de 22 anys, que a on m'havia tocat el meu *nòvio*!!!

Jo vaig néixer a Barcelona l'època franquista, de fet el setembre del 1939, quan es va acabar la guerra. La meva infància l'he passat en una escola catòlica, apostòlica i romana on tot era pecat. Sempre et deien que amb la masturbació et quedaves cega... i aquestes coses. Imaginat que jo, quan el meu home em va preguntar, ja quan era molt més gran, si em masturbava, li vaig dir que no. Ell no s'ho podia creure. La

sexualitat era un pecat i només servia per tenir criatures, per tant, sí o sí, havia de ser dins del matrimoni.

Quan era més joveneta, pensava... si em quedés embarassada la meva mare em farà fora de casa! Vaig arribar a la nit de noces i no sabia res.

A vegades penso que vaig ser molt *tonta*, he estat 55 anys amb el mateix home... L'Església sempre ha remarcat que fer l'amor és únicament per portar fills al món, i jo no crec que sigui així. Abans, era un tabú, no teníem relacions sexuals, com a molt un *petonet*, tocar-te una mica el pit i ja està.

Ara que hi penso... També m'hagués agradat tenir una altra experiència, però mai s'ha donat el cas. He compartit 55 anys de matrimonis i 5 anys de festejar amb la mateixa persona, el mateix home tota la vida. És més, si em quedés viuda, perquè ara tothom s'hi queda, no n'aniré a buscar cap, perquè el que he tingut ja no ho tornaré a trobar. Què he de fer, jo, ara, amb 79 anys?

Administrativa – 79 anys

Mestra, 73 anys: Estic molt contenta per les dones d'ara. No et pots imaginar el que era viure abans. Vivia lligada, i l'únic objectiu de la dona era esperar a què l'home tornés de la mili i casar-se. Mira, això sí, si l'encertaves, *estupendo*, però si no... ja m'explicaràs! I... tampoc et podies divorciar, perquè la dona no era ningú per decidir-ho. I de què menjaves si et divorciaves? Jo he treballat sempre a l'escola, però sinó, què feies? Hi havia moltes dones que no treballaven i només vivien del sou de l'home. Pensa que jo venia d'una família molt repressora, i després vaig viure en un internat durant molt de temps, a Gràcia.

Crec que quan vaig decidir no casar-me va ser més una necessitat de fer-ne una de grossa, trencar amb totes les cadenes que portava a sobre i dir: s'ha acabat. Segurament si no hagués sigut una persona tan reprimida, no hauria tingut la necessitat de fer-ho.

A vegades penso que vosaltres, les dones d'ara... doncs que potser jo també vaig fer una mica de forat. Abans, quan decidies no casar-te per l'Església la gent et mirava com una *fulana*, una persona molt lleugera, ara per sort les coses s'han normalitzat. Per a mi prendre aquella decisió va suposar un conflicte horrorós amb la meva *mama*, perquè en aquella època quan et casaves pel civil significava que t'havies d'esborrar de l'Església. Donar-te de baixa. I jo ho vaig fer...

[El relat de la mestra no acaba aquí. M'agafa la mà i em diu: "Això no ho explico mai, però ara ho necessito".]

Em vaig quedar embarassada abans que a casa meva sabessin que jo estava amb aquell noi, jo tenia 29 anys. El meu marit era molt més jove que jo, només tenia 23 anys i havia d'anar a la mili. No va ser un fill buscat, però jo el volia tenir. Ja se sap, era una relació de molt de llit.

No els hi podia dir als meus pares que esperava una criatura si no estava casada amb aquell noi, això era una barbaritat en aquell temps! Però, és clar, la panxa anava creixent. Amb aquestes que el meu pare es va morir, i la meva *mama* es pensava que després d'això jo em faria càrrec d'ella. Però jo no ho vaig poder fer... estava esperant una criatura.

Li vaig escriure una carta per explicar-li que estava embarassada. També li vaig dir que estava amb un noi.

Ella, que tenia la mentalitat de dona treballadora, sempre envoltada de gibrells per rentar la roba, es va presentar a l'internat, on en aquells moments treballava com a mestre per dir-me de tot, muntar-me un sidral, deixar-me de parlar i dir-me, sobretot, que m'havia de casar.

Ens vam acabar casant, però quasi per obligació, l'octubre del 1974. Jo tenia 29 anys, en aquella època això era molt tard... Ho vam fer amb amics sense família ni per part d'ell ni meva. No li vaig dir res a la meva mare. De fet no tinc ni fotos del casament...

Però saps, aquelles coses de la vida... un mes abans de que naixés el meu primer fill, en Jordi, vaig trobar-me la meva *mama* al carrer. Anava amb una bossa plena de roba de quan jo era un nadó... Conta que feia poc m'havia mudat, a dia d'avui encara no entenc com va arribar fins allà, ni qui li va dir. Això va ser un primer apropament a mi. A partir d'aquell moment totes dues vam tragar la bilis i el temps que tot havien sigut espines es va convertir en un roser.

Llavors, al novembre del 1974, un mes després del casament i ja havent parit, la meva *mama*, que vivia sola a Sitges, es va traslladar a viure entre setmana a casa meva, al barri del Clot, per cuidar al seu nét.

A partir d'aquest moment, i sortosament, la meva *mama* es va quedar a viure amb mi a Barcelona.

[“Procuro no emocionar-me” *diu la mestra jubilada, però els seus ulls expressen tot el contrari.*]

Un dia va venir i em va dir: “A tu no et sabia greu que el nen em digués *mama*?”. Clar pensa que jo, a la meva mare li deia *mama*, i els meus fills ho van aprendre així. A mi m'agradava que em diguessin mare, però jo sempre li havia dit *mama*.

De veritat, em sap greu haver-la disgustat tant, però ella amb el nen i l'altre que va venir més tard, va reeixir. Com a mare i com a dona. Tot torna i aquella discussió va quedar en res. Ara la puc perdonar, ella també era la dona del senyor mestre... l'entenc... vivia afligida, tancada, havia de ser una dona correcte.

Mestra – 73 anys

CAPÍTOL C: Plaer

1. Filla del senyor mestre

La mestre, ara jubilada, va estudiar perquè així ho va decidir el seu pare. El seu pare era un lletraferit, un d'aquells homes de pensament amb molts llibres a casa. Un home que si faltava un got a taula no s'aixecava a buscar-lo, però que pensava que era important que la seva filla estudiés perquè, per contra del seu germà, home, ella ho tindria més difícil a l'hora d'escollir i decidir a la vida.

Sitges, 1943. A les cases no hi ha rentadores, només dones amb grans gibrells de roba. Al carrer infants jugant. I ella jugava a casa a ser mestra i mare. Un instint maternal que ha tingut sempre a diferència del sexual que mai va saber reconèixer.

L'entrevisto al menjador del Casal de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample un 11 de març de 2019.

Per sorpresa meua – havien passat més de setanta anys-, conserva els detalls i els colors de la infantesa. M'explica que a casa hi va faltar l'abraçada i el caliu davant d'una mare que mai va tenir temps pels fills perquè va dedicar la seva vida a les feines de casa, sobretot a netejar i a un pare que no feia de pare.

Estem conversant al menjador de l'espai. Hi ha unes taules petites, quadrades i de fusta i unes cadires de color blau. També una cuina molt poc equipada que sembla que no fa funció de cuina. A part de menjador, també és un espai per a les sobretaules i per partides de dòmino i cartes a la tarda.

Un noi obre la porta corredora de la sala on estem conversant.

- Hola, duc el menjar, avui hi ha lleties.

La dona li contesta si són triturades o no. Jo no ho entenc, però directament m'explica que hi ha persones que no poden rosegat, perquè són grans.

- Sí, i tant. També hi ha les lleties sense sal, les que són per diabètics i una infinitat de varietats, respon el noi mentre deixa el menjar sobre un marbre.

Però, què hi fem, allà? Avui una cinquantena de persones dinaran lleties allà. Hi van o bé perquè no poden cuinar a casa o per compartir un àpat. N'hi ha molts que s'han quedat sols a casa i prefereixen dinar acompanyats. La soledat de dilluns a diumenge a Barcelona és més lleugera quan existeixen aquests espais d'oci.

L'escalfor de les carmanyoles d'alumini; i les lleties triturades; i les lleties sense sal; i compartir un àpat per seguir vivint la vellesa. Una forma de resistència al pas del temps.

I què hi fem nosaltres dues al menjador? De què parlem? De lleties? De sexualitat? De la vellesa? Dels fills? De les mares? Jo hi he anat amb una idea molt clara, que era parlar sobre la sexualitat de les dones a l'etapa de la vellesa. Però se'm revela un altre món. La sexualitat ha format part de l'existència d'aquestes dones. No s'ha viscut com una acció sinó com una vida. És per això que recorden no només els espais de estrictament sexuals, sinó també un llibre, una conversa, el primer petó, la primera menstruació...Sembla que amb el pas del temps els detalls de la quotidianitat s'han engrandit. La sexualitat de les dones forma part d'un univers que resguarda els somnis, però també els malsons d'una vida de dones que han parlat fluixet.

“Jo era l'esclava de les més esclaves del poble més petit”, assegura la mestra, ara, des d'un menjador per a viudes i viudos, de l'Eixample. A Sitges ella era la filla del mestre i per tant no es podia barallar amb les altres nenes ni amb ningú. Què hagués pensat la gent d'aquella família i del seu pare?

Una filla d'ordre, que no podia baixar al carrer i havia d'anar, obligatòriament, a missa els diumenges. Havia de vigilar amb el que feia perquè sabia que tenia l'ull del veïnat sitgetà a sobre seu.

El seu pare era de Faió, un poble que va quedar submergit a causa de la construcció de l'embassament del riu Ebre, anomenat el Mar d'Aragó a la Franja de Ponent. Un indret popularment conegut per ser l'escenari de l'obra literària, *Camí de Sirga*, de Jesús Moncada.

“Jo només vaig ser feliç quan anava al poble del meu pare. I saps què hi feia? Podia baixar al carrer i córrer, anar al riu. Allà sí que vaig viure” (mestre, 73 anys). Aquesta va ser la seva llibertat feta presa al cap del temps.

I penso si ella també dinava acompanyada a la taula de casa seva, amb el seu germà, el seu pare i la seva mare. O si el seu pare s'asseia al cap de taula i no parlava i només demanava que li passessin l'aigua. I si la seva mare tenia les mans gruixudes i tallades del sabó per a rentar la roba. I si el seu germà va acabar estudiant o només ho va fer ella, això d'anar a Barcelona a viure en un internat ubicat al barri de Gràcia. Ho afirma, la història va anar així...

...La taula era quadrada i la *mama* s'asseia al costat de la porta de la cuina per aixecar-se si faltava aigua, un got o un cobert a taula. Al costat hi havia un armari amb tota la cristalleria del casament dels seus pares i al fons, un armari alt que sostenia la ràdio. Amb el temps van canviar la veu del sintonitzador per la televisió, juntament amb un bufet que ordenava el menjador i un armari raconer. “Érem uns senyorets!”, recorda la mestra.

Grup de debat: “jo no tinc res a dir”

[Els hi ensenyo tres fotografies amb un Power Point. Asseguren que la foto que més els hi ha agradat és una on hi apareixen dues persones grans, en un llit mirant-se i somrient. Ja m'ho esperava, és la fotografia amb la que es poden sentir més identificades.]

L'altra foto era de dues persones abraçant-se en una posta de sol i la tercera dos llavis que es besaven apassionadament amb un filtre de blanc i negre que reforçava

la idea d'intensitat. Una de les participants, abans de que salti de diapositiva, m'agafa del braç, la miro i seguidament s'acosta a la meva orella per dir-me: "Els petons apassionats són l'inici de tot" (dona amb cabells color perla).]

- **Dona 1:** Això del sexe ha de ser amb el cor i no un simple *muà-muà*. Lo més bonic és veure quan dues persones grans s'estimen, és tendre... això sí que transmet un gran amor. Crec que el que més valoro és l'amor quan hi ha tota una vida pel mig...

- **Dona 2:** Jo no tinc res a dir, fa trenta anys que sóc viuda...

[S'hi sumen dues més...]

- **Dona 3 i 2:** Jo també! Jo també!

- **Dona 4:** Però penseu que també heu viscut una època de sexualitat...

- **Dona 5:** Sí, però a mi no m'agrada parlar-ne... prefereixo una pel·lícula...

- **Dona 4:** Crec que quan érem joves la sexualitat era a tota hora, no és una qüestió d'ara o abans, la sexualitat quan ets jove és igual que ara. Arribava el teu marit i si estaves a la cuina fent sofregit doncs fantàstic... A mesura que et fas gran, el sofregit va canviant i t'acomodes al moment. Les dones, com els homes, ens tornem més còmodes però la sexualitat sempre ha sigut igual, l'únic que passa és que varien les modes.

- **Dona 7:** Per exemple, ara se li dona menys importància... abans es vivia si tu t'estimaves a aquella persona, no era amb qualsevol que passava. Ara es coneixen i...PAM!

- **Dona 2:** Recordeu que abans no hi havia la pastilla!

- **Dona 3:** A més et tocava fer-ho, tocava allò, seguir unes normes. Esmorzaves, dinaves, sopaves, i després et trobaves amb la teva parella... era obligatori.
- **Dona 4:** Hi ha dies que el marit està més *macu* i nosaltres hi arribem més.
- **Dona 3:** Abans moltes vegades no senties plaer, jo crec que ara sí que el tenen.

[Nou dones conversen sobre el plaer.]

2. La veu del plaer

[L'administrativa i la dependent reflexionen sobre com han viscut la seva sexualitat i què entenen per plaer.]

Administrativa, 79 anys: Com t'ho explico? Jo amb la penetració no he sentit mai satisfacció, per lo tant, era perquè ell s'ho passava bé. Ara, al meu home, no se li aixeca, està operat de la pròstata. Per tenir un orgasme ha de ser sempre manualment, m'ha de tocar el clítoris. A la meva edat hi ha moltes dones que no saben el que és un orgasme, per culpa de l'home, naturalment. No s'han interessat en quins són els punts que els hi agraden a les dones.

Pensa, nena, que els homes tenen menys plaer que les dones. Jo he tingut dos i tres orgasmes i encara ara els tinc! Els homes només en tenen un i per què se'ls torni a aixecar ha de passar una estona. Crec que les relacions sexuals han de formar part del plaer, ara bé, només estan pensades per ells. Amb això del *saca-mete*... no podem fer res. A veure si això canvia...

Que només un 20% de les dones han tingut un orgasme! Diria que això només és un fet... jo he gaudit, generalment, de la sexualitat però en canviaria moltes de coses. Primer que jo era molt puritana, això em venia de la meva mare. El meu home sempre

em va retreure que no tingués iniciativa i és que mai l'he tingut, encara que tingués ganes mai he fet el primer pas, em semblava que no estava bé, per la meva educació, saps? I això que ara, l'única que s'ho passa bé sóc jo.

Administrativa – 79 anys

Dependentia, 76 anys: Les dones tenim un plaer molt més continu i més intens que els homes. Els homes sempre han tingut la paella pel mànec, han manat i han fet el que més els hi agradava, el sotmetiment. Es tracta del poder per sobre de la dona. I jo, sempre havia d'estar a punt. Per exemple, jo tinc una amiga de tota la vida que viu a Reus i jo visc a Barcelona. Sempre que ens trucàvem em deia, “va vine a veure'm”, però jo no podia deixar el meu marit sol, i així uns 25 anys, fins que es va morir. La meva amiga em va tornar a trucar, i em va dir: “ara sí que has de venir”. Vaig fer les maletes, agafar el tren que sortia de Sants i vaig passar un cap de setmana a casa seva.

[M'explica el secret.]

Les dones catalanes no ens hem deixat sotmetre, assegura. La seva idea, però, no és que no estiguin sotmeses les dones, sinó que s'espavilen per deslligar-se de l'home i sortir-se'n. A vegades, les dones hem hagut d'actuar donant voltes, sabent com convèncer o fent veure que l'altre havia decidit... aquesta és una manera d'obrar. És, bàsicament, saber fer anar les coses a la teva manera, enganyar sense ser descobertes.

Dependentia d'una merceria – 76 anys

CAPÍTOL D: La sexualitat no té cara de dona

1. Orgasmes?

Les testimonis d'aquest treball són filles del franquisme i d'una Església catòlica, apostòlica i romana. Una generació que ha estat educada en la desinformació i el desconeixement en torn a la sexualitat, l'afectivitat i la reproducció. És per això que totes les testimonis han relacionat la sexualitat amb la genitalitat, i sobretot amb una altra persona, en aquest cas el marit amb qui han compartit, amb exclusivitat, la sexualitat al llarg de la seva vida.

La gerontòloga Anna Freixas explica en el seu treball, *Sin reglas. Erótica y libertad femenina en la madurez*, que ha prescindit de relacionar l'amor amb la sexualitat al llarg del seu estudi. Una opció impossible durant el transcurs d'aquest treball ja que en tots els casos la sexualitat s'ha après i conegut estant amb una altra persona dins d'un contracte matrimonial. Un fet que Freixas critica perquè limita el plaer i el reconeixement del propi desig. Segons explica la gerontòloga, hem après a percebre la nostra sexualitat dins les relacions amb vincles amorosos, i això ha reduït la sexualitat a un únic espai compartit amb una parella masculina.

No obstant, els relats d'aquestes dones van més enllà, en el sentit que expliquen dues maneres de viure la sexualitat segons l'època vital en la que l'han viscuda. Si bé durant els anys de joventut, la relació s'ha basat en el coit, amb els anys s'ha anat adaptant segons les condicions físiques. Així ho explica l'administrativa (79 anys): "El meu home ha quedat totalment incapacitat després de l'operació de pròstata, però seguim vivint la sexualitat. Jo tinc el clítoris i ell sap que m'agrada... em sap greu perquè només m'ho passo bé jo, però ell diu que li agrada veure'm contenta".

I és que els homes perden la capacitat d'erecció, en canvi les dones no perden el plaer. És per això que existeixen estimulants per al sexe masculí que ajuden a l'erecció i en canvi no se n'han comercialitzat per al sexe femení, tot i que existeixin.

El cas de l'administrativa que explica la seva vivència, però, no s'ajusta a la realitat de totes les dones. La incapacitat del sexe masculí a partir d'una edat avançada, pot provocar dues reaccions oposades.

Per una banda, i segons les entrevistes realitzades per aquest treball, hi ha dones que amb el pas del temps han canviat la seva manera de viure i entendre la sexualitat, ja que ara en gaudeixen més. "Ara és més sensual que no sexual", descriu l'oficinista, (72 anys). O "abans tot era molt més ràpid, ara una carícia, un petó ja són sexualitat. Les dones no necessitem únicament el coit" (mestre, 73 anys).

De fet, Freixas argumenta que l'eròtica femenina no "es circumscriu a la cerimònia coital"¹.

Per altra banda, però, també hi ha la vivència que un cop l'home queda incapacitat, la sexualitat deixa d'existir dins de la parella. Així ho explica la dependenta de la merceria (74 anys): "Durant l'edat de joventut ho vaig viure molt bé, després ja no, ja no vaig gaudir més de la sexualitat, perquè va deixar d'existir" o, "tinc una amiga que quan l'home va quedar incapacitat es va acabar la sexualitat entre la parella" (administrativa, 79 anys).

Tot i això, les dues visions es circumscriuen dins la concepció androcèntrica de l'acte sexual en què "la penetració, el coit i l'orgasme, són sexualitat, en canvi tot allò que no impliqui un intercanvi, -vagina i penis-, no és sexualitat-"², tot i que les dones expressessin el contrari. I fins i tot, que parlin de l'etapa de la vellesa com una edat on la sexualitat no hi pot tenir cabuda.

¹ FREIXAS, Anna (2018) *Sin reglas, Erótica y libertad femenina en la madurez*, Espanya: Capitan Swing. (p.163)

² *Ibidem*, p. 186.

Per això, una de les participants al grup de debat no volia intervenir en la discussió perquè deia que no tenia res a dir sobre la sexualitat, ja que formava part del seu passat. La mateixa, a més, identificava el grup de dones com a "incapaces" de poder parlar-ne i aportar coneixement ja que eren "poques i grans".

Però, què hi ha més enllà del coit?

Grup de debat: "La sexualitat cau per si sola..."

[Conversa després de preguntar: què és la sexualitat per a vosaltres?]

- **Dona 1:** Per mi, la sexualitat és la vida. És un fonament, si no, no estaríem aquí...
- **Dona 2:** La sexualitat és llibertat, plaer i amor.
- **Dona 3:** Per mi és una cosa humana, la vida està feta així.
- **Dona 4:** La sexualitat serveix per passar-t'ho bé.
- **Dona 5:** Doncs jo crec que només és un complement més que has de fer. Et pot agradar més o menys... és que jo la sexualitat de la nostra època no l'entenc...
- **Dona 6:** Sí, però també serveix per procrear, tenir fills... però això ho hem viscut molt diferent en cada una de nosaltres. Depèn del passat, de la família on t'has educat.
- **Dona 7:** Però tot això nosaltres ja ho hem passat. La sexualitat és una etapa pràcticament acabada.

- **Dona 6:** És estimar-te un home, estar amb una parella i procrear. Però això és la meva història i has de conviure-hi i aguantar moltíssim perquè has de ser-hi a les verdes i a les madures. Jo ja fa nou anys que sóc viuda...Els homes es tornen egoistes perquè quan no poden fer l'amor... no saben perdre i *allevontes* se'ls hi crea un complex amb ells i els hi sembla que ja no són homes. En canvi les dones tenim la menopausa i seguim sent dones!
- **Dona 8:** Però és que la menopausa no té res a veure amb la sexualitat. Els homes quan es fan grans i veuen que la cosa no els hi funciona... perquè és llei de vida això... són mals perdedors i s'inventen coses... Jo vaig començar amb el meu home per força, perquè sinó, què? I ens vam casar, i ens vam enamorar i fèiem l'amor que ens venia bé. I vaig passar 60 anys de la meva vida així, casats i *bueno*... per a mi era sobreviure. Sempre ens vam estimar però la sexualitat cau per si sola, clar jo ara en tinc 84... què he de pensar? És que sóc vella i això a mi ja no em pertoca...
- **Dona 9:** *Pues yo siento que no la tengo.*

[Riures.]

[Nou dones expliquen les seves experiències sexuals per primera vegada en grup.]

2. La veu de la sexualitat

[Abans d'explicar l'alquímia de la sexualitat dibuixa un somriure sota uns ulls brillants i empetitits. Un pensament fantasiós s'encarna al seu rostre i empren la història...Així és com percebo la reacció de l'oficinista quan m'explica com viu, ara, la seva sexualitat. Es tracta d'un tema en el qual les vivències i l'experiència personal marca el fil de cada entrevistada. És per això que tot i parlar de sexualitat les veus parlen de temes molt diferents entre sí.]

Oficinista, 72 anys: Parlo per mi del meu cas particular. Ara que m'he fet gran m'agrada ser més sensual. Penso que la sensualitat provoca molt més i el nostre cos necessita estona per anar-se preparant. Anar al gra ja no serveix de res.

En un moment donat t'estàs fent un cigarro, amb una copa de vi i vas transmetent una sensualitat a l'altre persona amb la intenció que entri dins del joc. Això és nou per a mi... quan era jove aquest joc no existia perquè no hi havia aquest moment previ de morbo, tot era més directe i havies d'estar preparada per quan ell volgués fer l'acte sexual.

Per a mi, ara, la sensualitat evoca a una bona sexualitat. Quan arribes a gran els senyors també es fan grans les seves hormones ja no són tan ràpides i els estímuls tampoc els exciten. Ha de ser una cosa molt més lenta i acompanyada. I si entres en aquest joc amb la teva parella, és molt més divertit.

A més a més, no cal que acabi amb un acte sexual... precisament, mai ha de ser l'objectiu tinguis l'edat que tinguis... d'acord sí, si ets jove i home sí que cal.

Però la noia? No cal que arribi a l'acte sexual per ser molt feliç, *alomillor* arribes al final amb una sèrie de jocs sensuais.

Jo, ara, vull entrar dins les meves regles del joc d'una forma més vampiressa... sí, crec que la paraula és aquesta, vam-pi-ress-a.

Pensa que m'he fet gran, i ja no tinc el cos d'una noia jove, ni tinc les corbes que tenia amb vint anys i per tant li has de posar una mica de *guindilla* al tema.

Oficinista - 72 anys

[Li cauen les llàgrimes quan li parlo del desig. Ella sembla una d'aquelles dones que s'ha adaptat a tots els temps, que ha intentant aprendre a remar en contra dels anys. Em parla del sexe tântric i de les energies. Recorda haver descobert el llibre del Kamasutra en una de les estanteries de casa i que se l'havia fullejat amb el seu germà, com d'amagat, sense que els veiessin. Li agrada llegir i diu que sempre té llibres a

casa. Ha passat la vida darrera d'un taulell, d'un petit negoci on venia fils i llanes. La merceria del barri. Ella, que mai s'ha portat bé amb la seva mare, però en canvi el seu germà és el seu millor amic, porta el cap tenyit de tons violeta i du roba de cotó, ample, de tots colors. Però quan li pregunto sobre el desig, s'aixeca, agafa un mocador de la bossa i es sona el somiqueig. Mentre em clava la mirada i venta...

Dependentia, 76 anys: Com saps que estimes?

[M'ho pregunta a mi i no tinc resposta...]

T'ho dic jo que he estat 40 anys casada i ara fa un any i *picu* que sóc viuda. Al principi em vaig casar perquè estava més o menys enamorada. La cosa és que estava en una situació en què la manera d'arreglar-ho era aquesta... per no discutir... ja se sap... I me l'estimava, de veritat que me l'estimava però saps què recordo, ara?

[Què?]

Recordo algú de qui vaig estar molt, molt, molt enamorada i encara ho estic. Sempre ho he estat i encara ara ho estic. Jo, físicament, no he sigut mai infidel.

El meu home era andalús i va venir aquí amb dos anys. Saps, mai va anar a Andalusia, mai però a mesura que passaven els anys semblava que els gens, la família, la manera de fer li brotessin des de l'interior. Ell, tenia família de coronels.

Jo he desitjat tota la vida un amor de joventut, en canvi, per circumstàncies del moment em vaig quedar amb una altra persona.

Jo sempre he sigut molt oberta però ell deia: "Eso se hace así y así se hace siempre". Entràvem en una rutina i això afecta molt. Jo el que feia, era situar-me mentalment, preparar-me que ara tocava follar... Tot i això crec que he gaudit de la sexualitat i les relacions sexuals m'agraden molt... *bueno*, m'agradaven abans, els últims anys ja no.

No podem confondre estar enamorada amb desig. De fet, estar enamorada tampoc significa que hi hagi una estima. O sigui, que són coses molt diferents... Per exemple

tu pots desitjar a altres persones, i això no es pot dir que sigui enamorament. I estar enamorada, no vol dir que t'estimis aquella persona...

Dependentia d'una merceria – 76 anys

Administrativa, 79 anys: Em surt la vena violenta perquè no m'agrada i m'enrabió amb la pornografia.

T'asseguro que no la suporto, si veiés un minut de *porno* avorriria el sexe tota la vida. I com que el meu home ho sap, sempre li dic treu això va!!! Ara bé, una pel·lícula eròtica no em desagrada, a veure, tampoc m'entusiasma però ho aguanto. La pornografia és fastigosa, allò que es mostra no és amor, és una sexualitat dolenta, com quan fan l'amor per darrera, jo això no ho he fet mai i no m'agrada veure-ho *ni siquiera*. Em repulsa. Veus, amb això sí que estic antiquada.

Mai he pensat que em podrien agradar les dones, però la pornografia, això sí, segur que no m'agrada! És que a l'edat que tinc em sembla impossible que si em quedés viuda me n'anés amb una dona, però no ho trobo malament. Ara a la sèrie dels migdies de TV3, "Com si fos ahir", hi surten dues dones d'uns seixanta anys que es fan petons. Jo no ho faria, però no em sembla malament.

Administrativa – 79 anys

Mestra, 73 anys: A mi em va costar molt despullar-me... de seguida, però, vaig trobar plaer a dos cossos nus al llit. Des de llavors sempre ha sigut un aprenentatge i jo n'he après amb el meu marit. Fa 45 anys que visc amb la mateixa persona.

Tot depèn del dia, xata. Un dia portes la batuta tu i l'altre dia la porta ell. Però jo crec que no ha de ser l'home l'únic que ha de portar la batuta la dona té tot el dret a dir: "avui no em ve de gust".

Jo he sentit plaer i he gaudit la meva vida sexual. L'home té un plaer més instantani però la dona... si et brolla del natural és una explosió del cor!!! A mi em fa gràcia... *bueno* també em fa molta pena que hi hagi dones que no puguin tenir plaer. Jo sé de moltes dones que el que volen és acontentar a la parella, en veritat és el que ens han dit sempre que havíem de fer.

Ara? Que si ara em quedes viuda què faria? Doncs em quedaria sola, no m'enredaria amb ningú més. Amb una dona? Això sempre s'ha portat d'amagat i com que he sigut tan *tonta* de no pensar mai amb la sexualitat, tampoc he pensat que això també em podia passar amb les dones.

Mestra – 73 anys

Oficinista, 72 anys: Abans tu entregaves el teu cos en un acte d'amor... ara les coses no van així. S'ha perdut la cosa bonica de l'acte sexual, el romanticisme, l'encant, ...allò bonic. És que pensa que un acte sexual revestit de molt d'amor és molt bonic, facis el que facis. En canvi, un acte per acte, doncs ja sabem el que és: "pim-pam, te invito a una copa, nos vamos al baño".

Aquesta entrevista que em fas, és només a mi i només dones una visió. Totes les relacions depenen de les dues parts perquè la vida íntima d'una parella és de dos. Clar si entres amb una rutina de "pim-pam fuego", doncs és clar, "no me marees más" o si entres amb la dinàmica de: "demà què faré per dinar...".

Clar potser ella et diu que és una rutina, però que ja li agrada... pensa que les dones, portem un munt de càrrega familiar, i a sobre quan ells arriben de treballar s'asseuen al sofà. Ells venen molt predisposats, però tu? ...I què has de dir...eh, *xati*? Doncs t'hi poses.

Oficinista – 72 anys

Oficinista, 72 anys: Si els homes tenen sexualitat fora del matrimoni també la poden tenir les dones. T'explico, en general s'entén que un home pugui tenir un amant, perquè això els fa créixer com a homes. La dona també pot fer el mateix però si se sap no, està ben vist, queda molt lleig. Saps per què? Doncs perquè ells després senten que no són capaços d'aportar el mateix que l'altre home i això afecta a la seva virilitat. I ui!!! Això és lo pitjor que li pot passar a un home. En canvi, la dona, se sent humiliada i això és una sensació horrible. Això passa quan vas a buscar comprensió fora de casa perquè el que ja tens no funciona.

Espero que avui en dia, les noves generacions, sigueu lo suficientment valentes per actuar. Si la persona no us interessa sexualment i considereu que això conforma una part important de la vostra vida, busqueu el complement amb una altra persona.

Oficinista – 72 anys

CAPÍTOL E: Vellesa

1. Un altre cos

- “Bueno, *senyores*, *hasta* la tarda!”
- “Déu!”, “Dios!”, “Adeú-siau!”

Un home s’ha acomiadat de les dones que estaven llegint les revistes a les butaques blaves i dels homes que llegeixen els diaris a les cadires de fusta i de mi, que estic asseguda a la taula d’en Josep Maria, perquè a partir del migdia ja no hi és per reclamar el seu lloc.

El senyor, tot acomiadant-se, ha girat cua per anar fins a la porta i s’ha entrebancat. Un embolic de peus que ha acabat amb tombarella, i gairebé triple salt, al passadís del casal de Gent Gran, just abans de creuar la porta de sortida.

Un grup de dones que estaven parlant al seu costat han anat ràpid a recollir-lo del terra i incorporar el senyor, d’aproximadament un metre vuitanta d’alçada.

L’anomenat, Pau, Marc, Nen, Pal, però que en realitat es diu Pol també ha anat corrents fins al lloc de l’accident. “No passa res, cap amunt!”.

En Pol és el conserge, però també fa fotocòpies i dissenya cartells, com el de “Dones i Sexualitat”. Normalment du camises de flors molt alegres i de colors. És el nét de tothom.

“Però vols fer el favor de posar la sirena que m’aixafes”, li retreu en Pol a un senyor que s’acosta amb una cadira de rodes elèctrica, d’aquestes que du un cistell al davant. El conductor li respon amb un, “piiii-piiii”, i segueix el seu trajecte.

Una sòcia del casal s'acosta a mi i em pregunta que "on es pot inscriure per la següent excursió a Montserrat". Li responc que no ho sé, que jo no m'encarrego de les sortides. "Oh, és que s'ha de mantenir el *coco* actiu", assegura la mateixa sòcia, i acaba atestant que allà "lo important és anar afegint dies".

Per la porta entra una senyora d'ulls tremolosos i espetec de dents.

Camina molt a poc a poc amb un posat ortopèdic d'ossos trencadissos, tendons cargolats i un rostre absent i decaigut. S'ajuda d'un bastó i camina direcció la zona de revistes i diaris. Un senyor se n'adona que ha arribat i li apropa una cadira de fusta. Ella s'asseu amb molt de compte i un cop ho aconsegueix es queda muda i paralitzada, no es mou.

Està esperant alguna cosa.

Una dona li passa El Periódico.

La rutina no necessita de paraules i el seu voltant reacciona sense que ella digui res.

De cop em fa pensar en el llibre que tinc entre les mans. El de l'Anna Freixas. Explica que el cos de les dones grans parla i a vegades també crida. Es tracta d'un cos que té memòria i per tant s'ha de reconèixer lo bo i lo dolent de les experiències viscudes. Freixas reclama la necessitat de repensar el cos de les dones grans per incorporar-hi conceptes com la dignitat i el respecte. No obstant, ara, aquesta dona, sense dir res i només amb el cos ha fet reaccionar el seu voltant. De qui i d'on és el cos? Només l'escoltem quan fa mal?

La sociòloga Mari Luz Esteban manifesta que el cos és un nus d'acció, un lloc de vivències, de desitjos, reflexió, resistència, contestació i canvi social. I no són les

arrugues, el color blanc i groguenc de l'envelliment, i els mals una alerta del cos? “Les emocions són pensaments encarnats”³, afirma Esteban.

Què és fer-se gran? Em pregunto.

Debatent del: “som una guitarra”

[De les nou dones només tres intercanvien unes paraules per parlar sobre el coneixement del propi plaer]

- **Dona 1:** Doncs jo penso que l'altra persona és qui t'ha de descobrir el cos.
- **Dona 2:** Jo... la masturbació... l'he descobert amb el temps però no m'ha satisfet mai... és com si em rasqués l'orella.
- **Dona 3:** NO, NO, NO! Es tracta de conduir les mans allà on t'agrada, tu t'has de conèixer els teus punts. Pensa que el teu cos és com una guitarra, però només tu saps quines cordes funcionen!!!

[Només tres dones parlen de la masturbació.]

2. La veu del cos

[La veu de les quatre entrevistades, administrativa, oficinista, mestra i dependent, es complementen per descriure què és viure en un cos vell.]

Administrativa, 79 anys: Mai m'hagués imaginat que als 80 anys encara tindria sexualitat...T'ho explico...El meu marit fa un any i mig que li van detectar un càncer de pròstata i li han congelat el tumor. Això ha fet que l'aparell no se li aixequi *ni patras*.

³ ESTEBAN, Mari Luz (2018) *Identidad de género, feminismo, sexualidad y amor: Los cuerpos como agentes*, Universidad del País Vasco. Revista Política y sociedad, vol. 46 Núm. 1-2. Ediciones Complutenses, (p.37)

Però vivim la sexualitat d'una altra manera. Per molt que ara no hi pugui haver penetració jo continuo sentint plaer al clítoris. Ell diu que “s’ho passa bé” veient com jo gaudeixo... però a mi em sap greu. A vegades t’has de posar una mica sexy, o fer-te una copeta de cava, has de canviar la rutina...

Et vull explicar una cosa. Amb 41 anys em van treure els dos pits, tenia un càncer de mama. Em vaig quedar tan llisa... no tenia pits. I el meu home en comptes de tocar-me els pits em tocava la panxa. Jo això no ho podia suportar. Però saps allò que et posin la mà a la panxa i que no et pugui acariciar i que no et pugui tocar els pits. I pensava clar, no tinc pit i em posa la mà a la panxa. Jo no estava sencera, el pit és molt important per a una dona. Saps el que és veure’t al mirall i veure dues cicatrius?

Per sortir al carrer em van donar unes pròtesis i els homes, que en aquell moment ho feien molt, em cridaven “tia *buena!*”. I jo pensava... ai... si sabessin que són falses... Imagina’t, pensava això!!! O sigui, després de tenir el càncer de mama em van buidar. Em van treure els ovaris, la matriu. Jo en aquell moment no tenia ganes de sexe, de despullar-me. Pensa que l’orgasme està aquí, -assenyalant-se el cap-, i si tu no hi ets d’aquí d’alt, no cal que t’hi posis a fer l’amor.

Hauria d’haver demanat ajuda a un psicòleg...

I això que et diré no li he explicat mai al meu home. Saps què feia? Els diumenges, agafava el termòmetre i el posava sota una làmpada, sense aixecar-me del llit li deia al meu home: “mira, estic a 39 de febre!”. Però el dilluns estava perfecte. El meu home sempre l’he tingut al costat, durant tota aquesta temporada no vam fer res, jo era com un rebuig, fins que em vaig fer la cirurgia.

Administrativa – 79 anys

Dependent, 76 anys: Només he gaudit la sexualitat de soltera i al principi d’estar casada. La situació a la feina ho va espatllar tot i el pas del temps també.

Dependent d’una merceria – 76 anys

Mestra, 73 anys: Veus aquests papers que hi ha a sobre l'armari? Doncs jo, si els volgués agafar ara mateix, no podria. No puc saltar de la cadira. Amb la sexualitat passa el mateix. Ja ho sé ja que tot està al cap, però és que la sexualitat passa pel cos! I ara tot va molt més a poquet a poquet, tot va més diferent, encara que sempre tingui les mateixes ganes... les comes ja no donen per fer el *kamasutra*! No sé ben bé com explicar-t'ho, però et vas adaptant perquè no et queda més remei i alguna vegada... he enyorat i enyoro... donaria molt per poder tornar a sentir i viure quan tenia trenta i quaranta anys!

És el cos *xata*, tinc un tamboret a la cuina, que té un *escalonet*, i mai l'havia fet servir fins ara... això és dur... tot és una adaptació i acceptació, i aquesta, la del cos, és la que més costa. Perquè això d'aquí -es toca el cap amb el dit índex-, no envelleix.

Pensa que el cos es converteix en una llosa i a part del dolor has d'anar acceptant que perds facultats i que entres en l'etapa de la vellesa. Això és el més dur, et canvia tot, et fas vella. Jo he assumit l'edat i ho has de fer si no vols fer el ridícul.

Recordo la meva àvia, ella sí que era una velleta, i amb 75 anys anava amb un mocador negre lligat al cap. Ella no va tenir ni un forat per poder expulsar les coses de la vida, jo sí...

Mestra – 73 anys

Oficinista, 72 anys: Sí, i tant que canviaria coses. Li posaria més *guindilla*. Però ja no és el mateix, el cos no reacciona igual. Però, ara, miro endarrere i penso: "li hauries d'haver posat més *xispa*, i em faig pel·lícules del que hagués pogut ser, però... a la vida vas aprenent i arriba un punt que assumeixes que ara saps el que no sabies quan en tenies 25. Jo de jove no em coneixia el meu cos tant com ara, ni tampoc el meu marit em coneixia tant. Això forma part de la convivència de tota la vida.

Oficinista – 72 anys

CAPÍTOL F: Fins que l'amor em separi de mi

1. Et desitjo o t'estimo?

La Sala d'Actes de l'espai de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample és un espai polivalent on hi conflueixen diverses activitats. És un espai diàfan que es pot dividir gràcies a una porta corredissa que té forma d'acordió.

Els dijous al matí s'hi fa un taller de sardanes. Només d'entrar per la porta del casal, a un quart de deu del matí, ja pots sentir la melodia de la cobla. Un grup d'homes i dones s'hi apleguen per passar una bona estona.

Aquesta mateixa sala després es converteix en un gimnàs per exercitar el cos. El terra està tot cobert de màrfegues de color verd. No hi ha paret, sinó un vidre des d'on hi veus un grup molt nombrós de persones que fan estiraments. Són cossos estirats al terra, doblegats que intenten agafar-se la punta dels dits del peu amb la mà. Un gest de flexibilitat que sembla més una trencadissa. "És una de les activitats on hi participa més gent", m'explica la Cristina, dinamitzadora de l'espai.

A l'altra banda de la porta corredissa hi ha un piano on hi fan classes de música i de cant. També hi ha cadires i taules que canvien de posició segons l'activitat que s'hi desenvolupa.

Avui, 5 de març de 2019, hi ha programat un grup de debat per a dones titulat: "Dones i sexualitat", conduït per mi mateixa, Èlia Borràs. Ja fa dies que el cartell està penjat al suro "d'activitats" i que se'n reparteixen pamflets. En Pol, el conserge, ha fet un

cartell i és l'encarregat de fer les inscripcions. Les places són limitades, només deu, i s'esgoten ràpid.

A un quart de set de la tarda faig passar a les dones que s'esperen a les cadires de fora. "Passeu, passeu que no mossego", els hi dic. S'empenyen unes a les altres per a veure quina entra primer i xiuxiuegen entre: "No sabem què hi venim a fer" o "a veure què ens expliquen".

Els hi pregunto si es coneixen entre elles o és la primera vegada que es veuen. Responen que "sí, hem fet algunes excursions juntes", o "ens hem vist pel casal".

Al grup de debat hi participen nou dones, nascudes a Barcelona en una mateixa època, la que va del final de la Guerra Civil espanyola (1939), fins al 1945, fi de la Segona Guerra Mundial.

Tot i que tenen visions molt diferents en torn a la sexualitat, les pots reconèixer com a filles d'un mateix temps perquè és el primer cop que parlen de sexualitat en un grup i amb altres dones.

En un principi es presenten reticents a les preguntes, però no perquè no en vulguin parlar, sinó perquè no tenen paraules per expressar-se. Per exemple, la paraula "cosa" serveix per a tot -"Quan feia coses"-, o "és una cosa humana que es necessita", o "coses que et passen per dins". En aquest cas, "cosa" ha significat, relacions sexuals en el primer cas, sexualitat en el segon, i en l'últim sentiments o històries que fins ara no havia explicat.

La sexualitat per a elles és una "cosa" i posar-hi paraules no és fàcil per a elles.

Jo, la veritat, és que tampoc en tinc tantes per descriure què és la sexualitat.

La sexòloga Aina Lliteras explica que "la sexualitat és una forma d'expressió de la nostra identitat sexual, orientació i rols de gènere que es manifesten en una necessitat

bàsica d'afecte, estima i plaer". La sexualitat, a més, es tradueix en unes conductes sexuals concretes com són: les relacions coitals, les mirades, les abraçades i les carícies. Lliteras, però, especifica que les relacions comencen amb una mateixa i evolucionen segons el coneixement del propi cos i les relacions que hem viscut. És per això que dins el grup de debat es poden escoltar diferents veus i opinions segons l'experiència viscuda.

Però, i com se n'aprèn de viure la sexualitat? La sexòloga em respon amb un: "s'evoluciona quan tens la capacitat de comunicar allò que t'agrada i allò que no t'agrada".

Retrocedeixo al grup de debat. Si Lliteras diu que una de les bases per a tenir una bona sexualitat, satisfacció i plaer, és la comunicació, com s'han comunicat aquestes dones si quan parlen de sexualitat senten pudor i a la vegada no tenen paraules per definir-la?

La sexòloga em dona una resposta i és que la cultura sexual en què vivim es construeix a partir del plaer i les necessitats del sexe masculí. En paraules de l'experta, "la sexualitat femenina ha estat sempre ignorada i la sexualitat masculina ha sigut la dominant". És per això que la sexualitat s'ha construït i es construeix a partir de la penetració i la sexualitat reproductiva. Com a demostració, durant el grup de debat s'ha parlat del coneixement del propi cos. De les nou participants, només una ha dit en veu alta que era molt important conèixer-se a sí mateixa, mentre que un sector de tres dones s'hi ha oposat, afirmant que "no feia falta, que ja en tenia prou amb què el marit coneixes el cos de la dona".

En aquesta línia, la sociòloga Mari Luz Esteban, destaca la necessitat d'analitzar l'amor des d'un punt de vista antropològic atès que és un mecanisme de subordinació de les dones. Esteban, a més, explica que la complaença femenina està normalitzada en nom de l'amor, i que per tant acomodar-se a una sexualitat no desitjada és una conducta que s'espera de les dones que estimen les seves parelles o marits en els casos que refereixen aquest treball.

La psicòloga i professora Nicola Gavey s'aproxima a la idea d'Esteban quan afirma que la sexualitat entre homes i dones és un contracte que ofereix sexe a canvi d'intimitat, amor i compromís, que és la demanda que fan les dones.

La sexòloga Aina Lliteras reforça la idea afirmant que la sexualitat femenina ha estat històricament estigmatitzada i relegada a la reproducció, afegint que els genitals femenins i l'òrgan de plaer com és el clítoris es troben interns, amagats a la vista. Això desemboca en una manca de plaer individual i autoconeixement, i en conductes de càstig i autorepressió que acaben limitant la nostra sexualitat a estereotips i pràctiques lligades a la sexualitat masculina.

En definitiva, la relació que mantenen les dones amb la seva sexualitat és una barreja de negació, pudor i vergonya. En aquest sentit les dones en una edat avançada, com poden construir el seu propi plaer mentre viuen en un cos un cos estigmatitzat per edat i gènere?

La gerontòloga Anna Freixas resumeix al seu treball que, fins i tot, “quan el sexe s’ha viscut com un mandat, prescindir d’ell pot suposar una alliberació”⁴ per a les dones grans.

Grup de debat: “El meu home...”

[El grup de debat acaba parlant sobre temes molt diferents però que tenen a veure amb els marits. Tant si estan vídues com si conviuen, encara ara, amb la parella, totes han construït la seva sexualitat a través d’una parella masculina.]

- **Dona 1:** El meu home em va dir que sempre seria la seva reina i el recordaré mentre segueixi viva.

⁴ FREIXAS, Anna (2018) *Sin reglas, Erótica y libertad femenina en la madurez*, Espanya: Capitan Swing. (p.186)

- **Dona 2:** Et va posar la corona i tot
- **Dona 3:** Li va donar dos fills, aquest és el premi!

- **Dona 4:** Doncs jo no en tinc... vaig tenir un avortament. Això sí que ho explico... Amb el doctor Fàbregues...d'amagat. Ui, us estic explicant la meua vida, no? Doncs això, que les trompes estaven obturades... compte avui això no és res!

- **Dona 5:** Els fills només són un complement de la parella...

- **Dona 1:** Venim d'una cultura molt *machista*, però ho dic entre cometes, perquè *yo, no me meto con los caballeros...*

- **Dona 6:** Hi ha persones grans que van a ballar i fan el tonto. A més els homes van amb la *visagra* i fan el que poden. Fan porqueries i després no volen que es digui. Tot al seu temps.

[Podem anar tancant el debat. Us sembla?]

2. La veu amb el cor

[Un dimecres 27 de febrer quedo amb la primera entrevistada a l'Espai de Gent Gran de l'Esquerra de l'Eixample. Ens reunim a la sala on després hi fan un taller de costura. Estic nerviosa perquè no sé com anirà i fins a quin punt he de preguntar. Ella havia treballat de dependent a d'una merceria. Encara que sigui la primera vegada que parla de sexualitat amb algú, m'acull amb la paraula i s'explica sense que jo li preguntí. De cop em converteixo en una orella molt gran que intenta llegir la veu de la persona que tinc al davant.

Què vull sentir? Què espero d'ella? Perquè sóc allà? Què cerques, Èlia?

- El tabú, em dic.

Els següents paràgrafs són fragments de tres entrevistes: l'oficinista, l'administrativa i la mestra que en total sumen 224 anys d'experiència.]

Mestra, 73 anys: La sexualitat és un acte d'estimació. Jo mai he sabut deslligar una cosa de l'altre... ara les joves sí que ho podeu fer, els homes s'ho han fet sempre. Però jo mai m'hi he pogut deslligar. Fins i tot si un dia he tingut una discussió, aquell dia no he tingut ganes de tenir sexe...he d'estar receptiva...bé és el que dic, no cal buscar excuses...també et diré que la sexualitat pot servir per arreglar una discussió.

Quant ets jove tens un cos i la sexualitat ha sigut el motor de la meua vida i a més si tens una persona que t'estima i amb la qual pots tenir sexe...La sexualitat ha anat sempre relacionada amb l'estima que li he tingut a aquella persona. A més hi ha d'haver amistat. Jo vaig tenir una menopausa molt dolenta, sentia molta tristesa i no podia entendre'm a mi mateixa. Durant aquella època, no tenia ganes de sexe i el que vaig fer va ser parlar-ho amb la meua parella. Si no ho hagués pogut parlar saps què hagués passat? Doncs que el meu home hagués anat a buscar fora de casa el que no trobava a casa. Hi ha uns ingredients molt bàsics perquè una relació funcioni, almenys a mi m'han funcionat. Complicitat, empatia, intimitat amb aquella persona i sobretot no caure en la rutina.

A vegades em pregunto què és estar enamorat? Més d'una vegada he rumiat: l'estimo o l'uso? Per a mi era l'home que em satisfia com a femella. És que no te'n fas creus...jo he viscut molt intensament la sexualitat. Ara, que ja no ho necessito com a femella és quan estic més segura que l'estimo. És que moltes vegades he pensat: "aquest home només el vols pel lit!!!". Clar, era tanta l'afició que hi tenia. És gratis, poques coses que teníem!!!

Mestra – 73 anys

Administrativa, 79 anys: Anar-te'n amb un i després amb un altre no és amor. Jo veig l'amor que em té el meu home a mi, que jo m'ho passo bé i ell no. Això és el que comporta la sexualitat quan hi ha amor.

Administrativa – 79 anys

Oficinista, 72 anys: L'acte sexual és una cosa que forma part de la parella però després et queden 24 hores més per conviure-hi, per tant, té la importància que li vulguis donar. A mi el desig m'ha perdurat tota la vida, les carícies...són infinitats de plaers perquè el desig no és únic. La dona sempre té desig.

Penso que l'amor és una il·lusió que forma part d'una època concreta molt bonica i després ve l'assentament. L'amor són els fonaments i a sobre d'aquests fonaments s'hi construeix tota la vida amb aquella persona. I les tempestes que vinguin...es poden reconduir si els fonaments estan ben edificats. Sinó el que es fa és buscar una expansió física fora de casa.

Quan et fas gran, com jo, el cos triga més a reaccionar als estímuls. Llavors és quan els jocs canvien. Però lo més important de tot és que les dones es coneguin el cos. Així després li pots transmetre a l'altre persona on hi ha el plaer. Egoistament t'afavoreix a tu. Sinó resulta que t'està tocant l'orella i a tu t'agrada que et toquin el dit petit...

Oficinista – 72 anys

Administrativa, 79 anys: Al meu home viagra ni *loca!!!* Ha tingut un infart i no se'ns acut...A mi em sap greu per ell, però jo? Diuen que amb els orgasmes es manté el cutis. Jo només he gastat una crema hidratant i faré 80 anys. Potser si que m'ha servit.

Administrativa – 79 anys

Oficinista, 72 anys: Només et puc parlar de mi. La sexualitat ha canviat però jo sempre he estat amb la mateixa persona, amb el meu marit. Tota la vida he estat amb el mateix plat, potser després d'aquesta entrevista intentaré... no, no em sentiria molt malament amb mi mateixa, no m'és necessari. Amb ell...ha canviat moltíssim. Quan ets jove és tot molt més ràpid més efusiu. Després venen les criatures i és una altra etapa. Tot va evolucionant... fins a la maduresa que ja no tens ningú a casa i a qualsevol moment, a qualsevol hora quan vulguis o quan vulgui ell. No hi ha normes. Saps què canviaria de tots aquests anys? Encara li posaria més *xispa...*

Oficinista – 72 anys

Mestre, 73 anys: A mi i el meu home ens agrada fer mots encreuats. És curiós perquè ens posem ben juntets al sofà i quan un dels dos endevina una paraula... és un broll d'alegria. I ho celebrem amb un petó emocionat i una carícia. Jo això ho considero sexualitat perquè no ho faria amb ningú més. Es converteix en un acte més sensual que no sexual. Això que sento, aquesta cosa que em surt de dins, només ho faig amb aquesta persona concreta i sents que només vols fer allò. No tinc la necessitat de que hi hagi penetració, són les carícies...

És veritat que els encontres no són tan seguits i s'ha de treballar molt més. Significa que quan era jove i me n'anava a fer la migdiada no em calien preparatius perquè el cos m'ho demanava. Ara...has de buscar el moment i tot l'entorn ha d'anar més acompanyat, buscar allò que et desperti i no ho sé...procurar que tot vagi bé. I sobretot tenir curiositat, buscar coses que despertin el cos. A més a més, si quan arribes al *cènit* no m'ha satisfet prou em frustra, és com quan treus un pastís del forn i baixa de cop. Jo sóc ansiosa i quan vull l'orgasme el vaig a buscar.

Sóc molt conscient que no tinc la mateixa sexualitat que quan tenia 30 anys que tenia un sentiment imperiós, i considero que la sexualitat estava més enfocada a l'home. Però ara, que arribo als 80 també tinc sexualitat, i s'ha entendrit, és més femenina... A mi se'm desperten coses a dins. Per exemple, el desig és diferent: més tranquil, saps, a vegades enyoro el meu cos del passat, sóc molt apassionada i impulsiva, però...ara no m'agafen les presses, no ho necessito tot al moment, m'entens?

Mestra – 73 anys

PART II

MEMÒRIA DEL PROJECTE

1. IDEES GENERALS

1.1. Idea Inicial

En un principi l'única idea que tenia definida era que volia treballar la sexualitat de les dones. Entenent que la sexualitat forma part d'un món íntim i individual. Aquesta característica fa que s'entengui la sexualitat com un factor aïllat de les estructures socials de poder i dominació vers les dones. Als anys setanta, Kate Millet, va canviar el paradigma i en la seva tesi doctoral "Política sexual", definiria un nou camp de pensament i d'estudi en l'epistemologia feminista. Amb la frase "lo personal, és polític", la doctora explicava que els espais d'intimitat no quedaven exclosos de la dominació patriarcal i la subordinació de gènere entre homes i dones.

1.2. Enfoc i objectius del projecte

d'un principi la perspectiva era positiva en el sentit que no volia fer una descripció crítica ni tampoc posicionar les dones en una situació de víctima.

Entenent que les acadèmiques feministes ja han explicat i teoritzat sobre el gènere i la sexualitat, creia que el meu punt de partida, com a periodista, era explicar històries que no s'allunyessin de la realitat.

M'agradaria apuntar, que influenciada pels textos de l'escriptora i periodista catalana, Montserrat Roig, l'escenari urbanístic del treball, preferentment aspirava a que fos l'Eixample, des d'on ella va descriure la societat burgesa catalana després de la Guerra Civil espanyola.

En aquest sentit, aquest treball que inicialment es titulava “Les pràctiques sexuals entre homes i dones formen part d’una estructura de dominació patriarcal”, vol ser, des d’una intencionalitat clara, una veu, també, feminista.

1.3. Producte final

Des d’un punt de vista estructural el producte final no s’escau a la idea inicial, bàsicament perquè no n’hi havia. Es tracta d’un treball que s’ha fet a partir de l’experiència així que no es podia preveure.

No obstant si que sabia que no volia fer un treball estrictament acadèmic, sinó que la voluntat era poder posar en pràctica els diferents gèneres i tècniques periodístiques apreses durant els anys de carrera universitària.

La opció narrativa per expressar-me ha sigut totalment atzarosa tot i que no aleatòria. En un principi no trobava la manera de posar en paraules tota la informació, altament sensible i delicada, en un Treball de Fi de Grau. Com que ha sigut un procés d’aprenentatge i també de descobriments, llegir “La guerra no té cara de dona”, de Svetlana Aleksiévitx, va ser clau en el transcurs d’escriptura i desenvolupament del treball. No només perquè la premi Nobel basi el llibre en entrevistes, sinó perquè estructura el text donant tot el protagonisme a les veus. Una idea que jo tenia en ment però que no sabia com materialitzar. També em va ajudar molt veure que en alguns casos apareixia la seva veu, en primera persona. Una qüestió que jo també he adoptat.

1.4. Esquema inicial

Introducció

Enfocament general: El sexe que no he explicat mai

CAPÍTOL 1

Concepte: Tabú

Subenfocament: Què suposa viure en el silenci?

Preguntes: Per què les de més de 70 anys no han parlat mai de la seva sexualitat?
On estan les paraules? Quin llenguatge fem servir?

Veus: “És un espai íntim i ningú n’ha de fer res”.

TRANSICIÓ 1: On s’ensenya la sexualitat i qui en té el monopoli?

CAPÍTOL 2

Concepte: Pecat

Subenfocament: Educació, casa, església.

Preguntes: Com ha afectat el context a la vivència de la sexualitat al llarg de la vida.

Veus: “Abans havies d’arribar verge al matrimoni”.

TRANSICIÓ 2: La sexualitat és política?

CAPÍTOL 3:

Concepte: Desconeixement del saber propi.

Subenfocament: Vivències.

Preguntes: Les dones han viscut realment la sexualitat que volien? Han gaudit del seu propi plaer o s’han basat amb el matrimoni i el sexe masculí?

Veus: “Jo no tinc res a dir, fa 30 anys que sóc viuda”

TRANSICIÓ 3: Les dones coneixen el seu propi cos?

CAPÍTOL 4

Concepte: Llibertat per decidir

Subenfocament: Som dones

Preguntes: La sexualitat s'ha construït en base al plaer i als desitjos de l'home? He pogut decidir? He compartit la sexualitat amb qui he volgut?

Veus: "A vegades he hagut d'enganyar per acabar decidint per mi mateixa"

TRANSICIÓ 4: "Sóc vella, això ja no em pertoca"

CAPÍTOL 5:

Concepte: El cos

Subenfocament: La sexualitat a partir de la vellesa es converteix en sensualitat.

Preguntes: Com viuen les dones de 70 anys la sexualitat? Existeix?

Veus: "El cos ja no és el que era però ens adaptem"

TRANSICIÓ 5: Resignació i picardia.

CAPÍTOL 6

Concepte: La gent gran viu la sexualitat.

Subenfocament: Adaptació a un altre cos.

Preguntes: Com han canviat les pràctiques sexuals?

Veus: "Ara el sexe és per a mi. Ell no en té perquè no li funciona"

TRANSICIÓ 6: El plaer femení a la vellesa.

CAPÍTOL 7

Concepte: Què els hi agrada a les dones?

Subenfocament: El plaer, el desig i l'estima no van de la mà.

Preguntes: Amb qui has compartit la sexualitat?

Veus: "He estimat a un home que mai he desitjat"

2. BIBLIOGRAFIA

AGUIRRE, Anaitze (2013) “Es maravilloso ver que el deseo sigue más allá de los 70” (13/12/2013) [en línea] disponible a <https://www.pikaramagazine.com/2013/12/es-maravilloso-ver-que-el-deseo-sigue-mas-alla-de-los-70/>

ALEKSIËVITX, Svetlana (2018) *La guerra no té cara de dona*, Barcelona: Raig Verd.

ARESTI, Nerea (2002) *La nueva mujer sexual y el varón domesticado. El movimiento liberal para la reforma de la sexualidad (1920 – 1936)*, Universidad del País Vasco.

BELTRAME, Sara (2018) Sin reglas, la vida después de los 50. Entrevista a Anna Freixas. (05/04/2018) [en línea] disponible a <https://www.pikaramagazine.com/2018/04/anna-freixas/>

BOURDIEU, Pierre (2000) *La dominación masculina*, Barcelona: Edicions 62.

DARDER, Mireia (2018) *Mujer, deseo y placer*, Barcelona: Vergara (Ediciones B).

DARDER, Mireia (2015) *Nascudes per al plaer*, Espanya: Comanegra.

ESTEBAN, Mari Luz (2018) *Identidad de género, feminismo, sexualidad y amor: Los cuerpos como agentes*, Universidad del País Vasco. Revista Política y sociedad, vol. 46 Núm. 1-2 Ediciones Complutenses

ESTEBAN, Mari Luz (2008) *El amor romántico y la subordinación social de las mujeres: revisiones y propuestas*. Anuario de psicología, vol. 39, Núm. 59-73. Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona.

FERNÁNDEZ, June (2018) *La rebelión de las menopáusicas*. (24/03/2018)

[en línea] disponible a <https://www.pikaramagazine.com/2018/03/la-rebelion-de-las-menopausicas/>

FREIXAS, Anna (2018) *Sin reglas, Erótica y libertad femenina en la madurez*, Espanya: Capitan Swing.

IRIGARAY, Luce (1999) *Ser dos*, Buenos Aires: Paidós Iberica.

MILLET, Kate (2010) *Política sexual*, Espanya: Catedra.

MIRA, Mara (2019) *Mujeres bajo sospecha*. (17/03/2019) [en línea] disponible a https://www.eldiario.es/murcia/entrevistas/Mujeressospecha_0_878762250.html

MORCILLO, Aurora (2015) *En cuerpo y alma. Ser mujer en tiempos de Franco*, Espanya: Siglo XXI

OSBORNE, Raquel (2002) *“La construcción sexual de la realidad: un debate en la sociología contemporánea de la mujer”*, Madrid: Ediciones Cátedra.

OSBORNE, Raquel (2012) *Mujeres bajo sospecha. Memoria y sexualidad 1930 – 1980*, Madrid: Fundamentos.

SERRA, Laura (2019) *Nous paradigmes després de l'amor romàntic*. ARA (11/01/2019) [en línea] disponible a https://www.ara.cat/cultura/Nous-paradigmes-despres-amor-romantic_0_2159784079.html

SOLER, Oriol (2016) *El juego de opuestos de Svetlana Aleksíevich*. (18/05/2016) [en línea] disponible a <http://somatents.com/es/magazine-es/de-las-cocinas-a-las-masas-el-juego-de-opuestos-de-svetlana-aleksievich/>

Som Atents (2016) *Todas las voces de Svetlana*. (15/05/2016) [en línea] disponible a <http://somatents.com/es/magazine-es/todas-las-voces-de-svetlana/>

PINILLA, Alfonso (2007) *La mujer en la posguerra franquista a través de la revista Medina (1940 – 1945)*, Universidad de Extremadura.

Audiovisuals

Mujeres bajo sospecha. Memoria y sexualidad 1930 – 1980. (2013) VARELA, Nuria. [vídeo] Universidad Nacional de Educación a Distancia [en línea] disponible a <http://nuriavarela.com/mujeres-bajo-sospecha-memoria-y-sexualidad-1930-1980/>

Mujeres bajo sospecha: memoria y sexualidad (1930 – 1980). (2015) Universidad Nacional de Educación a Distancia. [vídeo] [en línea] disponible a https://www.youtube.com/watch?v=lmqsBnH8Y_U

Pornografía y feminismo (10/12/2016) En Clave Tuerka. [programa TV] [en línea] disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=WQdYk5tl4nc>

ANNEXOS 1:

MODEL ENTREVISTA INDIVIDUAL:

LLOC I HORA:

NOM ENTREVISTADA:

DATA DE NEIXAMENT:

LLOC ON VIU ACTUALMENT:

Presentació de l'entrevista i presentació de l'entrevistadora. Posar la gravadora i tenir en compte que funciona. Si és necessari fer dues sessions, perquè s'allarga molt, es pot fer.

GENERAL

- Què és per a vostè la sexualitat? (ho considera únicament un espai reproductiu, o també per al gaudi i la salut de la persona, amb aquesta pregunta veure quin és el marc en el qual es mou l'entrevistada)
- Creu que ha sigut un element important durant la seva vida?
- El fet de ser dona ha condicionat la manera amb com s'ha relacionat amb l'altre persona (home o dona) al llarg de la seva vida?
- La sexualitat és reproductiva, o un espai per al plaer?
- Creu que la sexualitat és lliure, o està marcada per diferents patrons socials? (Entenent que és un fet social i com a tal, respon a patrons de dominació?)
- La seducció és sexualitat?

ESPAIS

- El sexe és íntim?

DESIG

- Pot descriure què és el desig?
- Ha pensat mai amb algun desig en concret?
- Té algun desig relacionat amb la sexualitat que li agradaria compartir?
- Creu que la seva sexualitat s'ha desenvolupat d'acord amb aquest desig que m'està explicant? (seguint les preguntes anteriors)
- Ha sentit vergonya o s'ha sentit malament per desitjar una cosa o una altra?
- Què en pensa d'aquesta frase: "les relacions sexuals són millors quan hi ha sentiments entre les dues persones o s'estimen".
- La sexualitat és millor dins d'una parella/matrimoni?

PLAER

- Creu que hi ha diferència entre el plaer masculí i el plaer femení?
- Les relacions sexuals s'han desenvolupat d'acord amb el plaer femení, per tant, amb el que vostè preferia, o s'ha condicionat amb el que l'altre persona (home generalment) ha desitjat?
- Creu que pel fet de ser dona en alguns moments no s'ha tingut en compte el plaer femení?

AUTOCONEIXEMENT

- Quina va ser la primera vegada que li va venir la regla?
- Quins productes higiènics feien servir en aquella època?
- Era difícil tenir la regla en aquella època? Es tractava d'un tema tabú que no es podia parlar a casa?
- Algú li va parlar de sexualitat quan era jove? Sobre quins mètodes anticonceptius adoptar o les malalties de transmissió sexual que podia contraure?

- Durant la seva vida ha tingut desig de mantenir una sexualitat, íntima amb si mateixa? (masturbació, però no els hi vull dir així directe, depenent de com vagi l'entrevista)
- Vostè ha treballat fora de casa o la majoria del temps l'ha dedicat a l'espai domèstic?
- Creu que la sexualitat, la manera en com s'ha relacionat amb el seu marit l'ha condicionat en la seva manera de fer o relacionar-se.

RELACIONS SEXUALS

- Recorda la primera relació sexual que va mantenir?
- Les relacions sexuals han sigut sempre dins del matrimoni? (si és que no, amb què, o quines pràctiques?)
- Ha utilitzat mètodes anticonceptius durant la seva vida sexual? I ara?
- Les relacions sexuals són només un acte o han de tenir joc?
- Ha gaudit i gaudeix de les relacions sexo-afectives?
- En algun moment, algunes pràctiques l'han molestat? En quina situació?
- Es activa sexualment?
- Hi ha un tabú sobre la sexualitat de la gent gran. Segueixen mantenint sexe?
- En parla amb algú?
- És un tema habitual o molt de tant en tant?

EROTISME

- Què penses que és l'erotisme?
- Creus que és essencial en una relació sexual? O depèn?

MENOPAUSIA

- Recorda l'última menstruació?
- Que va significar per a vostè transitar l'etapa de la menopausia?
- Hi va haver algun canvi en el seu desig i manera de mantenir relacions sexuals?

MATERNITAT – EMBARÀS

- Ha tingut fills?
- Creu que la sexualitat que ha viscut ha tingut un fi reproductiu?

UNA VIDA SEXUAL

- Li agradaria haver parlat més de sexualitat, haver estat més informada?
- Amb les seves amigues ho pot parlar? Des de quant ho parla? I amb la seva parella?
- Té preguntes pendents, una idea que li ressoni a l'interior?
- Li agradaria haver mantingut un altre tipus de relacions sexuals?
- Li queda alguna pràctica pendent?
- Quines possibilitats té ara de mantenir relacions sexoafectives amb una persona?
- En el seu entorn ha vist alguna parella entre dones o entre homes? Què li sembla? Hauria sigut un tabú mantenir relacions sexuals amb algú del mateix sexe?

Han après a parlar de sexualitat, des de quant, perquè...pensar amb el referents històric de la seva sexualitat. Fer targetes amb cada bloc que he descrit,

ALTRES

- Li agradaria afegir un detall, una història, una dada que cregui necessària o li agradaria explicar?
- Prefereix que l'entrevista sigui anònima, un nom inventat, el seu nom o es pot inventar un pseudònim.

Moltes gràcies.

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTES INDIVIDUALS:

ENTREVISTA A A.C (27/02/2019)

Naixement 1943 a Barcelona. Viu a Barcelona.

“No vas preguntant” si les dones tenen relacions sexuals.

Més del 50% de les dones de 50 anys sí que mantenen relacions sexuals.

La sexualitat no és únicament per reproduir-se, abans si que ho era, però ara no. No ha sigut mai així. Abans hi havia mètodes i segons quines famílies, perquè a casa no hi ha hagut problemes per parlar de res, i sinó, sempre hi ha el recurs per avortar. Jo sóc defensora de l'avort però no m'agrada avortar. Mai ha sigut per reproduir-se.

Només es poden mantenir relacions sexuals dins del matrimoni?

No, això és elecció de cadascú i és una opció.

ESPAIS:

És depèn de com es visqui. No sempre he tingut sexe en un espai íntim i a vegades que te la jugues.

La sexualitat és privada?

Se'n pot parlar però és una cosa que no sol sortir, potser en edats més joves sí. Jo no tinc cap problema i jo soc partidària de parlar-ne però tampoc aniria a dir i tu què fas amb la teva sexualitat...Però si surt, amb amigues...persones...

T'agradaria parlar-ne?

A vegades si que m'agradaria parlar-ne...és una altra cosa de la teva actualitat i la teva vida, com els sentiments, les teves coses, però bueno, no tampoc vas a iniciar un tema, no perquè sigui tabú, sinó perquè a molta gent la fereix.

És la gent de la teva generació?

Jo crec que és a totes les edats. Jo recordo, tenia una botiga de llana, i venia una clienta, molt maca, molt avançada, partidària del nudisme, i tenia una filla i a no se quina edat li va dir que es prengués les pastilles i se li va empenyar com una mona i era de les que anaven a platges nudistes i els fills també i em va dir: m'he quedat...i jo què t'ha passat! I la nena es va posar com un mono. Veus es pot parlar d'aquestes coses...Em va frapar moltíssim perquè és una família molt oberta i quan la seva mare li va dir això, bueno potser quan li va venir la regla, ..., vamos es va empenyar, la nena li va dir si es pensava que era una puta o què! S'ho va prendre fatal.

O has pogut parlar a casa? Era fàcil?

Nosaltres no parlàvem d'això. Jo a casa era conscient de que el pare de la padrina del meu germà era homosexual. Jo se veure quan algú és homosexual tenen una expressió, es parlaven moltes coses.

Tenia una tieta que era dona de bandera...que significa que havia tingut molts *assumptillos*, MOLTS. Ara jo amb la meva mare...No. Recordo una vegada que...jo volia sortir i mai havia tingut problemes per arribar més tard, però una vegada que no ho sé...em va dir no vinguis més tard i li vaig dir: que, que tens por que vingui embarassada!! NO DIGUIS AQUESTES COSES! És l'única cosa que recordo. Però vull dir que a casa parlar, de coses directament, no, perquè per RESPECTE no, no et sabia dir el què.

Recordes quan et va venir la regla? Com ho vas viure?

Em va venir la regla amb 8 o 9 anys. Al principi fèiem servir tovalloles. Després de més grandeta, compreses i quan van sortir els primers tampons ja mai més vaig tornar a fer servir les compreses. I imaginat si a casa es podia parlar d'això que enviava el meu germà a comprar a la farmàcia! Escolta'm, pots comprar-me... i portem compreses o al o qual... El meu germà té sis anys menys que jo i som com amics. Ell de petit ja em va dir deixem estar d'enviar-me! Però no eren uns temes tabús...La meva germana sempre anava a comprar amb la meva mare i havien estat molt unides, jo en aquest sentit sempre havia estat molt més lliure. I jo no se si...hi va haver un petit problema i es va eliminar l'embaràs i després es va casar i la mar de bé. Amb la

meva germana si que havíem parlat més coses però quan es va quedar embarassada no va ser cap d'alta baix, vam buscar una solució i punt. I suposé, més que res que en aquell moment no vam dir res per por al què diran. Va quedar entre família. Al meu germà me l'estimo. La meva filla tampoc té germans.

“Quan som grans tenim la llibertat de ser qui som?”

Ets segons com ets. Potser cada vegada sóc més lliure. Sí, cada vegada ho sóc més. Sóc més lliure que la llibertat. Un fill no és mai un amic teu. Sempre he intentat. Jo parlo amb la meva filla sobre temes, opino, tu em preguntes jo t'explico. A mi m'agrada ser com sóc.

EL DESIG:

Només apareix quan estem enamorades?

No es pot confondre estar enamorat amb desig i estar enamorat tampoc significa estimar. Vull dir son tres coses molt diferents. Tu pots desitjar moltes vegades a altres persones i llavors no es pot dir que estàs enamorada. I estar enamorada no vol dir que t'estimis aquesta persona. És molt difícil la qüestió...com saps que estimes? T'ho dic jo que he estat 40 anys casada, ara fa un any i picu que sóc viuda. Al principi suposé que em vaig casar perquè estava mes o menys enamorada i una mica més per o sigui estava amb una situació que la manera d'arreglar-ho era així, per no discutir, l'abandono, la deixo i busco una altre solució. I me l'estimava....però recordo algú de qui vaig estar molt, molt enamorada i ho estic. Sempre. Encara ara i no te res a veure i jo he sigut, no he sigut mai infidel de forma física. Perquè no m'agrada, em pot produir problemes no psicològics sinó també en la manera de viure. En un moment donat en vaig viure un així, i no...jo en aquell moment no tenia cap altre cosa. De jove a vegades, fas coses que no són correctes.

(s'aixeca, agafa un mocador, s'ha emocionat). És molt lectora...

No sempre és més savi el que te més experiència, però si que te moltes experiències.

Els problemes amb la parella o marit afecten a les relacions sexuals i al desig.

Sinó després t'has d'inventar mentalment, situar-te, és així mateix, és a dir preparar-te mentalment de que follaràs. Els pensaments posar-los a un altre puestu.

Quines són els bases del desig?

Les bases del desig són també compartir. Encara que sigui compartir una mica les maneres de pensar i els gustos. I també hi ha una cosa que no vull que soni a no agradar-te però jo sóc una de les persones que no em molesta gens que vingui la gent de fora, les cares, robes diferents, però sóc de la opinió que els matrimonis amb diferents cultures hasta de la mateixa espanya tenen problemes, inclús una catalana amb un andalús les maneres de pensar i de fer no són millors ni pitjors però son diferents. Hi ha un handicap afegit al matrimoni...jo me'n vaig donar compte fa...a mi sempre m'ha agradat la música del marroc i sóc de les primeres que quan sento tots aquests moros aquests negres...sem posen els pels de punta però hi ha un tema energètic, de cultura, hi haurà casos en que no hi haurà diferencia però jo ho he notat. Jo diria que són les arrels, a Catalunya som molt independents. Som barreges de molta gent, som molt oberts, no som de dir si senyor, a Andalusia, per exemple...es que uestedes hi ha una manera de parlar de sotmetiment.

Tu has estat tota la vida amb una persona?

Sí, i era andalús, va venir aquí amb dos anys. Però parlàvem castellà perquè així vam construir la relació. Ell era comptable. Mai va anar a Andalusia, mai, però mentre es feia més gran cada vegada es tornava més andalús. Els seus germans i la seva germana si i ella sempre havia viscut amb catalans però semblava que les arrels li brotessin des de l'interior i psicològicament acabes pensat que els gens tenen un mandat. Ell tenia família de coronels.

Creus que la rutina i el cansament fan que deixem de tenir relacions sexuals?

Sí i si no em dius res millor.

De joves tens més trobades?

Si però tot depèn. La rutina i el cansament...i jo soc molt oberta, el meu marit era més de eso se hace así y haci se hace siempre. O sigui entràvem en un rutina. Generalment havia gaudit de la sexualitat, les relacions sexuals m'agraden.

D'això quan fa?

Un temps enrere, els últims anys NO. Els he gaudit de soltera, al principi de casada i després la situació de feina, van anar espatllat i llavors tot és un cap massa que espatlla moltes coses, i segons qui es deprimeix però no em va donar mai per buscar-me una altra persona. Igual que t'he dit lo de l'abort, soc partidària de l'avort però a mi no m'agrada i sóc partidària de que la gent tingui altres relacions però a mi no m'agrada, ja és una qüestió personal. I amb l'amor no sóc molt puritana, digue'm-ne. Abans no era fàcil i molta gent no dirà mai res, perquè no crec que...i tot es sabia. Hi havia curanderos i metges i matrones, això tothom ho sap qui ho fes o no ho fes...això no ho puc saber però sempre ha existit.

El mètode anticonceptiu?

No se quants n'hi havien però n'hi havien, la meva sogra, per exemple sempre deia que ella va tenir varis fills però que s'hi hagués vingut abans a Barcelona, no hagués tingut cap més fill aquí, vol dir que aquí hi havia mètodes segurs, encara que jo no en tinc ni idea. "Me hubiera quedado con dos o tres", quan va venir aquí en podria haver tingut més i no va anar així. Catalunya va tres passos per davant. Als pobles hi ha de tot però amagadet. La gent no ho diu perquè en el fons es pensa que es lleig i has de callar. A més un avort, a l'oficina, el jefe sempre deia que era més difícil recuperar-se d'un avort que d'una altra cosa. I era espontani, imagina't...

Et penedeixes d'alguna cosa?

No m'enpenedeixo de res ni de lo bo ni de lo dolent perquè tot dona experiència. No ho saps... No ho sé si només el 20% de les dones han tingut un orgasme...ara bé, que ells tenen més plaer que les dones segur que no, el tenen molt més limitat. Sé que també hi ha moltes maneres de tenir plaer, però crec que les dones podem ser més continu i molt més que els homes. Potser i que vivim la sexualitat que viuen els

homes perquè encara arrastrem tot un món que en un principi era més feminista perquè inclús els vius eren dones va ser després que es va fer un canvi i van ser les dones els que van iniciar el plaer, però després venen molts i molts anys en què els homes han tingut la paella pel mànec, i han manat i han fet el que a ells els hi agrada més: el sotmetiment. El poder per sobre de la dona i és així. Els homes d'avui en dia són diferents, per exemple com dient que farem el que jo vulgui i quan jo vulgui. Però tu has d'estar sempre apunt" en general era així però els homes que he conegut no els veig com a persones que tinguessin a les dones lligades o sotmeses ni ho vaig pensar ni ho he pensat. En els casos que jo conec gaire bé eren més les dones les que manaven. No manar, a Catalunya en general les dones sempre han tingut opinió i han fet marxar moltes coses. Tinc una tieta que després de la guerra sempre més va parlar amb català tot i que estigués prohibit. Tant ella com el seu marit eren molt catalanistes. Jo li deia Pícola i li vaig dir "estimat oncle" per fer-lo content. Moltes de les dones catalanes de Barcelona érem així. Les dones catalanes no ens hem volgut deixar sotmetre tot i que a vegades o hem hagut de fer donant voltes sabent com convèncer o fent veure que l'altre havia decidit, perquè aquesta és una manera dobrar. Tu no li pots dir a algú HAS DE FER. LI dic tu que vols que ho faci així. És saber fer anar les coses. Pots decidir de moltes maneres.

T'agradaria haver trobat un espai on parlar-ho?

No, amb el meu germà o vam poder parlar molt bé.

Quina diferència hi ha entre sensualitat i sexualitat?

No ho sé...no sé trobar una paraula que ajuntes les dues coses perquè crec que hauria d'anar junt.

El pensament és el sentit que ho domina tot, perquè amb el pensament et pots excitar. Més enllà del sentiment corporal, el cervell el pots excitar i pots ajudar-te d'ell.

Tot afecta a les relacions sexuals. Le medi ambient, l'entorn familiar i la salut. Tot afecta. Però no impedeix. El que passa és que l'has de transformar. I després hi ha gent que evita la sexualitat, excusant-se amb la salut.

LA MENOPAUSIA;

Com l'has viscut?

És segons com s'ho pren cada una. No se si la teva manera de fer afecta. JO no he tingut cap problema però tinc una cosina que uf...i el metge li va donar una medicació per allargar-li la regla.

Per moltes dones la vida sexual de les dones ha sigut un infern.

Per altres dones també empenya molt la regla.

Jo recordo que a casa quan em va venir la primera regla deien: "la nena ja menja a taula". Com el moment que ja eres una dona i no un crio i ja no havies de menjar a part.

T'has fixat que amb les amigues més personals i més íntimes es sincronitza la regla? És el món de l'energia. A mi no m'ha passat amb ningú. Només amb una des de que tenim 10 anys.

Tenia una amiga, la Maria Dolors que sempre em deia va vine a veure'm a Reus i jo deixa no que no puc deixar el meu marit, i així uns 25 anys, fins que es va morir i llavors em va trucar i em va dir: Ara si que has de venir. I hi vaig anar un cap de semana.

LA MATERNITAT:

La maternitat no és obligatòria.

L'has viscut amb il·lusió?

Sí.

Què en penses de la sexualitat amb una mateixa?

Sí, donar-te plaer, la pots tenir estant casada, soltera i viuda. De tant quant es necessita perquè això relaxa molt. La masturbació és un mètode per relaxar-se.

A dos s'està molt més bé però amb certs moments va molt bé.

M'ha encantat, gràcies.

ENTREVISTA A M.B (1/03/2019)

El 25% de les dones de la teva edat tenen relacions sexuals.

Jo el que crec és que depèn de si tenen marit o no les circumstàncies del marit o parella, o de com siguin elles, són coses que no et marquen l'edat sinó com és ella mateixa. Si alomillor considera que per a ella és molt important i te relacions amb qui cregui perquè es vídua o per circumstàncies del seu marit... la dona de la vostra època es duna manera les de la nostra generació és d'una altre manera, per això no és tant les necessitats en aquestes edats, com la persona que tens al cantó, perquè li tens un carinyo, li tens un t'estimo. I a llavors això compensa que ja no t'és necessari. Més que l'acte sexual, que puntualment si que conec senyores que el primer que coneixen allí se van i això les fa sentir molt importants més jove si altres que potser que per edat o circumstàncies de marit estan en una altre etapa que és més important el t'estimo que l'acte sexual.

Creus que amb 50 anys, si que hi ha més dones que tenen relacions sexuals quotidianament.

Torno a dir-te el mateix, depèn de les circumstàncies. Pot ser que siguin dones que els seus marits han patit un accident i estan impeditos totalment i no es divorcien i no tenen relacions amb un altre home perquè s'estimen aquella persona. L'acte sexual és quan cosa mes q forma part de la parella però dura x temps després et queden les 24h per conviure amb aquesta parella per tant té la importància que tu li vulguis donar.

Creus que la sexualitat és únicament un acte per reproduir-se?

NO, NO, NO l'acte de reproduir-se es un acte de molt d'amor i molta responsabilitat i implica dues persones, no es tracta d'un acte de dos minuts. És un projecte de vida. Hi poden haver circumstàncies...jo penso que les parelles, sobretot d'ela meva edat era un projecte de família, de vida de molt d'amor. Tot ha canviat ne vers els homes i les dones

En quin sentit?

Abans uns i altres...els homes han sigut homes tota la vida i els homes han sigut omes tota ala vida. Però teníem mes respecte els uns als altres. La dona es respectava més a si mateixa, com a dona, que no vol dir que ten vagis al llit amb molts homes...és diferent tu entregaves el teu cos en un acte d'amor. I ara no, ara es aquí te cojo aquí te pillo. Clar les coses, i les respecto i m'encanten, però s'ha perdut la cosa bonica de l'acte sexual. El romanticisme, l'encant, ... allò bonic. Un acte sexual revestit de molt d'amor és molt bonic, facis el que facis. Un acte per acte pos ja sabem el que és. Un pim pam, te invito a una copa, nos vamos al baño,

Creus que això ha canviat amb les dones joves d'ara o les d'abans també han canviat els hàbits?

Han canviat, però torno a dir-te, depèn de la dona i la casa. Jo vaig ser educada en una casa que tenia uns pares super liberals, si hagués sigut una casquivana, el meu pare o la meva mare m'haguessin dit, carinyo, t'entregues tu, el teu cos, fes amb ell el que creguis convenient, és la teva responsabilitat. Si et passa algo et poden ajudar però la responsabilitat d e per vida et queda això. A mi mai em van posar cap problema perquè fes el que volgués amb el meu cos. Però clar no totes les cases eduquen igual, ni parlen igual de la llibertat o la sexualitat. No és el mateix llibertat que llibertinatge. Ara la gent jove córrer massa, i a vegades l'excés de provar massa també pot portar a noves experiències i ho trobo fantàstic. Relacions homosexuals, heteros. Si tu ets feliç amb la teva vida i la teva sexualitat quan tu tenques la porta de casa teva ets lliure de fer el que vulguis i amb qui vulguis.

Fa un temps enrere ho haguessis pensat igual?

Des de que tinc us de raó, he pensat que quan es tenca la porta de casa el que passa a dins queda entre aquestes dues persones. A ningú li interessa i ningú soms res per jutjar a ningú.

Tu ho has parlat amb amigues teves?

Jo sóc molt reivindicativa. Perquè la gent de la meva edat ha estat educada duna altre manera. I crec que ningú te dret a posar en boca seva el que faci el seu fill o Nebot. Ningú no som ningú. A ningú li agrada que ens jutgin. No som ningú per opinar el que fa una altre persona.

I no et sents “l’ovella negra”...

Jo tinc una neta, que quan la vaig a buscar al cole diu. “la meva iaia...això i lo altre” i li diuen “això les iaies no ho fan”. Pues la meva iaia sí!!

No hi ha d’haver cap tema, perquè siguis grans, si la gent de la meva edat ha evolucionat amb tema mòbils i internet, perquè no tenim k evolucionar amb el que decideixen les altres persones. Tots naixem lliures. Ningú ha d’opinar sobre què fem amb la nostre llibertat.

Si tu et trobes amb les teves amigues, i els hi dius el que m’acaba de dir que et dirien?

NONO, QUÈ EM DIUEN. Que sóc rareta.

I què opinen?

Que molt bé, perquè no m’ha tocat a casa i no m’ha tocat viure-ho. Però no és veritat, no saben de la meva família.

El sexe només es manté amb una persona i en un espai íntim?

No amb una persona no, poden ser dos o tres. Tothom o tria. Allà, a l’espai íntim les persones decideixen.

Es pot tenir sexualitat fora del matrimoni?

Si la tenen els homes també la poden tenir les dones.

Creus que és una cosa privada? És tabú?

A veure, amb això si que parlo de la meua generació. S'entén que un home pugui tenir un amant. Entre ells els fa créixer com a homes. Les noies, totes són maques i també els hi agrada anar de flor en flor. La sexualitat sempre acaba anant igual. Després es normalitza. La dona, també pot fer el mateix però si se sap no està ben vist, és lleig. Perquè ells se senten que no son capaços d'aportar el que una persona porta. És provar si els macarrons estan fets amb salsa de tomàquet o amb sofregit. Pot anar a buscar una comprensió...però també pot ser provar altres experiències, però clar, si se n'entera el marit...molt lleig, queda molt lleig.

I si ho sap la dona?

La dona se sent molt humiliada. No es guapa, no té bon tipu, l'altre és mes guapa...si que s'enfada, hombreeeeeeeeeeeeeee, clarrrrr, a l'home li afecta la virilitat. Perquè de cintura cap avall és on tenen el cervell. Hl ha qui té els prestatges ben posats, però clar, parlem d'una altre generació. La vostra ja no puc opinar. Però si ells se senten que afecta la virilitat i això és molt dolent epr ells. La dona se sent molt humiliada. Pot conduir a una separació però son dues sensacions molt dolentes.

Creus que l'home és qui mana al sexe?

Normalment sí, NO tots els casos però si. Ha de ser una dona més moderna, més diferents perquè també porti les seves coses. Idees, maneres de fer, alomillor es conformen amb una sèrie de coses però la dona diu, anem a mirar! Anem a mirar en comptes de fer macarrons, un plat d'arròs!

Si perquè sinó la dona també es cansa de lo mateix, li has de posar xispa.

EL DESIG

Ara de gran pots dir no?

TOT DEPEN. Jo quan he sigut jove quan he dit no és no i quan he dit sí és sí. He pres la iniciativa. Això depèn de la persona no vull generalitzar. I personalitzar....ja veus com sóc. Tinc idees, no sé si són clares, però són les meves, jo si que puc dir el que sento sobre molts temes però la gent no toca aquest tema els hi és,... no es toca, suposo que hi pot haver molta frustració, i a llavors, són parts molt íntimes de cada parella, amb la que allà hi pot haver decepció frustració, i no pots tocar aquest tema així... ha de ser una persona molt propera perquè realment sobre i és un tema delicat. Inclús no crec que les dones se'n vagin amb un professional, perquè les ajudi en aquests moments, hauria de ser un tema que es tractés des de quan comences a tenir les primeres frustracions o decepcions. perquè allà si que et poden ajudar, també pot ser a nivell de parella. Si es tracta entre les dues persones is que pot ser una cosabonica. Primer hi ha d'anar la persona que estigui frustrada. Has d'anar a buscar ajuda, sinó et passaràs tota la vida frustrada.

Pot afectar en el caràcter de la dona aquesta frustració?

A qui li dius? Si no t'ho vols menjar has de demanar ajuda, però per això es necessita valor. Vaig i ho explico. El professional entrarà en un tema super íntim i segons com sigui dirà doncs que vingui la seva parella i parreu-ho.

El desig només t'ha aparegut enamorada?

No, no té perquè, enamorar-se és una il·lusió, passa amb la convivència. Però llavors entra el t'esitmo. SI hi ha hagut enamorament. El desig pot durar tota la vida, d'estar amb ella de les carícies d'infininitat de plaers que no només són...els desig és únic? NO, NO jo penso que sobretot la dona te desig, el marit li entra. Si no és que tingui cap problema. Els homes són més simples.

Creus que els problemes amb el marit baixa el desig sexual?

Pot ajudar, les parelles, si un matrimoni passa per dificultat, familiars, feina...afecta. El cervell i el cos van lligats. Llavors apartes aquesta part. Però és una cosa temporal.

SI es vol si hi ha un t'estimo de veritat es reconduex. Jo penso que sí, és que l'amor és, una cosa, és il·lusió, forma part d'una època i d'una etapa molt bonica de la parella i després ve l'assentament. L'amor són els fonaments i sobre aquells fonaments després es basen moltes coses. Els fonaments han d'estar ben fets, hi ah tempestes, i després es reconduex. Aquesta etapa també pot fer que tu o l'altre busquis la sexualitat fora de casa. Perquè no estan implicats amb el problema. Busco una expansió física aquí o allà però fora de casa. No hauria d'intervenir perquè també pot passar que si un o l'altre busca una sexualitat que en principi pot ser física però aquella persona te una comprensió un nose que nose quantus això s'allargui i provoqui una ruptura familiar íntima amb la parella.

Com creus que han canviat les relacions sexuals al llarg dels anys, des de les primeres fins ara?

Buenos es complicat perquè jo només n'he tingut un. Amb el meu marit, vull dir-te...porto un plat de paella tota la vida. No puc opinar. Potser després d'aquesta entrevista intentaré...no em sentiria a gust amb mi mateixa, no per tenir una altra experiència sinó perquè no m'és necessari soc feliç amb els alts i baixos que té qualsevol parella.

Però amb la mateixa parella com ha canviat al llarg dels anys?

Home, clar que canvia, canvia moltíssim, quan un és jove és aquí te cojo aquí te pillo qualsevol lloc, perquè...després venen les criatures, és una altra etapa...va evolucionant....després ve l'etapa de maduresa que no tens a ningú a casa i a qualsevol moment, a qualsevol hora, i quan toqui o quan vulguis o quan vulgui.

Diuen que la gent a partir de 60anys ja no té relacions sexuals.

Perquè???? A no ho sé jo...

Hi ha gent jove que pensa...

És mentida i a més els teus fills...quants els hi dius el papa i jo ens en anem a fer la siesta diuen "aiii". Perdona? Què m'estàs dient? Tu també hi vas amb la teva parella, no? Que potser quan et fas gran entra més joc que en un moment temporal. I que el

cos triga més a reaccionar, a una sèrie d'estímuls tant per una part com per l'altre però que Bueno...El que passa és que canvien els jocs a totes les etapes. No és lo mateix les relacions d'una nena de 18 anys (espero que siguin a 18) que una de trenta que una de 45 o 60, 75. És un joc amb el que cada etapa hauria d'anar canviant, de fet va canviant. Jo no puc generalitzar però et dic que entre les senyores d'aquesta edat és un tema intocable i que tampoc el provoques perquè no t'interessa com viu la sexualitat una altre persona. És el seu problema i la seva vida. Però és un tema MOLT tabú A mi el que em sorprèn es que tothom estigui tant actualitzat amb segons quines coses i que per segons quines altees siguin, que no es pot tocar. Sí...estaràs d'acord o no segons amb quins criteris però... com amb tot a la vida.

T'hauria agradat en algun moment parlar-ho amb una amiga teva?

No, hagués buscat un professional. Perquè el criteri d'algú del carrer igual que jo, no més vàlid.

RUTINA I CANSAMENT

S'ha de canviar la rutina perquè sinó arriba l'apatia. Però també depèn de l'altre costat. Però si aquesta entrevista la fessis als homes i et pot canviar totes les perspectives perquè són visions molt diferents. Si entres amb una rutina que és pim pam fuego...pues clar-...no me marees más, o si entres amb la dinàmica "demà què faré per dinar"...sempre depèn del l'altre cantó la vida íntima d'una parella no és 100 d'una persona, és 50-50. per lo tant, l'entrevista està feta amb quan dona i és la seva visió. Ell potser et diu que és una rutina però que ja li va bé. o que li agradaria que la seva parella tingués tota la xispa de la vida, i aleshores aquella senyora porta un munt de càrrega familiar a sobre que ells arriben de treballar s'assenten...però no porten tota la càrrega, ells venen molt predisposats però tu tens el dia...i...bff...i és el dia que has de dir, xati...

Tu pots dir: avui no en tinc ganes?

CLAR. Però sinó si que entres...si ets una persona acomodada amb això, no et ve d'ara, si quan ets gran entres amb una rutina és que ja portes molts anys, no és una cosa, que s'arribi amb l'edat, s'arriba des de molt abans. És una persona que

converteix la seva vida sexual amb una rutina, i que no ha buscat una rutina perquè quan sigui gran canviï.

Has gaudit de la sexualitat?

SÍ.

Canviaries algunes coses?

Hombre doncs encara li posaria més guindilla.

(...)

Però ara ja no és lo mateix, el cos no reacciona...a veure a partir d'una edat els cossos no reaccionen igual...però clar has viscut una etapa i penses, li hauria pogut posar més xispa, et fas la pel·lícula del què hagués pogut ser, però que...potser tampoc...a la vida vas aprenent i arriba un punt que no és que ho sabs tot, però dius, canviaries, si clar, perquè ara saps el que quan tenies 25 anys no sabies. Potser jo tampoc em coneixia tant el meu cos, potser tampoc coneixia tant el meu marit, això forma part de la convivència de tota la vida, de compartir amb la teva parella

Conèixer el teu cos?

És molt important, molt per les dones que es coneguin, perquè després pots transmetre a l'altre persona a on tu pots trobar més plaer. Egoïstament t'afavoreix a tu i a més l'altre persona l'enriqueixes, i se sent més important a la teva vida.

Si tu no li dius aquesta persona no sap com fer-ho ni com donar-te plaer. Si no li expliques farà el que creu que e pot agradar. Però si tu li expliques lo que si que t'agrada, doncs resulta que potser t'està tocant la orella i resulta que t'agrada que et toquin el dit petit.

La sexualitat es basa en els homes?

Fins fa molts anys potser sí però penso que els dones heu i hem evolucionat moltes de manera que penso que és igual el cos d'un home que el d'una dona. Amb diferència que una tinguem ovaris i puguem tenir fills i els altres un penis i uns testicles però el cos humà reacciona a una sèrie d'estímuls abraçades, petons, i altres coses, altres

carícies, no té perquè....que potser els seus per hormones reaccionin més ràpid, potser, però no per diferència de sexes, suposu que és un problema físic, hormonal.

Tant homes com dones poden gaudir per igual?

Tindrien que gaudir igual.

Això passa? Gaudeixen igual?

Jo espero que avui dia, ja amb la generació, sigueu lo suficients valentes per si la persona sexualment no us interessa i considereu que això forma part important de vostra vida, busqueu el complement amb una altre persona perquè alomillor us complementarà la resta del dia. I sinó, ajuda professional. Si creus que t'estimes moltíssim a la persona però que el fallo és aquí, busca ajuda professional. Les noies avui en dia sou fantàstiques. Penso que si que heu...evolucionat molt i molt bé- També t'haig de dir que no estic d'acord amb l'aquí te cojo aquí te pillo, no se fins a quin punt una persona que no coneixes de res, que l'has conegut puntualment et pugui aportar tant de plaer, com si ja hi tens una mena de...altre cosa...sobretot la dona que és més romàntica. la dona necessita més floritures, més guarniment al principi. Això és algo que has parlat? Si, amb les meves netes també ho parlo. JO a la meva neta li dic amb el teu cos fes el que vulguis. Però que no fagi aquí te cojo...perquè aquest moment és molt bonic, aquí bé la il·lusió que és le primer amor, la primera il·lusió, pot ser frustrant? Depèn de l'altre cantó. Pot ser molt bonic, depèn dels dos. Depèn del moment i plantejament que faci un. De vegades els nois van més atabalats. Si pobres... també per ells és una cosa nova. Allavorens és el que et dic, va per hormones, les nostres són més lentes i les seves són més ràpides. No s'ha de menysprear, però penso que els nois són més atabalats. així queda més bonic.

Només el 20% de els dones han tingut un orgasme? Pot ser veritat?

Doncs...ho trobaria patètic

És veritat.

Doncs ho trobo patètic. Aquí ve el que té dit...si no s'ha arribat a l'orgasme és perquè no tenen cap mena de sinceritat amb company o parella, o bé perquè no han buscat una solució.

Creus que pot anar lligat amb què els homes tenen més plaer que les dones?

LES dones TENE O TINDRIENQ UE TENIR PLAER, IGUAL QUE ELS HOMES no al 100% igual que ells, perquè ells són més diferents, però les relacions han de ser compartides, que els homes són...

El plaer forma part de la sexualitat?

Clar, sinó no té gràcia, pa que jugamos sinó, pots a vegades perquè la dona esta més encaboriada o l'home, ell pot anar més ràpid...però són moments puntuals.

Com es vivien abans les relacions sexuals, eren un tabú?

No ho sé, però jo si que recordo que era molt petita, els meus pares eren molt divertits, i em deien, aquesta tarda toca fe la siesta, i jo deia, "no tinc son", doncs et toca fer la siesta. Quan t'has fet gran, penses, doncs els meus pares també tenien les seves relacions sexuals. Parlo de que fa molts anys i penso que potoser si que era tabú, no et deien nena que anem a fer sexe, però que sent petita, intuïes que hi havia algo diferent a la quotidianitat, tampoc s'amagaven...total estaven a l'habitació del cantó, però clar, jo et parlo de mi i de casa meva

Amb la teva mare podies parlar de tot. Vas trobar ajuda?

NO, tampoc la vaig necessitar. Vam anar compartint...

Casa meva era divertida i ara també ho és. Som així, bueno sóc així.

Avui és el primer cop que parles de sexualitat?

Sí.

No m'incomoda, tampoc m'incomodaria parlar amb una amiga. No és un tema violent o incòmode.

És un tema tant d'actualitat com tots els altres (cuina, política)... i que a més a més, si la persona treu el tema és que considera que la puc aportar amb algo. No estic tancada amb ningú. Si ningú treu el tema jo tampoc ho faré. no diré: "escolta com et va el tema sexual" queda lleig.

Els homes en parlen?

Jo penso que l'home que parla que és molt gallito, penso que darrera no és todo oro lo que reluce. Forma part de la vida íntima. NO has de proclamar, ni demostrar res de la teva vida íntima. De la vida diària tampoc, però d'aquesta part, menys. A ningú li interessa el que fas a porta tancada o oberta. A casa meva no hi ha cap pastillu. pot entrar tothom a on sigui. Mai hi ha hagut cap impediment perquè els meus fills entressin i sortissin de casa.

AUTOCONEIXEMENT

Primera regla?

Entre els 13 i 14. Producte higiènic: cel·lulosa, com uns rotllos de paper de cuina però amb moltes capes...fins que van sortir les compreses, que eren..., i nosaltres anàvem a esquiar i a Andorra ja n'hi havia, a espanya no, i enllavors me les baixava, a posteriori van sortir els tampax i allà directe.

Ho has viscut com un engorri?

Doncs quan l'he deixat de tenir he pensat quin rotllo. Però mentrestant ho vius...et vas acomodant. Les compreses eren un rotllo. Amb el tampax millor. UN GASTO UN GASTO. Al llarg d'una etapa de la teva vida. Per exemple, les dones haurien de tenir la regla durant els anys propicis a ser fèrtils, perquè, que tu tinguis la regla, fins a molt gran, segueixis mantenint relacions sexuals i aquell dia per un setze nassos ets quedis

embarassada...NO TOCA. Ja no és exactament el mateix que quan ets jove. No és lògic. Amb 55 anys...mare...quan vas al cole...ets l'àvia.

Que arribi la menopausa és una descans?

No, al meua ha sigut fantàstica. Jo vaig anar de trekking amb 50 anys i vaig tenir la meua regla posant-me un tampax i ja no l'he tingut mai més. Ni necessitat de res. Igual que em va venir em va marxar i m'he sentit igual de realitzada. Em sorprèn que la gent tingui sufocacions.

Amb la menopausa baixa el desig?

Si no tens desig quan tens la menopausa és que tampoc en tenies abans. [24:13](#) Són excuses, jo ho he parlat amb el meu ginecòleg. I diu que la menopausa, com tot, està al cervell. I que els homes també tenen la pitopàusa. Totes aquestes coses estan al cervell. No és transcendent a la vida d'elles persones.

La vellesa...

Quan et fas gran i aquí potser si que parlo per mi. en el meu cas 'agrada ser més sensual, perquè penso que la sensualitat provoca més que anar directe al gra. En un moment donat t'estàs fent un cigarro, amb una copa, vas transmetent una sensualitat que fas que l'altre persona també entri dins d'aquest joc, llavors tornem, tornariem a una etapa de joventut que vosaltres no feu servir d'entrar en una etapa de sensualitat, morbo, quan et fas gran te que ser més sensual. La sensualitat evoca a una bona sexualitat. A totes les etapes hi ha d'haver un joc. Però quan arribes a gran, els senyors també es fan grans. Amb lo qual, tot i que les seves hormones sigui més ràpides que les nostres, si entres amb aquest joc, ajudes a que ells també, tots dos, arribin a un joc més divertit. I que no cal que acabi amb un acte sexual. De fet amb totes les etapes de la vida no cal que s'acabi (bueno si ets jove i home si) però la noia no cal que arribi a l'acte sexual per ser molt feliç, ells si que necessiten un final però tu alomillor arribes al final sensualment, amb una sèrie de jocs, ... Vull entrar a les meves regles del joc però d'una manera vampiressa. No ho sé, no se trobar-te la paraula. Perquè també t'has fet gran i ja no tens el cos d'una noia jove. I que no tens

les corbes que tenies amb 20 anys i per tant li has de posar una mica de gràcia al tema, la guindilla.

La salut afecta?

Si estàs bé fantàstic. Però això afecta a tots. A totes les relacions humanes. No només sexuals.

MATERNITAT

La maternitat no és obligatòria. Nosaltres HEM pogut decidir. És una cosa de dos. I si és obligada també tens dret a decidir. Jo l'he viscut amb il·lusió. És una etapa de la vida lligada a la teva. Jo no comparteixo les persones que diuen que s'estimen més als néts que als fills. Tu no et pots estimar més els fills dels teus fills si no t'has estimat als teus fills. Els néts són la prolongació dels teus fills. És una cadena de carinyo, amor i il·lusió. La sensació d'estar embarassada és de les més boniques de la teva vida. És una sensació única, si VOLS aquell fill.

De què vas treballar:

- quiromassatgista
- Ell treballava en el sector del turisme
- Res anava compaginat
- Vaig decidir dedicar-me al turisme

Porto 49 anys casada i m'aixeco amb el meu marit, treballo amb ell i dormo. Ara que em deixat de treballar fem activitats molt diferents. Jo em dedico més als temes socials.

ENTREVISTA A M.A.B (27/02/2019)

A veure saps què passa, jo t'explico, almenys amb el meu entorn no es parla. Així com els homes suposo que parlen, nosaltres, amb les amigues que he fet aquí al casal com les amigues del club de tennis com els del cole no parlem, osea ha de ser una amiga molt íntima. En tenia una que es va morir li vaig dir fas algo...però no parlem...aquí et diu el tant per cent però no ho se... Alguna vegada quan hem anat d'excursió diu...una de la meva edat, amb 75 anys deia: ai antonio porque a la noche noseke, i nosaltres ens mirem i diuen...bueno, saps allò que dius...vale...quan ho dius així és que no un ja sap a l'edat...cada noche...QUE NO, o sigui que aquesta és un farol...perquè ho diu? doncs no queda bé? per això no t'ho puc dir.

Però tu ho veus factible?

Jo per lo menus si que n'he tingut o en tinc. Amb 79 anys, però no cada dia ni molt menys.

I amb 50?

Sí, molt més, primera perquè els estrògens aquests que tenim també funcionen d'una altre manera, la libido també, ara, et dic una cosa, quan era com tu jo no m'imaginava els meus pares o els meus avis d'aquesta manera. Jo m'imagino que ells no s'imaginen els avis fent l'amor, perquè jo no m'ho imaginava.

Els joves no ens imaginem la gent gran fent l'amor.

Exacte, o sigui que jo penso i ho pensava i ara que quasi en tinc 80 la veritat és que m'ho passo bé. però no amb una continuïtat com abans.

Sinó un matrimoni...ja no és solament el follar és l'estimació, sentir-te que ets desitjada i que a ell també l'estima si que vols participar en lo mateix com aquí me pongo i ale...com feien les dones abans...NO. Això no és així.

A què et refereixes?

Les dones d'abans a la meva mare...era d'un puritanisme total que si tenia las luces apagadas , la meva mare era basca i el pare madrileny...jo m'he criat en un entorn que quan em vaig casar era un tabú total i el meu home, ara em diu, és que vam ser burrus perquè jo el vaig conèixer amb 17 i ell en tenia 19 i fins que no em vaig casar vaig arribar verge i ara diguem...érem idiotes, però perquè vam fer això, i és per la mentalitat que jo tenia de la meva mare, tocaments vale però, arribar verge...hombre...cosa que ara la neta de 18 anys li vaig dir fa poc...bueno Eva, pensa amb el preservatiu i em ca contestar: a bones hores àvia! o sigui que escolta ehhs, també és com t'han educat.

L'època meva que és l'època franquista perquè jo vaig néixer al 39, al setembre, quan es va acabar la guerra, vaig anar a un col·legi totalment catòlic, apostòlic, romano, tot era pecat, la masturbació te quedabas ciego, a mi quan el meu home em diu a vegades, però tu no t'has masturbat. Joooooooo, mai de la vida, no m'ho puc creure. Era una cosa, molt diferent, la sexualitat era un pecat, només per tenir criatures, per lo tant havies d'estar dins del matrimoni. Jo sempre pensava oi si em quedés embarassada, oi nono, la meva mare, em treu de casa, o sigui la cosa aquella...i saber de què anava TAMPOC. per lo que...jo vaig arribar la nit de noces que no sabia res.

Ningú t'ho havia ensenyat?

A l'escola!!!??? Impossible .

UN PECAT

Mira vaig deixar d'anar a confessar-me i congregar la setmana abans de casar-me vaig anar a confessar i el capellà em va dir. El teu novio...i quants tocaments i on t'ha tocat?

Mira això em va sentar tant malament que no he tornat a anar a confessar-me. tu creus que un capellà a una xavala, que jo tenia 22 anys, m'ha de dir a on m'ha tocat el meu nòvio? NO. És que no he tornat a confessar-me. El dia que m'ha anat bé anar a congregar, m'he confessat jo mateixa com que no faig cap pecat important ni matar ni robar, pues he anat a congregar quan van fer la comunió els meus nets o lo que sigui

però jo anar a un confessional...es que allò va ser terrible, o sigui que et diguin a on t'ha tocat, quants tocaments, bah...no.

T'hagués agradat parlar-ho mes?

SÍ,SÍ...lo mateix que jo ara...amb els fills no he sigut tant...encara tenia...però la meva filla quant tenia 18 o 19 anys ja em va arribar a dir "arribarà un moment que no li podré dir que no". O sea que ho hem parlat això, però amb la meva mare impossible. Amb el fill, no...perquè...els hem educat en el sentit de lo que diem, preservatiu, i amb els nets he tingut molta més confiança, tant amb el nét com amb l'Eva, els que he criat jo...en pol mateix va tenir un càncer als 18 anys, i inclús li van congelar semen per si quedava estèril amb la quimio...però jo recordo haver-li dit, pol posa't un preservatiu! home i tant àvia! Amb els néts ho he pogut parlar més, ara jo amb els nens no el shi dic que ara faig l'amor...i si senten o si no senten. A l'Eva no li he dit, bueno què! tens orgasmes? a vere no, a vegades he pensat amb la meva filla que veig...de bona gana li diria però no m'atreveixo...

Amb el seu marit?

Sí

Avui dia hi ha molts matrimonis que ja d'entrada no veln tenir fills i volen viure una vida per ells dos i per això ja no han de tenir sexualitat? NO! això és una opció que cada persona pot escollir com ser mar eo no ser mare, no vull tenir aquesta obligació. Fer l'amor no és portar fills com sempre s'ha dit...i la iglesia ha remarcat sempre...

Però ho pensaves quan tenies 40 anys?

Sí

Jo sóc una tonta perquè a vegades quan sento que la gent se separa i en te una altre jo dic, oi, jo 55 anys amb el mateix home, a vegades penso, doncs també m'hagués agradat de dir tenir una altre experiència, amb una altre persona però no s'ha donat el cas perquè jo i el meu marit sempre hem sigut molt ben avinguts amb tot i mai se m'ha passat pel cap. És més, si em quedes viuda, que ara tothom es queda viuda, sempre

penso NO, primer perquè ja tinc una edat i que un home com el que he tingut no el trobaré...per tant em conformaria ja...perquè amb 80 anys...

Per exemple un dia al teatre vaig tirar la cervesa i unes dones van dir aiii has de canviat de marit (pensant-se que ho havia fet ell) i vaig pensar ai pobre, canviar de marit no. Perquè un gigolo no el puc pagar i per agafar un de 80 que é slo que te el meu home no m'interessa....e

Com es viu la sexualitat amb 80 anys?

És un acte sexual, purament. Mira jo t'explico el meu marit fa un any i mig li van detectar un càncer de pròstata i li han congelat el tumor, però l'aparell no s'aixeca ni patras. Què passa a ell li sap molt greu que jo no m'ho passi bé, com que les dones, la majoria tenim la sensibilitat al clítoris, doncs aleshores, o sigui, a mi em sap greu...però ell diu "és que jo també m'ho passo bé", però és que allò no s'aixeca, i començo no home no, i diu jo m'ho passo bé de veure que tu...lo que passa és que és molt més espaiat perquè a mi em sap greu de que ell no se li aixeca, però bueno em estat 80 anys...quan li van detectar ell en tenia 80 i aleshores, ja no operen que li l'haguessin operat, igual osea que queden ja, però bueno, jo continuo tenint els meus orgasmes, osea que. no amb tanta freqüència...però...perquè és ell que s'enfada a que...escolta però si o mho passo bé...però ell diu això, jo penso ai pobre^o, per això que jo no m'hagués imaginat mai als 80 anys tenir encara...perquè els estrògens te baixen i a vegades t'has d'ajudar a comprar cremes, que jo tampoc les coneixia, i de sentir-ho per la tele vaig dir a mira, doncs me'n compro...A NO...la dona de la farmàcia em va dir: et donaré una cosa que ho agrairas tota la vida. i jo vaig pensar...però això ja fa 4 o 5 anys, un tubo de gel,... clar això va perfecte perquè com que queda tot més ressec...és que és lògic amb l'edat...vas trobant solucions per viure la sexualitat.

El sexe només es té amb una persona.

En el meu cas si. Si perquè fer-ho a sobre la rentadora o la cuina.....veus, el sofà si, ara no però quan érem més joves també. Sempre a dins de la casa, el que no he fet mai a un lavabo restaurant,,,però això és de pel·lícules.

Privada també, perquè no es parla. Només hi va haver un cas que una parella, a un el van operar de pròstata i ell em va dir: "costa una mica més", però...i llavors ell va dir que viagra. Jo el meu home viagra ni loca perquè ha tingut un infart i vull dir...no se'ns acut...és l'únic comentari que al ser operats ella em va dir això...però són més joves i només li van treure el tumor a l'home.

A mi em sap greu per ell, sempre diuen que amb els orgasmes està molt bé de cutis. Jo amb la vida només he gastat una crema hidratant i faré 80 anys, pues jo crec que si que m'ha servit.

Ara recordo un altre cas d'una amiga, però d'això fa 20 anys, quan van arribar als 60 l'home va decidir que s'havia acabat. Així com el meu es va preocupar, i s'ha preocupat perquè jo m'ho passi bé...i és que nosaltres dèiem...la pobre Rosa...i ella estava sempre amb un estat de nervis perquè això és molt egoista per part del marit. Que tu vulguis acabar amb la seva sexualitat perquè tu ja n'has tingut prou?

I l'altre què, eh, això és egoisme total. i Això no és amor. I és que la sexualitat va molt lligada amb l'amor. JO veig l'amor que em té el meu home de jo no m'ho passo bé però tu sí. Pues això és el que comporta la sexualitat per amor, no aquest que vas un dia amb un i un dia amb l'altre.

Creus que la sexualitat ha sigut un eix en la vostra relació?

Sí.

M'agradaria haver trobat un espai on parlar-ho més. Però veig que hi ha un tabú, sobretot amb les d'ela nostra edat, potser vosaltres més joves sí, però nosaltres no. així com els homes sí que crec que en deuen parlar. EL meu home imagino que tampoc.

Quan som grans volem llibertat per ser qui som.

Ara tenim més llibertat de dir no.

EL DESIG:

La paraula enamorat et marca molt. Enamorat jo crec que és quan un es jove que t'agafa com unes papallones a l'estómac i només tens ganes de veure aquella persona i estar amb aquella persona. Amb els anys l'enamorament canvi i és estimació, és una altra cosa, no tens aquelles papallones a l'estomac, és diferent.

Després de 55 anys de matrimoni més 5 anys de festejar et dic que ... si jo en tenia 17 i ara en tinc 80 pues imaginat els anys que fa que estic amb ell. I és la única persona amb qui he compartit tota la vida.

Amb qui has compartit els teus problemes?

Si tens un problema molt important, o quan em tingut algo important la veritat és que no tinc ganes ni de fer l'amor ni d'anar-me'n de viatge perquè tu estas molt preocupada i la sexualitat està aquí (senyala cervell) no la tenim a baix. osea, si tu no estas per la faena, ja pots estar allà dos hores....fingiràs com fa la majoria, però això no és...

Bases del desig. Què és el desig?

Estar junts i de demostrar que ens estimem i que encara que faci anys, però que el meu home només que em fotia la mà aquí ja se li aixecava...això és el desig, amb poca cosa deies òndia!!!

Jo en un col·loqui no he d'explicar si al meu home se li aixeca, això t'ho he dit a tu perquè vegis que actualment et passa això, que continuo vivint la sexualitat però de diferent manera,

Relacions sexuals

A vegades t'has de posar una mica sexy, o fer-te una copeta de cava, has de canviar la rutina, mai hem comprat joguines però bueno,..

Generalment he gaudit de la sexualitat, canviaria moltes coses sobre la sexualitat, primer que al casar-me, el puritanisme que tenia que venia de la meva mare no hagués

sigut així el meu home ' retret que jo no sóc mai la que prenc la iniciativa, mai la he presa, encara que tingui ganes no ho he fet perquè em semblava, per la meva educació i ara tampoc, ara és quan l'hauria de prendre jo, ja que sóc jo la que m'ho passo bé i el meu home això m'ho ha dit moltes vegades, no he dit que no però no l'he presa mai. Però això siq ue ho canviaria, dir valeee jo en tinc ganes jo sóc la que busco. En canvi m'ha semblat que no estava bé, per la meva educació, que jo busques.

Creus que és una cosa de les dones?

Sobretot les de la meva edat i que moltes no saben el que és un orgasme, també. Per culpa de l'home, naturalment. 25:16 Que no s'ha interessat prou vols dir? Exacte per saber quins són els punts que ens agraden a les dones. I com ho vas descobrir tu? Al meu home no se li aixeca però a mi més igual, t'explico, jo amb la penetració no he sentit mai satisfacció, per lo tant, era perquè ell s'ho passava bé, però jo abans o després havia de ser al clítoris, manualment, el que és ara. Osea que...hi ha molts homes que per això no se n'han preocupat i s'han pensat que era: posar això a allà dintre i daldale...i la dona igual, al contrari moltes desitjant que acabi i ja està i això no va així.

Com has pogut construir això?

Perquè suposo que ella també s'ha donat compte...peruqe ho saben quan una cosa t'agrada...i també que ho vulguin veure aquí és on bé l'estimació de la persona, que és el que a mi em passa ara però és un cas diferent...a mi ara em sap greu, perquè ell dia que s'ho passa bé i jo pensa.

S'ho passa be?

S'ho passa be perquè jo m'ho passo bé...es diferent.

De què has treballat?

Jo feia de secretària, però quan em vaig casar vaig deixar de treballar.

Tinc una filla i un fill i 5 nets.

EL PLAER:

Només el 20% de les dones han tingut un orgasme.

Em sembla molt poc. Els homes tenen menys plaer que les dones. Jo he tingut dos i tres orgasmes i encara ara i els homes en tenen un i perquè es torni a aixecar a de passar una estona. El plaer forma part de la sexualitat. Jo crec que si que hi ha relacions sexuals on no hi ha plaer. Ara...ells si perquè ells saca mete saca mete. A veure si això ho hem de canviar... **I tant que ho hem de canviar...**

Sembla que no canvia res en la sexualitat de la vostra generació a la nostra, perquè sempre ha de ser la dona que hagi d'agafar les cordes de la sexualitat.

UNA VIDA:

Com es vivia abans la sexualitat?

Era un tabú total. NO teníem relacions sexuals, era un petonet, tocar-te una mica el pit i ja està.

Ja fa u s quants anys que es pot parlar obertament. Parlo dels anys que te ma filla.

Si dues amigues s'haguessin fet un petó...m'hagués semblat bé, a veure perquè no et pots enamorar d'una persona del mateix sexe que tingui...que t'avinguis amb ella que puguis anar al teatre, cinema, parlar...i que després a l'hora de la sexualitat no puguis tenir relacions? JO tinc 5 nets i sempre he pensat is algun em surt gai o lesbiana m'hauré d'aguantar, són els meus nets me'ls estimo i...que facin el que vulguin. Que no ho he pensat mai per mi perquè a l'edat que tinc em sembla impossible si em quedés viuda anar-me'n amb una dona, però hombre podria ser...no et dic que no però em smebla impensable, però no ho torbo malament.

I fa 50 anys enrere?

ERA IMPENSABLE, ara és més natural. A mi em fa una mica de cosa, sobretot amb persones grans. Ara a la seria Com si fos ahir, dues senyores de 60 i picu d'anys casades i amb fills i les veus allà al sofà fent-se un petó, doncs es fa una mica raru, però bueno...ho accepto.

Autoconeixement

Jo tenia 13 anys.

Jo anava amb panyos higiènics, de cotó, i me mare els amagava amb una galleda, era un tabú...lo que diu la Bíblia que la dona amb la regla està bruta...no es parlava...la meva mare em deia, te ha venido el período...però bueno una cosa...amb tovalloles de cotó...jo crec que després vaig arribar a gastar tampons la cap de molt de temps.

T'hagués agradat parlar-ne?

M'agradaria haver-ho parlat més però passo...no ho he trobat a faltar.

Ara parlem sobre l'erotisme..

Aiiiiii...l'erotisme què passa...va...

A mi les pel·lícules eròtiques no em desagraden, el que no puc suportar es la pornografia...si veies un minut avorria el sexe per tota la vida....no i com que el meu home ho sap doncs li dic, no treu això...ja és que no, no...però una pel·lícula amb erotisme que hi hagi el seu punt d'erotisme doncs no em desagrada. No m'entusiasma però encara ho aguanto...però la pornografia no m'agrada gens, trobo que és fastigosa, allò no és amor, és una sexualitat dolenta, amb això sóc violenta amb això no m'agrada, i com fer l'amor per darrera, ni ho he fet mai no m'agrada veure-ho ni siquiera, em repulsa, amb això sóc una mica antiquada.

La salut afecta a com vivim les relacions sexuals?

És que jo no te dit que jo amb 41 anys em van treure els dos pits. Llavors a mi em va provocar això una cosa que el meu home al no tenir pits no ho se...no és que no sentís res...vamos que vaig estar una bona temporada, perquè no vaig voler anar al psicòleg, de que el meu home en comptes de tocar-me el pit em tocava la panxa i a mi això ja em...Perquè deia, clar si no tinc pit em posa la mà aquí, també ell, el que et dic jo de l'amor sempre m'havia dit que amb ell li importava tres pitos que no tingues pit, i que després jo em vaig fer la cirurgia, això està fet per aquí darrera.

Però el meu home em va dir que per ell que no que no havia d'anar al quiròfan que ell m'estimava igual però jo, em veia cada dia al mirall, un cop vaig superar el càncer i deia...tenia 41 anys i deia...òndia només que tingui que viure amb aquest cicatriu i encongida fins als seixanta, en tinc 80...vaig estar una temporada que a mi si que em provocava que ell no tenia que tindre aquestes ganes perquè jo no estava sencera i el pit és molt important amb una dona i això que jo he anat a donar conferències contra el càncer i sempre els hi deia, jo em vaig fer la cirurgia perquè va arribar un moment que de veurem cada dia la mirall i posar-me les pechugas de pollo que deia jo, que eren la pròtesis, i anava pel carrer i em deien tia buena...allavors els paletes deien molt això, ai si aquest home sàpigues que són falses...o sigui estava a la platja i la meva d'allò, i que el pit em quedava súper bé, però era, algo que vaig decidir fer-m'ho, clar la majoria són un pit, no els dos a la vegada, com jo, i els hi deia si vosaltres us veieu bé amb la pròtesis, no cal anar al quiròfan és tot de coco, o sigui que després de tenir el càncer de mama em van buidar, em van treure els ovaris i la matriu, i jo m'he sentit dir a doncs ara el teu home se'n buscarà una altre perquè ets com una nina, i contestar i dir-li, perdona però el meu marit no m'ha tocat mai ni els ovaris ni la matriu!!!

Perquè és el que diem, el meu home m'ha tocat el clítoris, que el continuo tenint, no...el que passa és que si que amb la salut vaig estar...i ara mateix, quan el meu home, que encara funcionava li van dir que si serà que sinó serà doncs estàs una temporada que no tens ganes de res, perquè l'orgasme està aquí, al coco, o sea si tu no estàs....no el tens....per tant si la teva ment està per si estic malalta, o perquè ell està malalt doncs no cal que et posis a fer l'amor perquè no faràs res...quan em van treure els pits, com que era de tipus hormonal doncs llevorns van dir: s'han de treure les ovaris, i després la matriu...i jo vaig pensar m'engreixaré, m'arrugaré, m'envelliré, no tinc ovaris des de que tenia 41...i la cirurgia als 42. La menopàusia ja no l'he tingut...per això he pensat que havia usat el tampax fins abans dels 40... tinguen-t'ho tot sa...però vaig preveure. A veure jo he tingut una menopausa fatal...clar em van treure els ovaris però el meu organisme...fatal amb el ventall tot el dia...i com que no em podien donar el que els hi donen a les dones, estrògens per apaivagar els sofocos...clar a mi no m'ho podien

donar perquè mels havien tret o sigui que m'ho vaig passar durant 10 o 15 anys molt malament. A aguantar.

MATERNITAT

Com l'has viscut?

L'he viscut amb molta il·lusió. Vaig tenir un avortament d'aquests que diuen naturals, estava de tres mesos, inclús el vaig tenir a casa, després vaig haver d'estar un anyet perquè a matriu s'enfortís. La vaig viure amb molta il·lusió i la dels nets ni te cuento. Hi ha gent que diuen que els nets s'estimen més...no...els nets no els tinc per malcriar però tampoc per educar, per això estan els seus pares.

(...)

I vaig estar molta temporada que hauria d'haver anat al psicòleg perquè rebutjava el meu home perquè em semblava que al estar tant llisa que ell em deia...a mi el que menys m'importa és...però saps allò que et posin al mà a la panxa, que no et puguin acariciar que et posin la mà aquí...**escoltar la veu**...vaig estar molt de temps que...en aquell moment tenia una botiga i tenia els dos nanus, que tinc, la X tenia 15 i Y 13 i la meva mare havia quedat cega del sucre, jo tenia una vida...la quimio era sortir de la quimio i buf...posar-me a treballar i allevorens, primer no em vaig plantejar lo d'anar amb un psicòleg, perquè si que m'hagués fet falta, perquè saps què feia, els diumenges, això encara no ho sap el meu home, agafava el termòmetre i el posava en una làmpada, i no m'aixecava del llit i deia, estic a 39 o 40...el dilluns estava perfecte però el diumenge...i era de la depre que jo portava a sobre i tot això...ara ho he pensat, havia d'haver anat a un psicòleg, i no ho vaig fer. És que a una dona li treuen els pits i plores, et quedes feta una merda. El que passa és que mira...no vaig voler donar pena a ningú, a mi em deien: ahhh es que tu t'ho has agafat molt bé, i jo pensava...la processó va per dintre, i arribava el diumenge i fotia això, i li deia la meu home, tinc mal de coll, i deia mira a 39! I l'havia posat a la làmpada. En canvi el meu home l'he tingut sempre al costat quan va ser tota aquesta temporada que no fèiem res, perquè jo és que era com un rebuig, fins que...va passar.

Al debat no parlarem de coses tant íntimes...més que res que jo les veig per aquí...

No el debat serà diferent...

Estupendo, em sembla estupendo, doncs ens veiem allà.

ENTREVISTA A N.C (13/03/2019)

Estem aquí perquè abans estàvem allà. Això és així de clar. Com ha anat passant, com s'ha anat vivint i experimentant. És un tema que els grans, com hem pogut sortir...no només la sexualitat...jo tinc 73 anys i bueno son tantes coses que a vegades penso, durant la meua vida com a canviat el món com ha evolucionat tant, que a mi que no m'agradaria quedar-me fora del món a vegades veig que el tren va passant i dic córrer, córrer puja, va tant de pressa que pels que som grans em de fer un esforç, una disposició un voler seguir el món perquè hi ha vegades que dic mare meua!!!

El 25% de les dones de més de 70 anys tenen relacions sexuals.

Jo crec que pot ser veritat, que el 25 % de les dones tenen relacions sexuals, pensant amb mi, tenint en compte que la sexualitat que jo tinc ara no és la que tenia quan tenia 30 anys, partint d'aquí considero que sí, que tinc sexualitat que a mi em desperta coses, ara parlem de mi, no puc parlar per ningú més, si que jo és una mica també, les hormones no em demanen el mateix que quan es té la teua edat, que és una cosa imperiosa i ara que vius amb parella i estàs bé, la sexualitat és una mica més la de l'home, es converteix en més tendre, més femenina, ara no se cadascú com la viu...ara si entenem només fer el coït i d'allò, la dona sempre està preparada es l'home que ha de preparar la diana la dona. A la dona el cos li canvia però com a receptiva si fa...recordo amb una pel·lícula que vaig veure i ella s'estava pintant les ungles, mentre l'altre treballava i deia, aiiiiq ue bien que bien que me viene....i a mi això sempre m'ha fet gràcia, perquè jo mai he enganyat, doncs que hi hagi dones que siguin capaces de fingir em crida l'atenció i a mi això em fa molta gràcia o molta pena, no...de que allò era exagerat i era una pel·lícula però jo se de molta gent que el que volen és acostumar la parella perquè en veritat és el que ens han dit sempre...

Creus que la sexualitat està pensada pels homes?

Jo depen xata, si la gent ha pogut evolucionar, si has pogut evolucionar a viure la sexualitat plenament jo crec que un dia porta la batuta ell i l'altre dia la portes tu, això depèn de com va el dia. Jo crec que o ha de ser l'home el que ho ha de portar i també crec que a la dona te tot el dret i dir avui no em ve de gust.

Amb 50 anys...

Si encara tens la sexualitat activa amb molta força, del cor. Ja se que la sexualitat comença aquí, al cervell, però com que passa pel cos, el meu cos per exemple jo aniria a buscar això d'aquí dalt i jo se que no puc saltar de la cadira sinó que he d'anar poc a poc...doncs amb la sexualitat passa igual tot va més poquet a poquet, tot va més diferent, doncs sempre es te la mateixes ganes...l'únic que les comes ja no donen per fer el kamasutra...no se com explicar-te...però et vas adaptant no tens cap més remei i alguna vegada pots enyorar, ara mateix quines ganes de sentir i de viure quan tenia 30 anys i 40

La sexualitat és un acte reproductiu?

No...jo crec que és un acte sobretot d'estimació jo no he sabut deslligar mai...una cosa que ara les joves podeu fer i els homes ho han fet sempre, el que les dones ara podeu fer de que sigui una cosa totalment deslligada jo això no m'ho he pogut treure de sobre o no he volgut o ho he viscut així, per mi jo et diré fins i tot si un dia he tingut una discussió, aquell dia no n'he tingut ganes m'explico...he d'estar receptiva, bé, això que dèiem, és una cosa natural, com tot sense haver de buscar cap excusa que jo he de fer això per força doncs no aquell dia estàs molesta ha passat alguna cosa hi ha hagut una discussió, també et diré que altres vegades la sexualitat serveix per arreglar la discussió, i vas parlant vas arreglant els coses i al final t'agafa una cosa aquí dins que s'ha d'acabar bé.

La sexualitat és únicament reproductiva?

Ui per favor...hi entren molts altres aspectes, l'aspecte reproductiu vull dir avui en dia no...crec que si vols tenir un fill fas sexe però sinó, escolta imagina els pocs fills que hi ha avui en dia estaríem tothom secs com una mala cosa.

Evidentment la sexualitat serveix també per això però no és la finalitat.

Has estudiat en un internat?

Jo sóc de Sitges i quan era petita i vaig fer el batxillerat a sitges no hi havia cap centre on fessin batxillerat, aleshores el meu pare...era un home molt avançat i sempre deia

que si podia estudiarien els dos fills (són dos germans), però si només pot un, estudiarà la noia. T'has quedat sorpresa? Jo també. Perquè no vull que ella pugui triar. El meu pare després a l'hora de la veritat si faltava el got a taula no s'aixecava eh, però d'aquí era un home que en aquella època era molt llegit, un lletraferit i teòricament, per això jo vaig estudiar, i vaig haver de venir a Barcelona durant 7 anys. Jo volia fer magisteri i em va dir faràs magisteri però has de fer el batxillerat superior i després el pre-universitari. I he sigut mestre tota la vida a Barcelona a una escola d'aquí a prop del barri. He sigut molt feliç, em vaig jubilar perquè jo tinc fibromiàlgia, tinc pegues físiques i el cos no t'acompanya però... s'emociona. És una feina molt bonica que m'ha donat tant, sap greu i després la jubilació...el moment és un tall, entès socialment que estàs jubilat i vol dir moltes coses, moltes connotacions, més aviat negatives, totes, deixes de ser útil a la societat i és dur i és dur que jo tinc un tamboret a la cuina i sóc molt baixeta, i té un escalonet i mai l'havia fet servir i això és dur...tot és una adaptació i acceptació a tot. Aquesta és la que més costa. Si perquè això d'aquí no envelleix .

Sempre has viscut amb la mateixa persona?

Jo fa 45 anys que visc amb la mateixa persona si jo m'hagues separat de jove, jo si busques ara a una persona seria per companyia, però jo ara si em quedés viuda no m'enredaria amb ningú més, em quedaria sola. Quant ets molt jove, tot be rodat tens un projectes el cos, la sexualitat es el motor de la teva vida, tens una persona que t'estimes que t'estima i amb la qual pots fer sexe, estant bé amb la meva parella, ni voldria ni em perdonaria ni buscaria. No és que jo pensi que no es puguin mantenir, ni ho critico. A mi no...perquè com que la sexualitat ha d'anar acompanyada d'una estima hauria de ser que no estigues bé amb la meva parella i estigues bé amb l'altre persona.

Jo per exemple a la meva època no em vaig voler casar per l'església i de fet no em volia casar. I això va comportar un distanciament amb la família uns problemes molt grans i com que tampoc es pot viure tota la vida enfadada amb els teus pares i no parlant-te i tot això al final em vaig casar pel civil en aquella època casar-se pel civil una persona que pertanyia dins de la comunitat cristiana aleshores t'havies

d'esborrar de l'església...dur eeeh...ara també em evolucionat i la meva religiositat ha evolucionat. Quan as volgut trencar amb l'estereotip...i a vegades penso, les d'ara...potser jo també vaig fer una mica de forat. Aquí coses que allevorens hi avia gent que t mirava com una fulana, com una persona molt lleugera, ara les persones san normalitzat. Els meus fills han viscut amb 50.000 parelles i fins i tot me mare que va ser tant, tant...doncs amb mi va ser molt diferent.

EL DESIG:

Sempre he tingut la mateixa llibertat i he estat amb una persona amb la qual ha sigut exquisida. Molt respectuosa, mai he sentit que havia de complir els desitjos d'aquella persona...potser ho he demanat més jo. No són exigències, és preparar el camí...ara no em sento més lliure. Home jo per exemple hi ha una cosa que et marca. Quan tens la menopausa estàs més lliure perquè hi ha la por de l'embaràs però a la vegada quan tens la menopausa també és el moment en què la libido teva baixa. És una cosa fisiològica.

El desig només existeix quan estem enamorades?

Què és desig? És el que jo podria dir que quan ets molt jove tens sempre aquella necessitat, que a vegades no està ni concretada però és aquella ànsia que et porta al sexe. Però desig en el meu cas com que no se m'ha passat mai pel cap tenir un lligam afectuós amb una altre persona que no fos el meu marit.

Només existeix quan estem enamorats?

El desig es diferent...jo ara, primera no és imperiós, en certa maner ala sexualitat canvia tant que a vegades enyoro la d'abans que era molt més explosiva però aquesta sexualitat d'ara també em dona més tranquil·litat precisament perquè no és tant imperiosa. Ara no necessites tantes coses i al moment. I jo soc una persona molt apassionada i impulsiva...i ara no m'agafen aquestes presses...m'entens?

Els encontres no són tant seguits s'ha de treballar més...vol dir que quan jo he sigut jove, i me n'he anat a fer la migdiada no m'han calgut gaires preparatius, el cos m'ho

ha demanat...ara has de buscar un moment, tot el teu entorn ha d'anar més acompanyat no perquè sigui aquí te pillo aquí te mato, és buscar que tot et desperti, procurar que...no ho se que tot vingui bé...i buscar coses que et despertin aquesta cosa que estava més desperta quan erets jove. Per tant...els encontres són més separats i més preparats. El que passa és que sinó esta ben preparat si quan arribes al cènit no t'ha satisfet prou jo em quedo malament, perquè soc ansiosa i quan vaig allà també. Si hi ha coses que entremig...blupblup...és com un pastís que el treus del forn i baixa de cop...i això no m'agrada.

És més sensualitat que sexualitat. Per exemple jo ara puc estar al sofà, i una cosa que ens agrada és fer mots encreuats i és molt curiós però ens posem ben juntets i cada vegada que ho endevina un alegria!!!! És tot tant diferent, però això d'aquest peto aquesta carícia fins i tot un peto emocionat jo considero que és sexe perquè no ho faria amb ningú més. Igual com jo no haguera fet sexe amb algú que no hagués estimat...doncs aquesta cosa que jo sento és una cosa que em surt de dins i que és només amb aquella persona i que notes que vols fer allò. No tinc tanta necessitat de que sigui penetració. També hi ha carícies, hi ha masturbació.

Com vas descobrir la sexualitat?

Hi ha moltes coses a fer. Encara que jo vaig descobrir la sexualitat tard, perquè vivíem en aquets món tant tancat...En el meu cas el sexe era una cosa molt confosa, perquè no sabies el que et passava, no ho podies parlar, era una cosa que et passava però no sabies ben bé el què. I quan ho vaig descobrir amb la parella va ser un aprenentatge potser de tots dos i aquí ens em quedat, aprenent junts i sabent i buscant altres coses...jo considero que com jo visc la sexualitat com és amb una persona que estimes, si hi ha sexualitat, amistat que és tant o més important que la sexualitat perquè duri una parella...perquè la sexualitat va canviant o modificant sinó queda l'amistat, potser que allò s'acabi perquè queda l'amistat i tu parles quan tens la menopausa o ell no està tant actiu sexualment, si no ho parles...i l'altre no sap com tu et trobes pot ser un problema...perquè jo si que hi va haver un moment de la menopausa que vaig estar amb depressió o sigui a mi em va donar una cosa psíquica...una tristesa i tampoc sé ben bé perquè, les hormones...Bueno jo m'ho vaig

passar molt malament, i va haver una època que el sexe era...res, res, res el meu homes és com si veies un elefant. Si això jo no hagués pogut parlar hagueren passat dues coses. O que el meu home hagués anat fora de casa a buscar el que no trobava a casa, o...Jo sé el que em va passar a mi...i lo important de parlar i entendre. Potser més empatia però si o ho parles molt... i és que la sexualitat és de dos, si es viu com jo la visc...ara, sí...diuen que les joves ara aneu a la discoteca i anem al cuarto de bany i pim pam fuego...jo no se si això és sexualitat...però ara hi ha llibertat, i jo sóc feminista ehh, que la dona per adquirir una quota de llibertat ha sigut copiar certs tics d'home...que jo crec que no haurien de ser i ens hem buscat al nivell dels homes...no et posaràs al nivell d'un home sent agressiu a la feina, com si això fos...ser més feminista. JO a la meua època vaig tenir dos pretendents però no vaig arribar mai a res...perquè clar, tant de respecte i tanta cosa...no vaig tenir la idea que havia d'estar amb molta gent per saber quin em convenia. Jo penso amb els meus fills...de que els hi ha servit tantes experiències si al final han quedat sols. [33:37](#) Tant picotejar... es que també depèn de com et porta la vida, no se si es sort, si la sort es busca o es troba, si jo no hagués trobat la parella que he trobat, jo parlo d'això sola, però és que no sóc jo sola...però jo ho he viscut bé perquè he estat al costat d'una persona que interferia directament amb mi o sigui el sexe no, no veus... a mi la masturbació...això ha sigut una cosa que he descobert amb el temps però que a mi no m'ha satisfet mai, si m'ho fa una altra persona sí. jo és com si em rasqués la orella. Fins que no vaig tenir parella jo tot això no...jo tot ho he après amb la parella. Era una cosa molt difuminada no sabies aquest desig, aquesta cosa que tu t'admiraves un noi...però res concret...fins que no n'he après he sigut molt tonta, de que no és una cosa de l'època no totes les noies de la meua època han sigut tant tardanes a descobrir tot això, encara que jo sóc una persona fogosa, sensual i sexual, però no t'ho se explicar el que va passar, no tinc cap explicació.

Com era la teua família?

Jo venia d'una família molt repressora a tots nivells. Tant a casa com a l'internat jo vaig estar molt...penso que el fet que jo decidís no casar-me quan ara ho analitzo penso que va ser una necessitat de fer-ne una de grossa i trencar amb totes les cadenes que portava a sobre...s'ha acabat. Ara faig el pet. Si jo no hagués estat una

persona tant reprimida, no hauria tingut necessitat, a vegades penso que aquell moment que va ser molt conflictiu.

(mentre parla de l'internat) Em sentia molt lligada, havies de ser bona nena, ai filla...tantes obligacions, Sitges allavorens era un poble i el meu pare tenia una escola, jo volia anar a jugar al carrer i no podia, perquè tu ets la filla del senyor mestre. I perquè? Doncs perquè jo podia estar jugant i barallar-me amb una nena i el senyor mestre, el capellà i no se qui més, llavors eren una figura, i el meu pare no podia...no podia posar el meu pare en una situació...això em va marcar molt a la meva vida. Els meus pares... Jo vaig treballar amb el meu pare però també va ser un moment de canvi en què aquella metodologia i pedagogia ja no em va servir i el meu cap, ja va veure que no era allò...i vaig buscar altres coses...i vaig anar a l'escola on havia estat interna i després també va arribar un moment en què jo també em vaig sentir atrapada i vaig necessitar sortir d'allà i vaig anar a treballar a una escola molt oberta, catalanista, tenia nens i nenes separats (anys 70), vaig venir cap aquí. Per exemple el desig de ser mare l'he tingut des de molt petita, no se perquè, em costa entendre que algu digui no vull tenir fills. Per mi és el moment més generós que implica molta generositat, perquè és llarg això...i crec que és quan més t'oblides de tu i més estàs pels demés, i a la vegada és una realització com a dona, per mi. He sigut mare de dos nois, però sempre he volgut una nena. Amb els fills tens unes altres converses...Ja sé que falta molt, però com que no heu estat allà no us podeu imaginar el que era estar allà, encara que falti molt...no sabeu el que s'ha avançat, estic molt contenta. Abans les dones vivíem molt més lligades i els objectius de la dona eren molt més marcats. Casar-se, com l'objectiu de l'home quan tornava de la mili i es casava. Mira si l'encertaves estupendo però si no, ja m'explicaràs...I tampoc et podies divorciar perquè la dona no era ningú. I de què menjaves? Clar jo perquè he treballat sempre, és ara que amb la jubilació m'ha costat fer alguna cosa...

Les dones no es podien divorciar...

I els fills? Sinó treballes...també els has de pujar, has de ser molt valenta per anar-te'n a fregar escales, i que es molt digne, però és molt complicat. Si t'arriba cada dia

borratxo i cada dia t'estova...també tela marinera. Això no ho hauria d'haver aguantat ningú.

I creus que ho han aguantat moltes dones

Moltes dones, moltes xata.

I també altres coses com tenir la dona com un objecte o segona categoria. Jo això no ho hagués pogut resistir mai. A casa hi han hagut uns rols perquè com que he sigut mestre els fills han anat a la meva escola i fèiem els mateixos horaris. Si que marques uns rols segons les circumstàncies però no perquè siguis ni més ni *menos*. Els fills ja els hem expulsat de casa. És curiós tant que s'estimen...però.

Abans que es vivien amb les diferents generacions en una mateixa casa. Ara ni els fills volen viure amb els pare ni els pares amb els fills. Jo he treballat tota la vida i tinc una jubilació, vull estar a casa meva. Els diners, xata.

Quines són les bases del desig?

La complicitat és com lo de l'amistat. Estima, si no n'hi ha ja pot ser guapo i tenir el cul respingon que no farem res. Empatia, has d'estar bé. I intimitat, el primer dia tampoc es té...el primer dia que has tingut intimitat no n'has tingut.

Abans quan vivien tantes generacions en una casa no sé com s'ho apanyaven.

RELACIONS SEXUALS

Com afecta la rutina?

La rutina és avorrida no pots deixar-ho caure a la rutina. Ho has de parlar a partir de l'amistat i dir això no va bé. Si entres a la rutina això està mort. I el cansament,... jo crec que l'altre persona ha de respectar que estiguis cansada...perquè sinó jo me pinto las *uñas....y me va viniendo*. Jo puc estar sempre però si vols ser actiu i participar...també et dic que hi ha moments en què si estimes molt aquesta persona també pots tenir un paper més passiu perquè aquella persona en aquell moment en té moltes ganes i no perquè tu enganyis, sinó sabent...pots estar més passiva...i dius:

ves fent. I *alomillor* potser t'animes, de tant fer tant fer...doncs ara ja no estic tant cansada.

Has gaudit?

Sí, molt. Una sexualitat plena.

Perquè? Quins ingredients?

Sempre no he tingut una parella que ha anat per ell. Sempre m'he buscat, si podia ser a la vegada el plaer, sinó hi ha hagut temporades, però mai no he quedat a gust. És que quan no va bé, et dona una frustració.

Tinc la sensació que et coneixes molt, Núria?

Sexualment?

Sí.

No, com a persona, lo del sexe ha vingut després. El que passa és que crec que sóc una persona reflexiva i la sort de poder parlar molt. La meva feina és una professió molt oberta. La meva parella és molt més introvertida, i com t'explicaria, he fet una labor on sense ser-ho he aconseguit que aquella persona,... sinó no estava bé amb aquella persona, si no sabia què passava, no només amb el sexe, sinó tot. Jo he de saber què li passa. Tinc la gran sort, de trobar una persona que...jo sóc més gran que el meu home, 6 anys més. A mi ara això no m'importa però al començament va ser molt complicat perquè no era habitual. Abans això no era normal, per mi va ser una cosa que vaig haver d'afrontar...i encara que jo estigues enamorada...això també és molt ampli...i jo a vegades m'ho pregunto què és estar enamorat?

Fins i tot al principi, a part que jo pensava, alguna vegada he rumiat: l'estimo o l'uso? Perquè per a mi era l'home que em satisfia com a femella. Jo ho he viscut molt intensament. Ara que no ho necessiti tant com a femella, ara estic més segura que me l'estimo. 57:30 Per això la sexualitat ha canviat, ara és més tendre...jo a vegades pensava,...aquest home només el vols pel llit. Perquè era tant l'afició. MOLTA AFICIÓ!!! és gratis, poques coses que teníem!!! Si és a gust...

No ho sé xata, jo estic contenta. A la meua vida han passat coses, però sortosament crec que he tingut una vida...si faig un balanç jo estic satisfeta, considero que sóc una privilegiada de la vida...Vaig contar molt els diners al principi, però jo he menjat cada dia. He fet una feina que m'ha agradat, amb els meus pares també, m'han estimat i han fet el que han cregut. Encara que jo després ho hagué viscut diferent. Com jo faig amb els meus fills, jo potser també he estat molt estricta, però jo en aquell moment...però m'he hagut de perdonar, perquè si n'hagués sabut més ho hagués fet millor, però no en sabia més. Una cosa que tu hi poses tota l'ànima i no ha sortir prou bé...

Canviaries alguna cosa que hagis viscut en la teua sexualitat?

La meua vida ha estat plena i tampoc he conegut més homes. Potser amb això he sigut conformista però jo estic contenta.

El 20% de les dones han tingut un orgasme...

Un només!!! Pobretes...

El homes tenen més plaer que les dones?

No. Crec que és un plaer més instantani, però no. Al contrari. Sobretot si et brolla del natural, és que és una explosió del cor, de tot. És diferent

El plaer ha de formar part de la sexualitat.

UNA VIDA

Jo per exemple quan vaig tenir parella de seguida...a mi em costava molt despullar-me, però de seguida vaig trobar plaer a dos cossos nus al llit, per mi tampoc ha sigut un tabú. Ha estat un aprenentatge això que et deixa...jo n'he après amb ell

Ho podies parlar amb amigues?

Parlar com ho faig amb tu no. Jo ara m'estic despulant. Allavorens, les amigues, jo he tingut la sort d'estar en una feina de nivell cultural mitjanet i hem parlat, sense ser massa explícit, sense explicar detalls però sí. i veus la persona que és més sensual i

sexual. i la que deu estar sempre amb la llum pagada, Això ja es veu segons com parlen les persones ho intueixes, però tu si que et fas un mapa de com és aquella persona.

A casa?

NO, mai.

No hi ha hagut necessitat de parlar-ho a casa?

Home doncs potser no hagués sigut tant tonta, com et deia abans, fins que n va arribar el moment que me vaig despertar, no hagués estat tant adormida, però a casa meva si que ha sigut un tabú. Ho va ser a casa. I és que vaig estar molt de temps fora de casa, això també va fer...que tingues distància del dia a dia i jo crec que els meus pares no van viure una sexualitat plena...jo tinc la idea era una cosa...el meu pare es va posar malalt molt i jo després he pensat que la malaltia...segur que tenia disfunció erèctil i abans no s'anava al metge no es parlava i no es cuidava. Jo ara de gran m'he fet una pel·lícula del que vaig SENTIR, NO SENTIR. He volgut donar una explicació al que es vivia a casa meva. No hi havia una unió. Cadascú tenia el seu rol. El meu pare va estar sempre per la família, però va faltar l'abraç i el caliu. I una mare treballadora a casa que sempre va estar amb aquells gibrells per rentar roba. Sense rentadora...aquelles vides tant dures.

Què t'hagués semblat si dues dones s'haguessin estimat?

ABANS

M'hauria xocat. Jo que sóc de Sitges la homosexualitat masculina l'he viscut des de petita. Jo davant de casa veia els homes que s'estimaven. Quan vaig venir a Barcelona a mi m'estranyava que la gent fes escarafalls. [1:06:32](#) Les dones....s'ha portat sempre més amagat i com que he sigut tant tonta de no pensar, tampoc he pensat que això podia passar amb les dones. Després que cadascú estimi qui vulgui. Quan els meus fills eren adolescent jo pensava, a veure is un serà homosexual...jo ho vaig pensar durant un temps, i em preocupava perquè és una dificultat afegida, fins i tot avui en dia que sembla que tots ho entenem tots. Però si pot ser a casa la veïna mol millor.

Per exemple a l'escala tinc un veí que el fill de la veïna és encantador...però no ho dec tenir tant, tant, tant, tant...quan m'estimo més que estigui allà que a casa.

Penso que la sexualitat està molt marcada i que no puguem estimar a ningú més sinó és del eu mateix sexe. Però jo crec que es pot viure i estimar plenament, amb qui vulguis viure, amb qui estiguis bé, que et faci la vida còmode qui t'aporta, qui et resta això és tenir sort de trobar la parella.

Jo ho accepto però no ho entenc. I a més ha de ser complicat. I un dolor tant fort, ell, *bueno* ara la Maria, i els altres.

Jo que tinc 73 anys, se'm fa un tren, que no sé si l'atrapo. A mi entendre tot això em resulta complicat. Una cosa és el respecte l'altre...entendre-ho. Jo els hi tinc una admiració de tendresa com dient, quina sort que jo no he tingut aquests problemes.

Perquè hi veiem un problema, no el que dirà la gent, és el teu propi *liu*. Per això si sent entre cometes normals ja estem grillats, només falta que ho estiguem una mica més.

Recordes el primer cop que et va venir la regla?

Sí, estava interna, un desastre. La meva mare, un dia estava cosint i en aquests draps i va posar unes anelles de roba i va fer un cinturó de roba i m'ho va explicar. Perquè tu ara et faràs gran i et sortirà sang, però no t'has d'espantar i quan tenia la regla em posava aquell cinturó que era una merderada.

Això de les monges i estar Interna...era a Barcelona a carrer major de Gràcia.

La salut afecta a les relacions sexuals?

Ara el cos és més una llosa.

I a part del dolor has d'anar acceptant el perdent facultats i l'acceptació de la bellesa és el més dur. Et canvia tot, et fas vella. I encara que et posis minifaldilla...jo crec que cada edat l'has d'assumir i hi ha gent que per no voler ser vella fa el ridícul.

Jo recordo la meva àvia amb un mocador al cap negre, ella tenia 75 anys i la recordo una velleta. Jo no m'hi veig com ella. Per això ens sembla que no ens fem vells.

La meva àvia no va tenir ni un forat per poder-se expulsar les coses de la vida, jo sí...

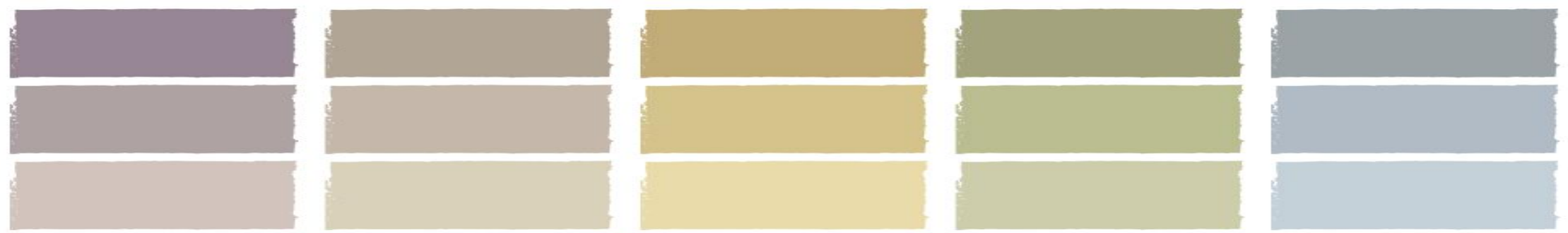
Jo em vaig poder emancipar i va ser una cosa volguda. Jo crec que era, que jo vaig quedar embarassada abans que a casa meva sabessin que jo estava amb el meu home. Aleshores quan ho vaig saber, ell era més jove que jo, no va ser un fill buscat i jo li vaig dir: jo vull tenir aquest fill. Però tu no hi tens res a veure perquè nosaltres teníem una relació molt de llit sense cap altre plan i jo vaig decidir tenir-lo, però no et faig responsable d'aquest fill, a més ell tenia 20 anys i havia d'anar a la mili...però que si ell volia encantada de la vida. Amb aquestes que el meu pare es va morir, i j no els hi havia dit res, però clar, la panxa anava creixent. I la meva mare, va pensar que jo me'n faria càrrec. Llavors jo li vaig escriure una carta on li explicava i ella es va presentar a la feina on va muntar un sidral. Llavors ens vam deixar de parlar amb la meva mare. Passen molts mesos, i després em diu casa't, i jo li vaig dir que no, que no estava amb cap casat. I al cap d'un temps, faltava molt poc perquè neixes el meu fill i no se qui li va dir ni com ho va saber però es va presentar al clot, al meu pis. I a part de llavors, de seguida va néixer el meu fill i sortosament, ella, es queda a viure amb mi a Barcelona i cria als meus fills. Si, procuro no emocionar-me. Llavors els meus fills, clar jo a la meva mare li deia mama. La meva mare em va dir un dia: a tu no et sabia greu que els nens a mi em diguessin mama i a tu, que ja se que t'agrada et diguessin mare? I aquella baralla que vam tenir va acabar amb res de res. Em sap greu haver-la disgustat tant però jo se que amb aquests éèts ella va reeixir i joestic molt agraïda amb ella. Però és que a la vida tot torna.

Pots escriure una novel·la llarga i bonica.

Jo vaig viure en una família que sense ser religiosos, durant l'època de Franco de cara al sol...la família feia el que havia de fer, com anar a missa els diumenges amb els nens, havíem de fer veure que érem molt bons, però els meus pares sabien que tothom ens mirava, per això jo no vaig voler anar a viure a Sitges. Jo era la més esclava de les mes esclaves del poble més petit. Jo vaig ser feliç quan anava al poble del meu pare, que podia baixar al carrer i anar al riu, era el primer poble d'Aragó, de

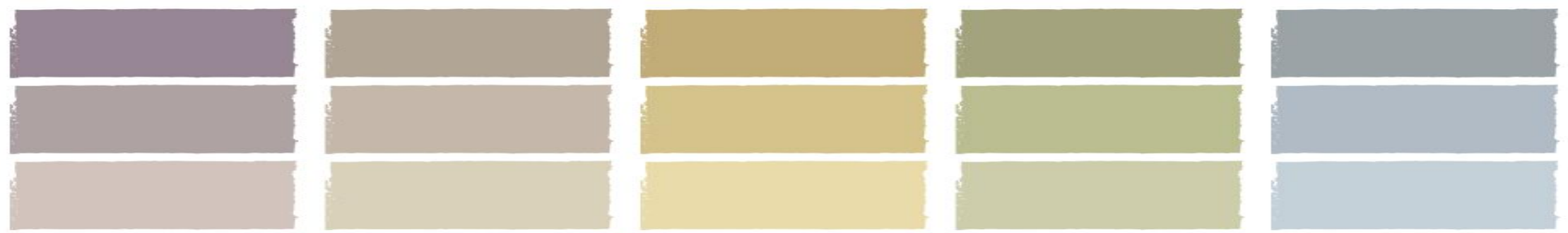
la Franja, és un poble ensorrat que ara no existeix, a Mequinensa. Allà si que vaig viure.

Amb la meva mare ara al final, estàvem tant juntes que, clar vivíem al mateix replà.

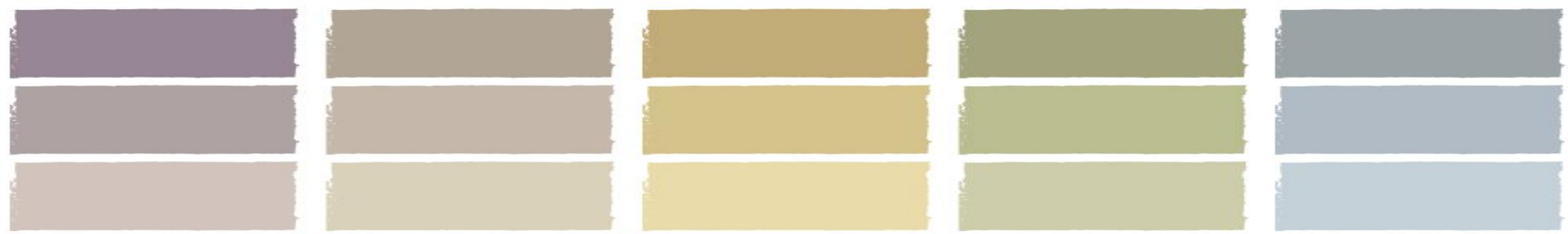
GENERAL

- El 25% de les dones que tenen entre 75 i 80 anys tenen relacions sexuals.
- Més del 50% de les persones de més de 50 anys mantenen relacions sexuals.
- La sexualitat és únicament un acte per reproduir-se?
- Només es poden mantenir relacions sexuals dins del matrimoni.

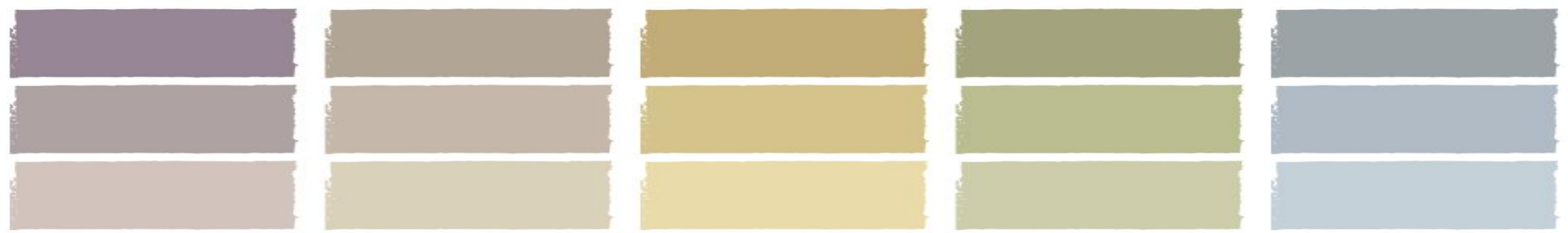
ESPAIS

- El sexe només es manté amb una persona i en un espai íntim.
- La sexualitat és totalment privada.

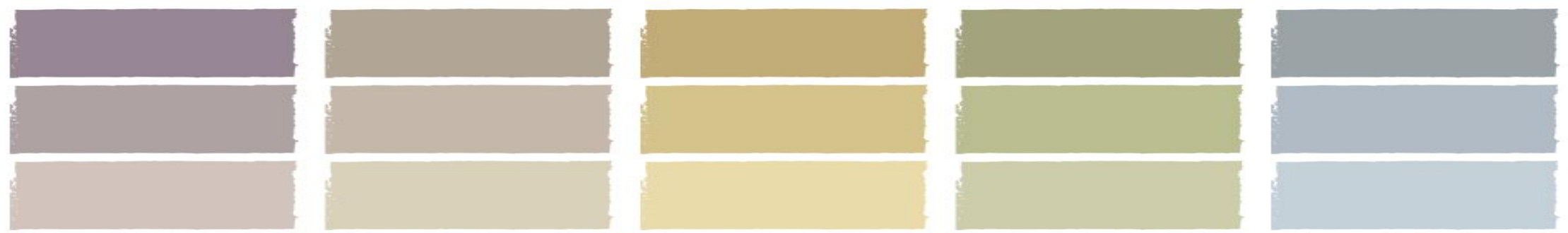
DESIG

- “Quan som grans volem la llibertat per ser qui som”
- El desig només existeix quan estem enamorades?
- Els problemes amb la parella/marit fan que no tinguem desig sexual.
- Empatia, estima, complicitat, intimitat són les bases del desig.

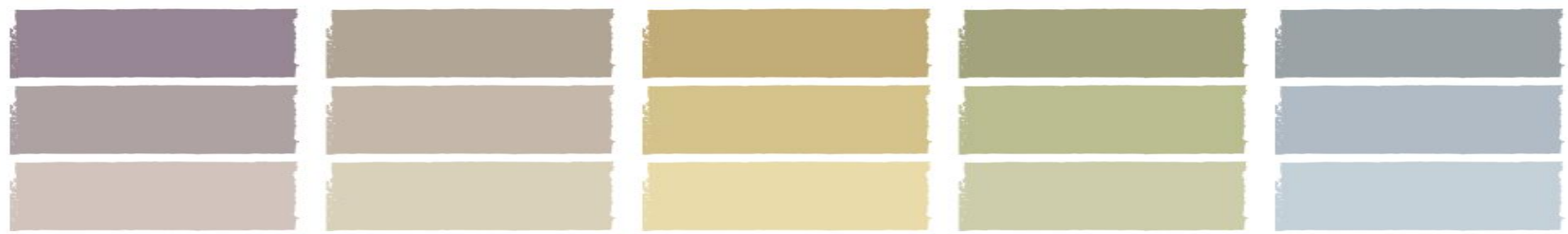
RELACIONS SEXUALS

- La rutina i el cansament fan que ja no tinguem relacions sexuals.
- “Generalment he gaudit de la sexualitat”.
- Canviaria algunes coses que he viscut

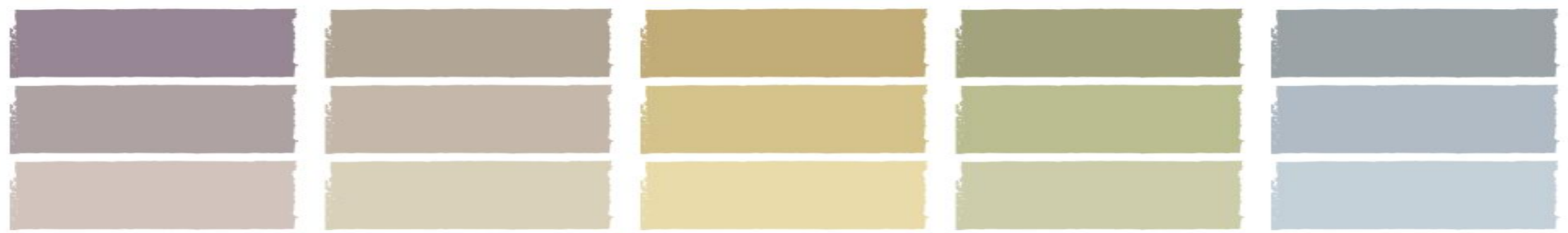
PLAER

- Només 20% de les dones han tingut un orgasme.
- Els homes tenen més plaer que les dones.
- El plaer forma part de la sexualitat?

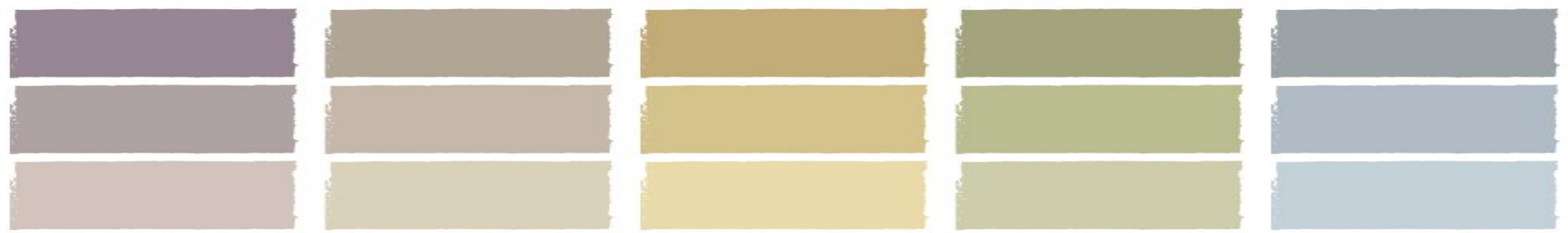
AUTOCONeixEMENT

- Quan va ser la primera vegada que li va venir la regla?
- Amb qui va aprendre, conèixer, o saber sobre què era el sexe i perquè servia?
- Vostè parla amb les seves amigues, o ha parlat de sexualitat?
- Li agradaria haver-ho parlat més?

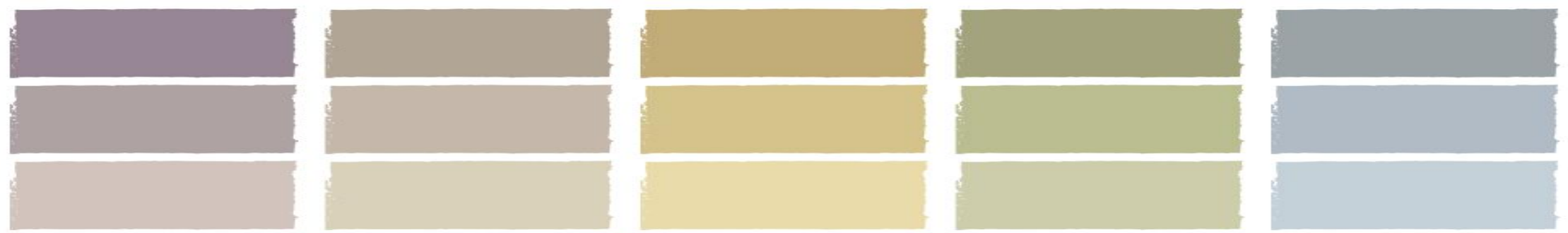
EROTISME

- A la vellesa sobre la porta a la sensualitat més que a la sexualitat, explica l'Anna Freixas en el seu llibre *Sin Reglas*.
- La salut afecta a com vivim les relacions sexuals.

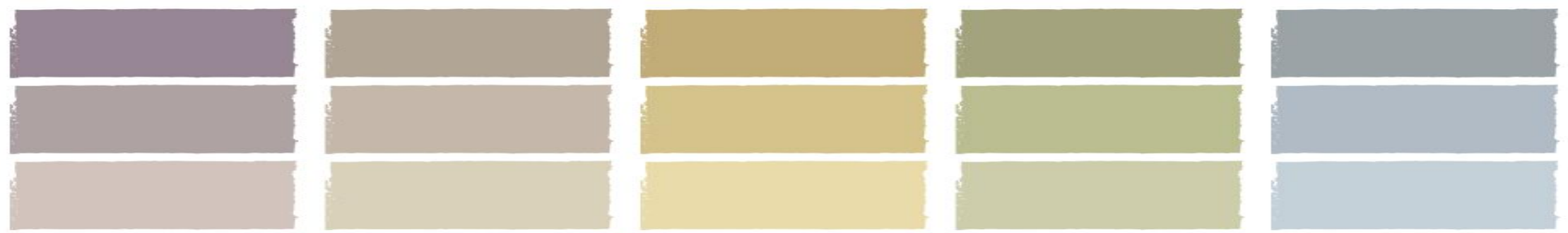
MENOPAUSA

- És “l’infern de les dones”, defineix un metge francès.
- Després de la menopausia es mantenen relacions sexuals més lliurement.

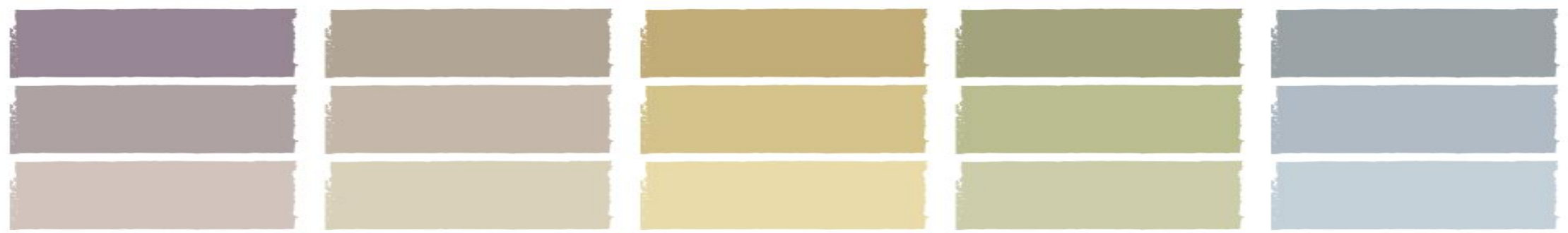
MATERNITAT

- És obligatòria?
- L'he viscut amb molta il·lusió.

UNA VIDA

- Com es vivien abans les relacions sexuals? Era un tabú?
- Quan fa que en pot parlar obertament?
- Que li hauria semblat si dues amigues seves s'haguessin estimat?

PREGUNTES A L'ÈLIA...

...?

ANNEXOS 2:

GRUP DE DEBAT

Presentació de l'entrevista i presentació de l'entrevistadora. Posar la gravadora i tenir en compte que funciona. Si és necessari fer dues sessions, perquè s'allarga molt, es pot fer.

PARAULES IMPORTANTS:

- ESPAI DE CONFIANÇA (ES CONEIXEN?)
- INTIMITAT
- RESPECTE
- CONVERSA
- QUÈ ENS PREOCUPA O QUE ENS AGRADARIA PARLAR

1. La flor.

LA FLOR PER COMENÇAR AMB UNES PREGUNTES I DESPRÉS QUE HO HAGIN D'EXPLICAR A UNA COMPANYYA DE L'AULA.

Preguntes:

- Què és el sexe
- Quin sentiment provoca?
- Perquè serveix?
- Perquè estic avui aquí?

DEFINICIONS:

- DESIG
- PLAER
- SEXUALITAT

PREGUNTES:

- **Com es vivia abans la sexualitat?**
- **No està ben vist que les persones grans mostrin els seus sentiments en públic.**

Durant la tercera edat, s'eviten conductes d'afecte en públic per por al que diran?

Perquè les persones joves si que es poden fer petons en públic?

- **Les persones que s'interessen per la sexualitat són perverses o immadures.**

És rellevant parlar-ne?

Perquè és un tema tabú?

- **Les persones grans deixen de tenir interessos sexuals. (DESIG)**

Ens n'hem cansat?

- **La gent gran pateix condicions físiques que no permeten tenir conductes sexuals, tant amb la parella com amb si mateixa.**

Què ha canviat físicament?

- **Les persones grans no són atractives sexualment. (desig)**
- **Els homes grans si que poden tenir interessos sexuals però les dones no. (Gènere)**

Considera que a partir dels 65 anys desapareix el desig de la dona en vers la seva parella?

Considera que durant la tercera edat existeix alguna pressió per part del gènere contrari per mantenir relacions sexuals?

2. Imatges

Power Point

3. Continuïtat

- **Exercici d'autoconeixament – dibuix**
- **Espai de trobada per parlar-ne**

GRUP DE DEBAT

PARTICIPANTS: 9 DONES

ESPAI: CASAL DE GENT GRAN DE L'ESQUERRE DE L'EIXAMPLE

(05/03/2019)

Perquè estem aquí...deu ser pel dia de la dona, però específicament ara, que som poques, què és el que vols aconseguir? Diguem un *algo*...en concret. Perquè hi som? Jo no sabia res, pensava que passàveu *algo*. Sembla que sigui una teràpia

Escolta però jo sóc viuda. Jo també. Jo també / molts riures / penseu que també heu viscut una època de sexualitat (diu una participant al grup). Si l'objectiu que hi ha...perquè únicament de sexualitat...seria provocar...qui necessiti verdaderament parlar ens trobem, a mi no m'agrada parlar-ne. Perquè la vols una pel·lícula?...

No us espanteu...

Comença la roda:

Què creieu que és la sexualitat?

És un espai per passar-m'ho bé...

Però quin és l'objectiu. A veure, nosaltres totes som grans i estem a un nivell de que em passat una vida i en relació amb lo que aquí...totes tenim la nostra sexualitat de la manera que hagi sigut, què significa que em de treure avui de sobre aquestes preguntes, que... perquè servirà? o què? és que sinó és així com totes, estem a nivell que sobre això...ja ho hem passat...i que pugui donar-nos un *coneixament* o que pugui ser aplicat, una mica en *algo* de la resta de persones...no és un futur que tenim, és al revés...

Nosaltres estem en un punt que estem totes...i què he d'explicar jo sobre la meua sexualitat,, o sigui si que pots fer qualsevol pregunta però és que no ho entenc. Sobretot pel grup de dones que som. En primer cas, poques i en segon cas, grans. Que no vull dir jo...

És una altre època...no? Hem viscut una època en què tot era tabú...

Dinamitzadora de l'espai: és el treball que fa l'Èlia, això és un tema que en el nostre cap, sembla que tingui més sentit que ho vagis a parlar amb gent jove, però precisament ella li donava la volta de dir al final amb la gent jove ja se'n pot parlar més...però quan ella m'ho comentava...el seu enfoc és que interessant que la gent gran que ja ha tingut una vida, unes vivències, experiències, poder debatre una mica de temes que són els que són però poder-ho compartir una mica, cadascú el que vulgui.

L'objectiu és un debat sobre temes de sexualitat de com els viu o els pensa cadascú. Precisament si volgués la opinió del joves ja hi anirem a buscar un grup de joves, però en aquest cas no ens interessa el que pensin els joves. Ens interessa què és el que vosaltres com a dones, que ja heu tingut aquesta vida, pugueu explicar...o opinar.

Què és la sexualitat?

- És la vida, sense sexualitat no estaríem aquí, no? és el fonament.

- És una cosa humana, y se necessita, *la vida esta hecha así. y se necesita...digo yo...nose...(riures)*

- Nose es que jo també penso més això que és un complement més, com si has d'anar a dormir, llevar-te a matí, és un complement més que has de fer a la teua vida. Et pot agradar més o et pot agradar menys...És que jo la sexualitat de la nostra època tampoc l'entenc com l'època d'ara...abans

- Estimar-te a un home, amb una parella, i després per procrear, (aquesta és la meua història i conviure-hi hi aguantar, i es te que aguantar moltíssim per un costat i per l'altre has d'estar a les verdes i a les madures... ja fa nou anys que sóc viuda...es tornem molt egoistes perquè...quan no poden fer allò que digueu l'amor...no saben perdre quan ells no poden fer l'amor, pues *allevontes* es crea un complexa amb ells hi els i sembla que ja no són homes. En canvi els dones tenim la menopausa...jo mai de la vida vaig dir tinc la menopausa i NO sóc una dona. no, ets una dona igualment, les amigues meves em deien això, *hombre* que la menopausa ja no ets dona, si senyor clar que ets dona

- És que la menopausa no te res a veure amb la sexualitat

- Els homes quan es van fent grans i veuen que la cosa no els hi funciona perquè és llei de vida dons llavors són mals perdedors i s'inventen altres coses que nosaltres no estàvem seguint per la tele, sigui per les pel·lícules, sigui lo que sigui, llavors dius ostres quin canvi de vida, jo aquí no hi sóc, jo de gran començar a una nova experiència no la vaig viure mai, la visqui a per força però sinó, no, perquè jo estava pujada d'una altra manera, i ens vam casar i enamorar i fèiem l'amor quan ens venia bé si ell estava cansat pues no ho feia però si estava cansada jo tampoc anàvem convivint d'aquesta manera i ja està i la vida és així i vam passar *vore* 60 anys casats i *bueno* per mi era sobreviure i vam tenir una filla i pues bé, no tinc cap queixa, ens vam estimar sempre i bé vam passar una vida mira, ara la sexualitat cau per si sola. Jo crec que això és una mostra de què t'estimes. Jo en tinc 84 pos és clar...

-És molt diferent perquè cada persona em viscut una vida. Però no només per la edat, és també la família en què et formes si t'eduques. Això del aquí te pillo...això que tu deies, estàs pensat amb l'actual d'ara no...però, jo no ho he vist mai, això no passava. Això es quan cosa que depèn de la vida de les dones i dels homes, entre altres coses perquè t'ho passes bé, i a més amés perquè també es tracta de procrear, els *crios*, els fills, o sigui de tenir-ne, però això és molt viscut molt diferent en cadascuna de nosaltres, del nostre passat, perquè aquesta etapa, ja està pràcticament acabada. Per això no podem parlar de lo que és ara. *Entonses* clar, hi havia moltes familiar per lo

que heu dit molts pares que no et deixaven i que no ho se què a mi no em va passar, perquè els germans i família, nosaltres teníem molta llibertat, però no per anar-nos-en amb qualsevol, llibertat per saber què havíem de fer. Per lo tant a mi no m'ha passat mai, de a les 9 a casa, és que jo ja no me'n anava, o sigui que és una cosa que dius que aquelles hores ja no surts. a mi no m'han dit mai res perquè a priori si ja estàs una mica formada i dintre d'això...estic parlant de l'ordre d'adolescent, i llavors clar això ha canviat molt i canvia per la manera en com va el món però també és molt diferent segons la família, en una que són molts fills. jo puc dir que sempre he sigut una persona amb molt de cap. si jo estava molt bé i en tenia ganes doncs ens n'anàvem tots junts, però això d'aquestes coses

- Ah no a mi això no, a les 9 a casa.

- Les coses es poden fer igual a les 9.30 de la nit que a les tres de la tarda.

- Quan jo m'expresso amb l'aquí *te cojo aquí te pillo* em refereixo a que el teu marit ve de treballar i tu estàs fent el que sigui i el teu marit té ganes de fer-te 30 carícies, i tu en aquell moment, deixes la paella i dius mira *me va perfecto*, perquè mira, y el aquí *te cojo aquí te pillo* es fantàstic i espectacular, ara una predestinació de que ha de ser al llit i a l'habitació, aquestes estructures, a la meua vida privada no ha existit. segons t'he sentit a tu, els meus pares eren com els teus. *si el cuerpo te lo pide, allí que te vas*.

-Per mi la sexualitat és una cosa que forma part suposo de la vida, de la naturalesa, enriquidora si t'estimes aquella persona i si trobes la persona adient. la pots trobar com la papallona que va de flor en flor o amb una persona es que no és una cosa estructurada ni te normes, ni paràmetres, ni una època

- La sexualitat és un plaer entre dues persones que s'estimen. però això ja no té res a veure amb la sexualitat, lo que passa és que sentir gent gran, tinc que aguantar, PERQUÈ?

- Perquè era una cultura d'un *machisme*, però ho dic entre cometes perquè no me meto con los *caballeros*.
- Era una cosa que estava marcada per la societat,
- Veiem en altres cultures com les dones estan sotmeses als capricis o plaers dels homes.
- Hi ha èpoques que els homes han marcat.
- Jo crec que amb la sexualitat hi ha d'haver un apreciï i una estima molt gran cap a l'altre persona.
- Encara que no estimis a una persona hi ha atracció.
- Si ho fa ell ho has d'acceptar, si a tu et passa normalment, no es justificable si li passa amb ell, °i diu que te un moment feble,
- Jo et podia explicar com la sagrada família, però no, no explicaré perquè les meves coses són molt antigues.
- A mi això de *aquí te pillo aquí te cojo* a mi això no em sona i no m'agrada, es com si fossin bèsties i tu aguantas tant si t'agrada com si no, això ara ja t'he fet servir...
- Jo cada cop que en sento un d'aquest de la manada i tot això penso igual que les bèsties van agafar aquella pobre noia que va haver d'aguantar aquells cabrons i fent fotos...
- Allò què era? Sexe? Això és vici i és *machisme* perquè es fan mal, perquè a mi em ve de gust de fer això doncs t'agafo i t'ho faig, pues no va així això, però que passa q amb *aquestos tius*...

- Abans NO HI HAVIA LA PASTILLA!

- A la meua època clar que t'agradava, *allavors* que feies el respectaves, ARA NO ÉS AIXÍ..., abans els homes anaven DE PUTES. ara no els hi fa falta van al carrer i ja està.

- Com es vivia abans, m'imagino i a més el meu marit que feia les pràctiques de marino i tot pues què havia de fer? *una novia en cada puerto...* no perquè va deixar la carrera i es va quedar al *barco...* - perquè t'estimava *carinyo*

- Els homes tenien llibertat i les dones eren unes putes

Quin sentiment us provoca/genera la sexualitat?

- Llibertat

- Amor / totes responen afirmant

- (A mi no me'n ve cap al cap)

- *Siento que no lo tengo* (riures)

- Plaer i amor sobretot

- Si s'està d'acord es un sentiment de felicitat

- Plaer i amor

- (no hi ha discussió en això)

Com era la sexualitat d'abans?

- Abstinència.

- Clar et tocava, o et tocava fer-ho, o tocava d'allò, seguir unes normes. Esmorzaves, dinaves, sopaves i després et trobaves amb la teva parella. Ara no, ara és a totes els moments.

- Una obligació

- Jo penso que quan érem joves la sexualitat a tota hora ens anava bé. parlo coma dona, no és una qüestió d'ara o abans, la sexualitat quan ets jove, és igual que ara, *aquí te cojo aquí te pillo*, arribava el teu marit i estaves a la cuina fent el sofregit i t'anava fantàstic. A mida que et fas gran, igual que el sofregit, les coses van canviant, el sofregit va canviant...i t'acomodes més al moment. Les dones com els homes ens tornem més còmodes però la sexualitat tota la vida ha sigut igual...des dels que anaven amb *taparrabus*. el que passa és que varien les modes, varien...però sempre...

- Ara se li dona *menos* importància perquè avui et coneixes

- Abans es vivia si tu estimaves aquella persona

- Jo et poso aquí

- Ara es coneixen amb un noi...i pam

- No se li dona importància

- Ara només és sexe

- Ara no aguanten res

- Però *l'aquí te cojo aquí te pillo* amb resultats positius per la persona, la dona, perquè l'home es mes espontani per dir-ho duna manera, però realment per la dona *aquí te cojo* aquí te pillo és un plaer per ella? O realment si busquem les sensacions realment abans amb aquest romanticisme i idealisme, realment ens sentíem més o menys realitzades abans que ara...

- Jo crec que a la nostra època la sexualitat era un pecat (totes: Sííí)

- Havies d'anar a missa i t'havies de confessar

- Tot era pecat i la masturbació, et quedaves cec o se't queien els dits, (això que ells i les monges segur que ho feien també)

- No li donen la importància que se li donava abans. Per exemple, el meu novio, si m'hagués dit...

- Avui per tenir sexualitat no fa falta que sigui el teu novio

- Però hi ha una satisfacció amb aquesta noia, o és perquè als nois els hi agrada? (PARLEN D'ARA).

- És que abans moltes vegades, no se sentia el plaer

- És igual però aquell romanticisme, aquella cosa, ara s'ha perdut, perquè és que no dona temps

- Jo crec que ara si que el tenen

- NOOO, ells sempre, elles, ho poso en dubte, *el aquí te cojo aquí te pillo* no et dona temps, abans per inexperiència, potser tampoc estàvem capacitades per ensenyar-los-hi

- Però es que abans això no se sabia
- Elles també ho aprendran
- Igual que ara som grans hi ha dies que el marit està més *macu* i hi arribem més nosaltres estem més propenses...hi ha dies que ells estan *menus macus* i nosaltres més propenses
- Jo no estic parlant d'edats,
- Quant ets gran *arreglate como puedas*, i ha més *carinyo*,...

És important la sexualitat a la vostra vida?

- Sí, és una cosa humana que es necessita.
- És part de la vida
- És una necessitat
- Si perquè et sents estimada i valorada per la teva parella

Ho heu pogut parlar al llarg de la vostra vida?

- Oye podríem fer un grup d'amigues
- No ho hem parlat
- Abans era un tema tabú
- Si un tema tabú
- Quan era joveneta era tabú, després no
- N'hem fet bromes

- Una cosa secreta
- No però perquè és un tema que no és de debat però sempre es poden donar reobertures, ara que ens coneixem
- Parlar-ho amb les amigues ho fas o com ho fas, no...

És el primer cop que algú us pregunta?

- Per les dones la sexualitat és un altre tipus d'estímul, perquè ens belluguem en un altre tipus de sensacions. Potser les noies a través de converses amb altres noies arriben a uns punts que *alomillor* a ella se li acut i a tu no. I als nois poc els i varies el tema.

Homes i dones viuen la sexualitat diferent?

- Sí, jo penso que sí. Que la noia és molt més sensible potser no tothom sap tocar les cordes igual. Les dones som una guitarra i depèn de com es toquin les cordes són millors o pitjors..
- Si entre nosaltres ho haguéssim pogut parlar, potser ens hagués aportat...o provaries aquelles sensacions que et transmet una altra persona. Si es compartissin vivències i sensacions potser t'haguessin aportat més beneficis
- T'hagués enriquit (totes assenten)
- Potser no coneixíem el nostre propi cos, a on ens agradava que sonés aquella corda de guitarra.
- Jo crec que sí que això influeix.

- Ara les dones com vosaltres aneu amb molts nois però nosaltres sempre teníem el mateix, si aquell mateix no sabia, si que sabia, però no estudiava més.

Autoconeixement. Coneixes el teu cos?

- No. I què li he de dir fes-me això fes-me allò?
- No, no era així.
- Ningú ens havia preparat.
- T'atreu algú però a l'hora del sexe no t'agrada, no m'ha excitat, vas amb un altre, vas amb varius.
- A la nostra època només en tenies un i prou sortia bé o no sortia bé.
- En aquella època t'havies de casa verge i els mares no t'explicaven res així que tenies que anar a confessar
- Ara vas amb un, amb aquest i l'altre que ho trobo *estupendo* i fenomenal que t'ho fa fantàstic però aquell només t'ha servit per això i *adiós muy buenas*.

Nosaltres parlem molt amb el noi en qüestió (dinamitzadora de l'espai)

- Doncs això abans no hi era
- Perdona però tu t'has de conèixer...sinó no saps com explicar-li a l'altre persona
- Jo no m'hi *aclaro* ni m'interessa
- Ara també hi ha persones grans que sen van a ballar, i fan el *tonto*

- Ara han d'anar amb la *visagra*, i fan lo que no poden
- Tot al seu temps
- Ara fan porqueries, i no volen que sigui dit
- Nosaltres tenim aquests anys però a la seva època, crec que tu et trobaves amb el noi, *ronroneaves*, i després si teníeu ganes i us enteníeu doncs l'altre persona també actua més o menys lo que es tractava era d'estar contents i gaudir
- Per això es tracta de conduir les mans allà on t'agrada
- Però jo també espero que l'altre persona ho sàpiga
- Si no ens coneixem el cos és complicat
- Però és que per descobrir el teu cos te l'ha de descobrir l'altre persona
- Tu saps els teus punts sensibles.
- Hi ha molt per dir

Us ensenyaré unes fotos

Foto1: quina persona us sembla més atractiva.

- Jo el del mig, s'assembla al meu home
- El del mig s'assembla al meu home
- El tres no que és massa madur

- Se li pot treure molt de suc a aquest senyor, que no tot es tracta de sexe, cada cosa al seu temps
- Però et pot fer *mimitos* i cosetes que aquet necessita *visagra*
- Totes ho hem viscut i la cosa no es belluga i no es surt res
- El senyor quan es fa gran té molta tos, i et diu quina hora es, es fa gran, a si jo també et faig gran
- El meu es gran i no diu quina hora es

Foto 2: Quina d'aquestes fotos és més habitual

- Ara ja es veuen moltes senyores, si veieu com si fos ahir
- La del mig
- Son dues dones
- Ahhhhhh nooo
- També hi ha dones que s'estimen jo ho he vist moltes vegades
- A mi no m'agrada
- No, es fa estrany
- A mi em fa mal em desagrada perquè jo estava acostumada amb el meu home i veure dues dones no ho suporto
- Elevat sigui deu, però no m'agrada, de cap manera

- A mi no m'agrada però ho accepto
- Jo també ho accepto, si s'estimen, però quan ho veig em fa cosa
- Perquè no es poden enamorar?
- Ara ja ho trobem normal perquè estem tips de veure-ho

Foto 3: què us transmet cada foto.

- La del mig, que és la que transmet la vellesa amb l'amor
- La del mig és mes tendre
- Però aquesta està molt bé
- La de l'esquerra està *guai*
- Transmet un gran amor
- La del mig transmet un gran amor, tota la vida amb una persona
- Aquesta també m'agrada perquè es una estimació et fas un *besito* i el que sigui
- És l'inici
- Així es comença
- Hi ha *besito de besitos*
- Han de ser amb el cor, no *muà-muà*

- Això és estimació
- L'abraçada també,...que t'agafin la ma
- Ja ho vam parlar prefereixo l'abraçada
- La mà no que *antes los curas...*
- Per tota la vida la del mig

Què transmet?

- Tendresa
- T'estimo
- A mi em fa sentir *algo*, em recorda coses, la del petó
- Totes aquestes porten aquesta i si tens la sort d'arribar a la del mig és la recompensa de tota la vida
- La del mig no te res a veure amb lo d'ara
- Jo amb el meu marit hi havia molt de *carinyo*, em deia *sabes que te quiero mucho* i li deia, *tonto*, ens estimàvem molt
- El meu home em va dir que sempre seria la seva reina, jo de les capelletes no em faig res però jo el recordaré metres viure
- I segur que vas ser la seva reina
- Sí

- I et va posar la corona i tot
- Li va donar els fills que tingui i aquest es el premi
- Doncs jo no en tinc
- Doncs en vam tenir una i ja està
- Jo en tenia 23 quan vaig tenir la meva filla
- El meu home va dir que aquell trago no el passaria més, perquè va ser un drama la cessaria
- Nosaltres ens vam casar i el meu marit vam dir esperarem dos anys, o claro perquè el pis, els mobles, les circumstàncies
- I després van venir els dos anys i nova arribar
- Vaig tenir un avortament, això si que ho explico,...del doctor, fàbregues, i mai més, perquè...ui estic explicant la meva vida...perquè les trompes estaven obturades i això avui no és res, i ja està
- Us vau estimar?
- 50 anys
- Els fills són complement de la parella
- Hi ha persones que basen la parella amb els fills però no és necessitat els fills no uneixen

- Penso que la teràpia amb tu és bona perquè obres moltes portes i sinó estàs obrint moltes finestres
- El treball que estàs fent es molt bo per tu però molt gratificant per nosaltres
- Sobretot que he sentit opinions molt diferents a les que jo tinc i totes som mes a menys d'ela mateixa edat o sigui que m'ha sobtat bastant
- a mi també m'ha xocat
- Potser estic més propera a tu
- Però tot enriqueix
- A llavors em parlat i vas traient coses i n'hi a moltes més...
- A mi m'agrada més una tertúlia
- Jo avui he estat molt callada...
- Jo crec que n'hauríem de fer des de la perspectiva de les noies joves
- Si tu no et coneixes a tu i no li pots dir aquesta corda està fluixa...és una idea
- És un tema tabú
- Jo volia dir una cosa, perquè ho pugués comparar amb ara, i que en la majoria dels casos era així, jo fins als 30 anys vaig ser verge, perquè havies d'anar al col·legi de monges, i el pare tampoc...et deixava...i penso

CARTELL INFORMATIU:

**DIA INTERNACIONAL
DE LES DONES**

GRUP DE DEBAT PER A DONES

DONES I SEXUALITAT

DIMARTS 5 DE MARÇ

A LES 18.15H

Conduït per Èlia Borràs

LLOC: Sala d'Actes, Espai Gent Gran Esquerra Eixample, Rosselló 78-80

INSCRIPCIONS: A partir del dimecres 27 de febrer, places limitades

Districte de l'Eixample Ajuntament de Barcelona

ENTREVISTES EXPERTES:

Aina Lliteres, Sexòloga. (12/03/2019)

PREGUNTES GENERALS

Què és la sexualitat?

La sexualitat és una forma d'expressió de la nostra identitat sexual, la nostra orientació i els rols de gènere establerts socialment. En tot això el què manifestem és una necessitat bàsica d'afecte, estima i plaer, que es tradueix en diverses conductes sexuals, com les relacions coitals, genitals, però també les mirades, abraçades, carícies.

Les relacions sexuals s'inicien en un mateix i evolucionen segons el coneixement del nostre cos i les seves reaccions en relacions compartides. La satisfacció i el plaer vendran donats per aquesta evolució i maduresa i la nostra capacitat per comunicar allò què ens agrada i el què no.

Hi ha formes de dominació entre homes i dones dins dels espais sexoafectius?

Les relacions sexuals sempre han estat un espai de lluita de poder, s'ha convertit la sexualitat masculina en la dominant pel context en què s'emmarca de cultura heteropatriarcal i la sexualitat femenina a ha estat ignorada, menyspreada o sotmesa a la de l'home, depenent de l'època, cultura o religió.

La dominació no és només en la relació de penetració, genital i exclusivament reproductiva, sinó des del pensament i el llenguatge, on la dona i el seu plaer són sinònim de promiscuïtat, concepte que per altra banda ha quedat obsolet.

Els homes poden també renegar del poder que se'ls ha donat pel fet de tenir penis perquè suposa una evident pressió social i individual que porta a compliment i exigència, però al cap i a la fi els ha tocat la part còmode de la situació.

PREGUNTES CONCRETES

Les dones coneixen la seva sexualitat?

La sexualitat femenina és una gran desconeguda en general i en particular. Com dèiem històricament ha estat estigmatitzada i relegada a la reproducció. A més, afegint que els genitals femenins i l'òrgan de paler com és el clítoris es troben interns, estan amagats a la vista, no és d'estranyar que les dones desconeguem gran part del seu funcionament, Això desemboca en una manca de plaer individual i autoconeixement, i en conductes de càstig i autorepressió que acaben limitant la nostra sexualitat a estereotips i pràctiques lligades a la sexualitat masculina.

I el seu cos?

La sexualitat i el cos són difícils de deslligar, evidentment podem tenir una imatge mental de nosaltres i que sigui suficientment potent com per generar plaer, a partir de records i fantasies però la connexió amb el cos és imprescindible.

La sexualitat construeix la identitat d'una persona?

Més bé la identitat construeix la sexualitat, Fa un temps es tenia més en compte el sexe biològic i els seus genitals com a signes identitaris de la persona, del seu gènere i per tant també del què s'esperava d'ella socialment. Això ha canviat, ara és el cervell, la identitat, la idea que en tinc jo del què sóc el que marca el teu concepte i com et representes dins la societat, les relacions sexuals que establiràs, com et vestiràs, quin nom vols tenir...

S'identifiquen actituds masclistes en les relacions sexuals entre homes i dones?

La majoria de relacions heterosexuals són en sí masclistes, perquè l'educació afectiva i sexual no ha canviat. I si ho ha fet per desgràcia ha anat cada vegada més al

coitocentrisme i en la importància de donar plaer i orgasme i no en com el vull rebre jo. Això, juntament amb l'herència d'ignorància i abandó que s'ha fet d'aquest tema en l'àmbit familiar, ha fet que els agents educatius siguin internet, televisió i xarxes socials. Que només hipersexualitzen els cossos femenins, des de nines a adultes, passant per les adolescents, com sempre s'hi passa, per damunt, superficialment i adoctrinant en la relació entre èxit i feminitat explosiva.

Tots i estam exposats, però sovint disfressat de romanticisme, i ens l'acaben 'colant'.

Entrevista Associació Mandràgores (06/02/2019)

Què és la sexualitat?

La sexualitat és una dimensió de la persona, una part de nosaltres que ens acompanya des del naixement fins la mort. És dinàmica, ja que es viu i es manifesta en cada moment de la nostra vida d'una manera diferent. Per això, la sexualitat de cada persona és única, diferent a la de la resta.

Però la sexualitat va més enllà dels individus. L'experiència que una persona té de la sexualitat està intervinguda per la biologia, els rols de gènere i les relacions de poder, com també per factors com ara l'edat i la condició social i econòmica.

No obstant això, la influència social més profunda sobre la sexualitat d'una persona és resultat dels rols de gènere

prescrits, les normes i valors socials que determinen el poder relatiu, les responsabilitats i les conductes d'homes i dones. Per tant, l'experiència individual de la sexualitat no és més que l'expressió d'aquest desequilibri.

Què és la dominació? Hi té a veure una cosa amb l'altre?

La dominació, en el mal sentit de la paraula, és exercir un control des d'una posició de poder. El cos i la sexualitat de les dones són els eixos sobre els quals s'estructura i s'ha estructurat la condició de gènere i l'opressió. Al llarg de la història, el control de

la sexualitat i el cos de les dones com ha eina de perpetuació del patriarcal, s'ha adaptat a la conjuntura sociopolítica. Sobre el cos i la sexualitat de les dones s'ha legislat, reprimat, estigmatitzat, castigat i en definitiva, controlat i subordinat als interessos de l'estat, la religió i la medicina, permetent així la continuïtat del poder masculí i la submissió de les dones.

CONCRETES

Les dones coneixen el seu cos?

No, les dones tenim molta desconexió del nostre cos. Al llarg de la història se'ns ha desposseït d'aquests coneixement que teníem fent-nos més controlables i dependents. S'ha construït un cos de les dones "per al altres"; per al desig dels altres o per a la cura i reproducció dels altres. Avui en dia no coneixem el nostre cos ni sabem detectar com està ni com cuidar-lo.

Creieu que la sexualitat també és una eina d'empoderament femení?

Si, pensem que el control del cos i la sexualitat de les dones és una eina clau sobre la que es sustenta el sistema patriarcal i per tant creiem que revertir-ho és empoderador i transformador.

Conèixer el nostre cos, els nostres desitjos i generar espais col·lectius i individuals de reflexió per entendre com s'ha construït la nostra sexualitat en aquesta societat és empoderador i ens pot ajudar a viure la nostra sexualitat i el nostre cos de manera més lliure i trencant amb tot el pes i el control que el sistema hi aboca. I trencar amb aquests control vol dir apoderar-nos de molt del coneixement que se'ns ha robat i guanyar consciència i per tant empoderar-nos com a dones.

Des d'una perspectiva feminista. S'han de problematitzar/polititzar els nostres espais sexo-afectius?

Cal entendre que els espais sexo-afectius estan construïts també seguint les bases d'aquests sistema i que són un espai més on es reproduïxen rols de poder i violències

i i per tant cal ser-ne conscients i mirar-los amb mirada crítica. Per poder qüestionar el que no ens agradi i transformar-ho.

"Lo personal es polític", segueix vigent? Com hem d'analitzar si tenim una relació d'igual, o no?

Si, ja que com deixem ens construïm i relacionem en base al sistema on vivim i per tant, si qüestionem les bases d'aquests sistema també hem de qüestionar la nostra manera de ser i relacionar-nos dins d'aquests. És un espai més de lluita, transversal i molt empoderador.

En totes les relacions intervenen diferents poders i per tant per analitzar quin tipus de relacions construïm caldria ser conscients de quins poders i entren en joc i veure com aquests s'estan utilitzant.

Jo,

Amb DNI:

M^s Rafael Benito Martínez
38012170-R

Faig constar:

- Autoritzo que les meves opinions i consideracions recollides mitjançant entrevista cedida a: Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q i que té com a objectiu l'elaboració del Treball de Fi de Grau siguin reproduïdes parcialment o totalment en el treball.
- Que, en cas de tenir algun dret de propietat intel·lectual sobre l'entrevista, cedeixo a Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q tots els drets d'explotació sobre els mateixos, amb caràcter de no exclusivitat, en totes les modalitats d'explotació, per a tot el món i per tot el temps de la seva durada.
- Que conec que el Treball de Fi de Grau és susceptible de fer-se'n comunicació pública a través del Dipòsit Digital de Documents UAB (DDD) <http://ddd.uab.cat> o qualsevol altre mitjà que la UAB cregui adient.

I perquè així consti signo la present,

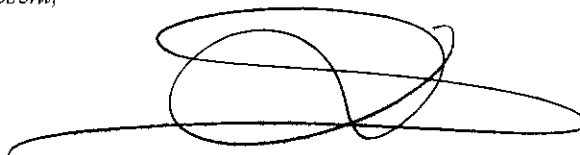
Jo, **MARGARITA BOTELLA GABARD**

Amb DNI: **37 299 755- B**

Faig constar:

- Autoritzo que les meves opinions i consideracions recollides mitjançant entrevista cedida a: **Èlia Borràs Güibes** amb DNI: 40374699Q i que té com a objectiu l'elaboració del Treball de Fi de Grau siguin reproduïdes parcialment o totalment en el treball.
- Que, en cas de tenir algun dret de propietat intel·lectual sobre l'entrevista, cedeixo a **Èlia Borràs Güibes** amb DNI: 40374699Q tots els drets d'explotació sobre els mateixos, amb caràcter de no exclusivitat, en totes les modalitats d'explotació, per a tot el món i per tot el temps de la seva durada.
- Que conec que el Treball de Fi de Grau és susceptible de fer-se'n comunicació pública a través del Dipòsit Digital de Documents UAB (DDD) <http://ddd.uab.cat> o qualsevol altre mitjà que la UAB cregui adient.

I perquè així consti signo la present,

Jo, *Anna Cantavella i Arden*
Amb DNI: 38168110 R

Faig constar:

- Autoritzo que les meves opinions i consideracions recollides mitjançant entrevista cedida a: Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q i que té com a objectiu l'elaboració del Treball de Fi de Grau siguin reproduïdes parcialment o totalment en el treball.
- Que, en cas de tenir algun dret de propietat intel·lectual sobre l'entrevista, cedeixo a Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q tots els drets d'explotació sobre els mateixos, amb caràcter de no exclusivitat, en totes les modalitats d'explotació, per a tot el món i per tot el temps de la seva durada.
- Que conec que el Treball de Fi de Grau és susceptible de fer-se'n comunicació pública a través del Dipòsit Digital de Documents UAB (DDD) <http://ddd.uab.cat> o qualsevol altre mitjà que la UAB cregui adient.

I perquè així consti signo la present,

Jo, **NÚRIA CAUISTANY**

Amb DNI: 37 6 8 82 79 P

Faig constar:

- Autoritzo que les meves opinions i consideracions recollides mitjançant entrevista cedida a: Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q i que té com a objectiu l'elaboració del Treball de Fi de Grau siguin reproduïdes parcialment o totalment en el treball.
- Que, en cas de tenir algun dret de propietat intel·lectual sobre l'entrevista, cedeixo a Èlia Borràs Güibes amb DNI: 40374699Q tots els drets d'explotació sobre els mateixos, amb caràcter de no exclusivitat, en totes les modalitats d'explotació, per a tot el món i per tot el temps de la seva durada.
- Que conec que el Treball de Fi de Grau és susceptible de fer-se'n comunicació pública a través del Dipòsit Digital de Documents UAB (DDD) <http://ddd.uab.cat> o qualsevol altre mitjà que la UAB cregui adient.

I perquè així consti signo la present,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Núria Cauistany', enclosed within a large, loopy oval stroke. A long, thin line extends downwards from the bottom of the oval.